

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Çiğdem LAFÇI

BİR EMPERYAL ROMANS: *NIGHTRUNNERS OF BENGAL*

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. M. Fikret ARARGÜÇ

ERZURUM-2009

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın İngiliz Kültür ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. M. Fikret ARARGÜÇ
Danışman/Jüri Üyesi

Doç. Dr. Mukadder ERKAN
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ahmet SARI
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .../.../2009

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. TÜR OLARAK ROMANS VE KÖKENİ.....	5
Romansın Genel Özellikleri.....	7
Romansın Tarihi Seyri.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	
2. ON DOKUZUNCU YÜZYILDA EMPERYAL ROMANS.....	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. HİNDİSTAN’DA 1857 AYAKLANMASI, NEDENLERİ VE SONUÇLARI.....	29
3.1. Ayaklanma Yazını	43
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
4. BİR EMPERYAL ROMANS: <i>NIGHTRUNNERS OF BENGAL</i>	45
SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA.....	84
ÖZGEÇMİŞ.....	87

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİR EMPERYAL ROMANS:

NIGHTRUNNERS OF BENGAL

Çiğdem LAFÇI

Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Fikret ARARGÜÇ

2009 – SAYFA: 87

Jüri: Yrd. Doç. Dr. M. Fikret ARARGÜÇ

Doç. Dr. Mukadder ERKAN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet SARI

İngiltere, en kârlı ve en uzun süreli sömürgesi olan Hindistan'dan üç yüz kırk yedi yıl sonra çekilmiş ve ülke 1947'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu sürecin öncesinde Hindistan'da İngiliz subayı olarak bulunmuş olan John Masters, ayrılmanın hemen ardından Amerika'da 1857 Hindistan Ayaklanması konu alan **Nightrunners of Bengal**'i yazmıştır. Eser, on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan emperyal romans bağlamında ele alınabilecek bir yirminci yüzyıl örneğidir. Gerek içeriğindeki romans öğeleri gerekse emperyal/şarkiyatçı söylemi ile dikkat çeken bu kurgusal eser tez çalışmamızın konusu olmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde romans olgusunun kökenine, genel özelliklerine ve tarihi seyrine değinilmiş; ikinci bölümünde romansın on dokuzuncu yüzyılda varlık sahası bulduğu emperyal romansın içeriğinden ve emperyalizm ile romans arasındaki etkileşimden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde tez konusu olan eserin ele aldığı zaman-uzam ve olay olması sebebiyle Hindistan'da 1857 tarihinde yaşanmış olan Ayaklanma, sebepleri ve sonuçları ile eseri daha iyi anlayabilme adına açıklanmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise John Masters'ın **Nightrunners of Bengal** adlı eseri emperyal romans bağlamında ele alınmaya çalışılmış ve eserin bir tür kaçış ve arınma duygusuyla yazıldığını göstermek amaçlanmıştır.

ABSTRACT

MASTER THESIS

AN IMPERIAL ROMANCE:

NIGHTRUNNERS OF BENGAL

Çiğdem LAFÇI

Supervisor: Asst. Prof. M. Fikret ARARGÜÇ

2009 – PAGES: 87

Jury: Asst. Prof. M. Fikret ARARGÜÇ

Assoc. Prof. Mukadder ERKAN

Asst. Prof. Ahmet SARI

After three hundred and forty seven years England retreated from its most beneficial and longest colony, India, which declared its independence in 1947. John Masters, an ex-officer of British government in India before England's retreat, wrote in the USA his **Nightrunners of Bengal**, which deals with the Indian Mutiny of 1857. The work can be evaluated as the 20th century example of imperial romance that flourished in the 19th century. This work of fiction, which draws attention both with its elements of romance and with its imperialist/orientalist discourse, is the focus of this thesis.

In the first part of this thesis, romance, its origin, its general features and its historical progress are discussed. In the second part, the content of imperial romance through which romance survived in the 19th century and the relation between them are explained. The third part issues the Mutiny of 1857, its cause and effects and the general circumstances in India to give a better insight into the work as it deals with that Mutiny. Lastly, in the fourth part, John Masters' **Nightrunners of Bengal** is tried to be evaluated as an imperial romance and it is aimed to show the work is written with a sense of escape and repentance.

ÖNSÖZ

Yazın dünyasında yaygın bir kullanıma sahip olmasına karşın her zaman çok tartışmalı bir olgu olma özelliğini taşımış olan romans, herkesçe benimsenen bir tanıma sahip değildir. Günümüzde akademik çevrelerce küçümsenen ve okuru yaşamın gerçeklerinden uzaklaştırdığı düşünülen romans, Ortaçağdaki şövalyelik örneklerinden günümüzdeki fantezi ve bilim-kurgu türüne dek olan serüveni göz önünde bulundurulduğunda artık yazınsal bir türden ziyade edebi eserlerdeki bir üslup olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışmada romansın on dokuzuncu yüzyıldaki tezahürü olan emperyal romans türünün özellikleri açıklanmış ve John Masters'ın **Nightrunners of Bengal** adlı eserinin hem emperyalist/şarkiyatçı yönü hem de eserdeki romans öğeleri ele alınmaya çalışılmıştır. 1857 Hindistan Ayaklanması'nı yüz yıl sonra İngiltere'nin Hindistan'dan çekildiği dönemde ele alan yazarın kendi özyaşam öyküsünün ışığında eserdeki ve genel anlamdaki Hint-İngiliz ilişkilerine ve sömürgeci söyleme yakından bakılmaya çalışılmıştır.

Yüksek Lisans öğrenimimin ilk yılında bana sabırla katlanan ve her durumda destek olan hocalarım Doç. Dr. R. Mukadder ERKAN, Yrd. Doç. Dr. İsmail ÖĞRETİR ve Yrd. Doç. Dr. M. Başak UYSAL' a ve özellikle çalışmamda ciddi emeği olan, ufkumu açan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. M. Fikret ARARGÜÇ' e benden maddi manevi hiçbir desteğini esirgemediği için teşekkürü bir borç bilirim. Sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Ayşe Arzu KORUCU' ya manevi desteği ve rehberliğinden dolayı şükranlarımı sunarım. Son olarak hayattaki en büyük desteğim olan anneme her şey için minnettar olduğumu belirtirim.

GİRİŞ

İnsanlar, olaylar, bazı fikirler, ideolojiler ve akımlar yaşamın döngüsü içinde belirli etkiler bırakmış olsalar da zaman içinde silinip unutulmaya mahkûmken bazıları zamanı aşip şekilden şekle bürünerek adeta ölümsüzleşir. Çağlar boyunca birçok tartışmaya konu olmuş olan ‘romans’ değişmeyen insani duyguları ve herkesin aşına olduğu yaşamsal tecrübeleri yansıtarak ve zamanın sınırlarını aşan olgulardan bahsederek kılıktan kılığa girmiş, günümüze kadar varlığını sürdürüp tarihi seyri içerisinde oldukça yaygın bir yazım geleneğine dönüşmüştür.

Romans asla hafife alınmaması gereken, kökleri fazlasıyla derin bir yazınsal olgudur. Nazımdan nesre, türden üsluba doğru giden değişimi boyunca serüven, harikuladelikler, doğaüstü kahramanlar, iyi ve kötü arasındaki sonsuz mücadele ve mutlu son gibi klişe temalar arasında okur, kendisini eserin kahramanı ve uğrunda savaş verdiği hayalleri ile özdeşleştirir. Romans, aşk yönü zayıf olan bir eserin tutmayacağını bilir ve ideolojik kaygılarından ötürü aşk ve serüven öyküsü çerçevesinde kendi fikirlerini aşılamaaya çalışır. Başka bir deyişle, iyi ve kötünün sonsuz mücadelesi üzerine kurulu öyküler sayesinde yazar kendi ideolojisini veya karşıt ideolojileri dolaylı olarak anlatabilir ve bu yönüyle romans kişi, olay, fikir veya kurumları eleştirebilme adına da uygun bir seçenektir.

Romansın belki de zaman ve uzamın sınırlarını aşip bulunduğumuz yere belli bir uzaklıktan bakmamızı sağlaması ve olumlu ya da olumsuz tecrübelerimizde yalnız olmadığımızı hatırlatması kitap piyasalarında bu kadar çok yer almasında etkili olmuştur. Çünkü romans, yaşadığımız ortamın karmaşasından bir süreliğine de olsa uzaklaşabilmemizi yani kaçabilmemizi ama dönüşümümüzde de bulunduğumuz yeri nasıl daha iyi hale getirebileceğimizi anlatır.

John Masters’ın bu tez çalışmasının konusu olan **Nightrunners of Bengal** adlı eseri, yirminci yüzyıl ortasında romansın on dokuzuncu yüzyılda sivrilen örneği olan emperyal romans olgusu bakımından ele alınabilecek şekilde yazılmıştır. Joseph Conrad, E. M. Forster ve Rudyard Kipling gibi iyi bilinen on dokuzuncu yüzyıl emperyalist yazar isimlerinin eserlerinin yaygın olarak çalışılmış olmasına karşın, Masters’ın **Nightrunners of Bengal**’ i üzerine bu bağlamda bilinen bir çalışma yoktur.

Eserin bir emperyal romans örneği olarak değerlendirilmesinden önce çalışmamızda emperyal romansın genel özelliklerine değinilecektir.

On dokuzuncu yüzyılda sivrilen emperyal romansta, gizemli, kaotik ve büyüğü uzamları ele alan anlatımıyla romans emperyal söyleme gereken öğeleri sağlarken, emperyalizm ve sömürgecilik romansa yeni bilinmezler sunar. Bu anlamda her ikisinin de birbirini desteklediği ve birbirinden beslendiği düşünülebilir. Ancak bu dayanışma sömürgeler çözülene dek sürmüş ve artık romans emperyalizmde aradığını bulamaz olmuştur. Fethedilmemiş bir yer kalmadığında gizem de kalmamıştır ve artık yazarlar parçası oldukları imparatorlukların geçmiş, görkemli günlerine ve yok ettikleri o büyüğü költürlere özlem duymaya başlamışlar, böylelikle bir nostalji duygusu baş göstermiştir.

Bu nostalji duygusunu en iyi yaşayanlardan biri yirminci yüzyıl ortasında John Masters olmuştur. Asıl mesleği askerlik olan ve görev yeri Hindistan olan Masters, 1947’de Hindistan’ın bağımsızlığını ilan etmesi ve İngilizlerin ülkeden çekilmesiyle yaşadığı hayal kırıklığını, ülkesine dönmek yerine gittiği Amerika’da yazdığı tamamı Hindistan’ı konu alan eserlerinde dile getirmiştir. Bunlar içerisinde emperyal romans bağlamında ele almaya en uygun olan, en sansasyonel eseri **Nightrunners of Bengal**, yüzyıl öncesinde yaşanan 1857 Ayaklanma’sını anlatır. Bu eseri anlamak ve değerlendirebilmek için pek çok esere konu olan bu Ayaklanma’ya yakından bakmak gerekir. Bu tarih Edward Said’e göre İngiltere ve Hindistan ortak tarihinde iki ülke arasındaki ilişkilerin dönüm noktası olmuştur.¹

İngiltere’nin kendisinininkinden tamamen farklı bir költürü itaatkâr hale getirme ve olası isyanları önleme çabası içerisinde költürel öğeler ve dini kullanarak sömürgeyi evirme gayreti Hindistan’da irili ufaklı pek çok isyana neden olmuştur. Çoğunluğu bu isyanlar içerisinde en önemlisi olan 1857 Hindistan Ayaklanmasını konu alan on dokuzuncu yüzyıl emperyalist eserlerin büyük kısmı, 1880-1920 tarihleri arasında emperyal romans bağlamında ele alınabilecek şekilde ortaya çıkmıştır. Pek az kısmı anti-emperyalist yaklaşım gösteren bu eserlerin ortak noktası, çoğunluğu Hindistan’da olmak üzere yabancı ve gizemli uzamlarda geçen erkek egemen serüvenleri anlatmasıdır. Yerli halkı ötekileştiren, ayrıştıran ve bu sayede Batılı költürü yüceltme fırsatı bulan yazarlar, İngilizleri omuzlarında beyaz adamın medenileştirme

¹ Said, Edward, **Költür ve Emperyalizm**, çev: Necmiye Alpay, Hil Yayın, İstanbul, 1995, s. 214.

yükümlülüğünü taşıyan fedakâr kahramanlar olarak göstermişlerdir. Yerliler evcilleştirilmesi gereken barbarlardır ve eserlerdeki çatışmalar eski romanslarda olduğu gibi doğaüstü güçlerle değil, ideolojik bağlamdadır ve genel anlamda Doğu-Batı çatışması olarak görülür. Tarihi ve politik yönü ağır basan bu eserlerde yerli halkın sesini duymak mümkün olmaz. Yerliler önemsizleştirilmekle beraber bu durum İngilizlerin onlarla olan ilişkilerinin ne denli yüzeysel olduğunu ve onları anlatamama nedeninin aslında onlara dair bilgi sahibi olmamaları olduğunun açık bir göstergesidir. Farklı inanç ve adetlere sahip olmaları, eleştirilmeleri için yeterlidir ve asıl anlatılması gereken İngilizlerin ülkelerinden uzakta yaşadıkları sıkıntılardır.

Asya ve Avrupa kültürü, daha doğrusu yönetilenle yöneten arasında bir orta yol sağlamanın imkânsızlığının göstergesi olan bu olay sonrasında ülkede istenmedikleri gerçeğini kabul etmesi gereken İngilizler tam aksine mevcudiyetlerinin zaruri olduğu fikrine varmışlardır. Ülkeyi elbette Avrupalı ve Rus rakiplerine bırakamayacaklarından, ülkenin kendisini yönetemeyecek kapasitede olduğunu iddia etmişlerdir.

İngilizlerin ülkeden çekilmesinin yanlışlığına inanan ve nostalji duygusu içerisinde imparatorluğun eski görkemli dönemlerini özlemle anan isimlerden biri olan John Masters, yirminci yüzyıl ortasında Hint-İngiliz, Doğu-Batı krizinin zirve noktası olan 1857 Ayaklanması'nı ele alarak ve romans geleneğine uygun bir şekilde geçmiş kullanarak İngiltere'nin içinde bulunduğu dönemi eleştirme fırsatına erişmiştir. Yazarlık geçmişi olmayan ve para kazanma yolunun yazarlık olabileceğine kanaat getiren Masters'ın tek bildiği askerlik, Hindistan ve orada yaşayan İngilizlerin yaşantılarıdır. Yazar, amacının politik, ideolojik bir yazın örneği vermek değil, tarihi bir olayı serüvene dönüştürerek anlatmak ve nefretin ancak nefret doğuracağını göstermek olduğunu² ifade etse de, tarafsızlığını korumaya çalıştığı eserinde emperyal kültür ve söylemin etkisinden kurtulamadığı görülür. Yaşananlara tarafsız olarak ve her iki tarafın da gözüyle bakmaya, yerli ve İngiliz tüm karakterleri kendilerince haklı düşünceleri olan bireyler olarak göstermeye çalışmıştır. Ancak İngilizlerin o topraklardaki mevcudiyetini haklı ve gerekli gösterme ve Ayaklanma'ya ilişkin sansasyonel ifadelerle

² Masters, John, **Pilgrim Son**, Corgi Books, London, 1973, s. 121.

Ayaklanma'yı delilik boyutuna ve askeri düzeyde bir isyana indirme çabasıyla diğer Ayaklanma yazını örneklerinden pek farklı bir örnek ortaya koyamamıştır.

Bu emperyal/şarkiyatçı yaklaşımın ve eserdeki ideolojik söylemlerin yanı sıra kahramanın gelişimi, kişisel yolculuğu ve kaçış temasına ağırlık vererek romansa ait aşk, erotizm, gizem, çatışma, kaos, alegorik karakterler ve ilişkiler gibi öğelerle eser tam bir emperyal romans örneği olarak karşımıza çıkar. Bu noktada ülkesinden daha iyi tanıdığı ve sempati duyduğu Hindistan gizemi, harikuladeliği, özgürlüğü, karmaşa ve çatışmalarıyla ona gereken uzam ve atmosferi sağlamış olur.

Doğunun davetkâr çekiciliği, büyü ve mistizmi ile batılı Beyaz adamın yerlileri medenileştirme mesuliyeti arasında bocalayan yazar, kendisi gibi asker olan başkişisinin şahsında iki ülke ve ulus arasında her şeyin daha iyiye götürülebileceği, Hindistan toprakları gibi farklı olanı kucaklayabileceği ve herkesin yanlışlarını iyi değerlendirip ilişkilerin tamir edilebileceğine dair umudunu ortaya koymaya çalışır.

Bu tez çalışmasının ilk bölümünde romansın kelime olarak kökeni ve çıkış noktasının belirtilmesinin ardından tarihi seyri ve türlerine değinilecektir. Ardından ikinci bölümde on dokuzuncu yüzyılda örneklerine fazlasıyla rastlanan emperyal romansın özelliklerinden bahsedilecek ve üçüncü bölümde tez konusu olan eserde konu edilen 1857 Hindistan Ayaklanması, nedenleri, Ayaklanma sürecinde yaşananlar ve Ayaklanma sonuçları eseri daha iyi anlayabilme adına açıklanacaktır. Dördüncü ve son bölümde ise John Masters'ın 1951 tarihli **Nightrunners of Bengal** adlı eseri emperyal romans bağlamında irdelenecek ve yazarın bu eseri yazmakla başka amaçlarının olup olmadığı bulunmaya çalışılacaktır.

1 BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜR OLARAK ROMANS VE KÖKENİ

Latince de kitap çevirmek ve yazmak anlamına gelen ‘enromancier’, ‘romançar’ ve ‘romanz’ kelimeleri, romans kelimesinin kökenini oluşturur. Ortaçağda romans denildiğinde ise bilim dili olan Latince den türeyen ama ondan koparak günlük konuşma dili olarak benimsenen halk dili akla gelir. Klasik Latince den farklı olan bu dil Roma İmparatorluğu’nda halk, asker ve tüccarın konuştuğu dil, yani bir lehçedir. **The Romance** adlı çalışmanın sahibi olan ve romans üzerine çalışmalar yapan Gillian Beer, bu dilde yazılan kitaplara ‘romanz’, ‘roman’ veya ‘romanzo’ denildiğini belirtir.³ Daha sonraki dönemlerde yazılan aşk, serüven ve şövalyelik konulu tüm eserlerden romans olarak bahsedilmeye başlanmıştır.

Romansın kökeninde epik vardır. Epik Ortaçağ’da rastlanılan en önemli yazım biçimi olup kahramanlık anlatılarıyla ilişkilidir. Ciddiyeti olan, ağırlık ve yalınlık sergileyen, serüvenler ve büyük savaşların ulus adına yapıldığı ve krala bağlılık gibi konuların işlendiği epik, ait olduğu ulusun kökeni hakkında da geniş bilgi sağlar ve bu bağlamda mitoslarla da ilişkilidir. Northrop Frye, epik kahramanın çevresinden ve diğer insanlardan üstün olduğunu belirtir.⁴ Karmaşık bir tür sayılan epikte karakter dramatizasyonuna önem verilir, yani kahramanın bireysel özellikleri ve yaşadıkları abartılı bir biçimde sunulur. Romansın temel öğeleri ise bu abartının da ötesinde doğaüstülük, fantazi, gizem ve de en önemlisi, epikte söz konusu olmayan alegorinin kullanımınıdır. Epiğin kahramanı tüm ulusunu ilgilendiren bir olayın içerisinde ülkesi adına çarpışırken romansın kahramanı bireysel serüvenler yaşar. Etkinlik bağlamında bakıldığında epiğin Ortaçağın başını, romansın ise sonunu temsil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yani bir başa **Beowulf**, **Chanson de Roland**, eski Fransız şiirleri ve İzlanda destanlarını, diğer bir başa ise **Sir Gawain**’i yerleştirebiliriz.⁵ Bütün bu farklılıklara rağmen romansla epik arasında ciddi bir ayrım yapmak veya ikisini birbirine zıt göstermek doğru bir yaklaşım değildir, zira epikte romans romansta ise epiği görebilmek mümkündür.

³ Beer, Gillian, **The Romance**, Methuen & Co Ltd, London, 1970, s. 4.

⁴ Frye, Northrop, **Anatomy of Criticism: Four Essays**, Princeton University Press, New Jersey, 1973, s. 33.

⁵ Ker, W. P., **Epic and Romance: Essays on Medieval Literature**, The Macmillan Company, London, 1922, s. 6.

Judith Weiss, şövalye romansı veya Ortaçağ romansı denilen şeyin Kıta Avrupa'sında gelişen ve diğer ülkelerin edebiyatlarına nüfuz ederek epiğin yerini almış bir anlatı türü olduğundan bahseder. Çıkış noktası on ikinci yüzyıl olan bu eserlerin başlıca amacı eğlence yoluyla bazı sosyal mesajlar vermektir. Zengin bir materyale sahip bu eserler önceleri nazım sonraları nesirle yazılmaya başlanmıştır. Romansın İngiltereye gelişini ise William I ve şövalyelerinin 1066'da İngiltere'yi istilasıyla gerçekleştirir. Edebi bakımdan bu olay şövalyelik konulu öykülerin eski kahramanlık anlatılarına yani epiğe galip gelmesi anlamını da taşır. Fransa'nın kuzeyindeki Normandiya bölgesinden gelen ve bu bölgeden adını alan Normanlar İngiliz dil ve edebiyatının gelişimini de bir hayli etkilemişlerdir. Örneğin, Fransız epiğinin, yani **Chanson de Geste**'nin aristokrat çevrelerce benimsenmesini sağlamışlardır. Bu noktadan itibaren Fransız romansının tür haline gelişini İngiltere'de daha belirgindir.⁶

R. House Webber, şövalye romanslarında mitler, batıl inançlar ve olağanüstülükler iyi ve kötünün mücadelesi eşliğinde ön plana çıksa da Ortaçağ'daki Haçlı Seferlerinin etkisiyle Hristiyanların Hristiyan olmayan tüm 'ötekilerle' mücadelesi söz konusu olmaya başladığını ifade eder.⁷ Önemli olan kahramanların bireysel mücadeleleri ve şövalyelik değerlerinin yaşatılması idi ve bunlar da sürgün, eve dönüş, aşk, arayış, çatışma, serüven, aile, isim, kimlik, Pagan-Hristiyan çatışması gibi temalarla hatırlanırdı ki, bütün bunlar romansın bel kemiğini oluşturan öğelerdir. M. H. Abrams da benzer bir şekilde romansın muhteşem ve harikulade olayları detaylı, yoğun ve abartılı bir biçimde sunarak saray ve şövalyeliği, sivilleşme ve soylu davranışları yansıttığını ve bireysel anlamda cesaret, sadakat, onur ve merhamet duygularının altını çizdiğini ifade eder.⁸

Hem epik hem de romansın temelinde mitoloji olması bakımından kimi Elizabeth dönemi eleştirmenleri romansın kökenini daha da eskilere, antik Yunan dönemine kadar götürür. Elizabeth Archibald, bu eleştirmenlerin Chariton, Xenophon veya Achilles gibi Yunan yazarların eserlerinin güçlükler, çatışmalar, kahramanın bir görev üzere yola çıkışı, aşk, galibiyet, zorlukların aşılması, kimlik kazanma ve evlilik

⁶ Weiss, Judith, "Insular Beginnings: Anglo-Norman Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, s. 26.

⁷ Webber, R. House, "Towards the Morphology of the Romance Epic", **Romance Epic**, ed. Hans-Erich Keller, Medieval Institute Publishers, Michigan, 1987, s. 8.

⁸ Abrams, M. H., **A Glossary of Literary Terms**, Harcourt Brace Colla.g.e., Orlando, 1993, s. 25.

gibi tipik romans temaları içerdiğinden romans kategorisinde ele alınmaları gerektiğini söylediklerini dile getirir.⁹ Ancak bu bahsi geçen isimler eserleri için elbette romans ifadesini kullanmamışlardır. Bugünkü genel kanı ise romansta Yunan olan bir şeyin olmadığı ve romansın İskender’ in fetihleriyle Helenleştiğidir. Kral Arthur ve Hz. İsa örneğinde olduğu gibi, tarihte yaşamış bilinen birçok ismin öyküsü destanlaştırılmıştır.

Netice itibarıyla romansın edebiyat tarihi sahnesine öncelikle dil, daha sonrada tür olarak çıktığı söylenebilir. Konu bağlamında kökleri çok eskilere, yani mit ve destanlara dayandırılabilen romans ana vatanı Fransa olsa da kısa sürede istilalarla tüm Avrupa’ ya yayılmıştır. Özellikle İngiltere’de kendine ciddi yer edinmiş, kendinden önceki dönemlerin ürünlerini aşmış ve o dönemde edebiyata yeni bir soluk getirmiştir. Tür olarak yeni yeni benimsenmeye başladığı dönemde profesyonelce değil, aksine amatörce bir iş olmakla suçlanmış olan romans, Rönesans’taki duruma koşut olarak bireyselliğe önem vermeye başlamıştır. Yine unutulmaya yüz tuttuğu bir dönemde şövalyelik değerlerini yaşatmaya çalışmış ve bir anlamda edebiyatın geçmişe sahip çıkma çabasının bir sembolü olmuştur. Nitekim romansın nazımdan nesire giden serüveninde de, günümüze dek sürekli bir değişim ve gelişim halinde, en azından diğer yazın türlerine ilham kaynağı olabilmiş olması, maruz kaldığı olumsuz eleştirileri hak etmediğini ve bunun tersine edebiyatın gelişmesinde önemli bir işleve sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz.

1.2. Romansın Genel Özellikleri

Mit, efsane ve epiğin izlerini bünyesinde barındıran romansın geçerliliğini ve popülerliğini kaybetmesi söz konusu değildir. Gerek yarattığı kaçış duygusu gerekse iç yolculuğu ve kişisel hesaplaşmasında okuruna ışık tutması; yormadan alışkanlık yaratan tüm çatışma, zıtlıklar ve ikilemlerin tek bir mutlu sona bağlandığı yapısı nedeniyle romans her dönemde kendisine geniş okur kitlesi bulmuştur. Jayne Ann Krentz ve Linda Barlow,¹⁰ romans okuru ve yazarı arasında her ikisini de tatmin eden bir anlaşmanın varlığından bahseder.¹⁰ Buna göre yazar ne şekilde yazacağını, okur da ne bulacağını bilir. Okur, yazara güvenip, romansı kabullenir ve ona kapılırsa bir yandan gündelik sıkıntılarından uzaklaşıp normalde yaşayamayacağı deneyimleri tadarken diğer yandan

⁹ Archibald, Elizabeth, “Ancient Romance”, **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, ss. 10-11.

¹⁰ Barlow, Linda and Jayne Ann Krentz, “Beneath the Surface: The Hidden Codes of Romance”, **Dangerous Men and Adventurous Women**, ed. Jayne Ann Krentz, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1992, s. 15.

da kendi dünyasında neler yapabileceğinin farkına varır ve bu yolla kendinde var olan potansiyeli keşfeder. Yazar ise okura ahlaki belirsizliklerden uzak, adalet, onur, sadakat, cesaret ve aşk gibi ideallerin ele alındığı gündelik yaşamı aşan bir dünya sunar. Başka bir deyişle romans, bizi gerçeklikten tamamen uzaklaştırmasa bile yaşamın sınırlarının ötesine geçmek suretiyle gündelik sıkıntılarımızdan kısa süreliğine de olsa kaçış sağlamaktadır.

Bilinmeyen cazibesinden ötürü romans çoğunlukla harikuladeli ve olağanüstülüklerle dolu uzam ve geçmiş zamanlarda geçer. Bu gibi anlatı yerlemleri romansın kendi toplumunu anlatmadığı izlenimini uyandırır da aslına bakılırsa ne uzam, ne zaman, ne de karakterler bize uzaktır. Romans strateji gereği kendi toplumunu dolaylı yollarla anlatmayı tercih eder. Bu durum tuhaf ve bilinmeyenle aşına olunanın buluşmasıdır. Beer'a göre düşlerde olduğu gibi romansta da kral ve kraliçenin temsil ettiği, sıradan insanlar yani okurun ta kendisidir.¹¹ Aristokrat sınıfını temsil eden erdemli kahramanlar ve güzel kadınlar ideallerimizi yansıtırken yaşamdaki tehlikeler kötü karakterler vasıtasıyla sunulur. Çatışmaları, çözümleri, karanlık veya aydınlık tüm öğeleriyle bu dünya, okura da yabancı olmayan bir uzamı anımsatır.

Barlow, Antik Yunan'dan Roma'ya birçok mitolojik kaynaktan ve İngiltere adasında yaşamış Kelt ve Britonların efsanelerinden beslenen İngiliz romansının "alışılmış sembol, imaj, metafor, paradoks ve kinayeler"¹² ile örülü figüratif bir dil kullandığını belirtir. Aslında her edebi eser, okuru bir şekilde hayal dünyasına taşır. Ancak, duysal ve duygusal ayrıntılara fazlaca yer veren romans, günlük yaşama ilişkin öğelerin detaylı bir sunumuyla gerçeklik-kurgu dengesini sağlar. Kıyafetler, yemekler, uzamlar vb. öğeler yoğun tasvirlerle gerçekliği yaratırken harikulade ve büyümlü olan şeyler de oldukça sıradanmış gibi gösterilir. Saunders, ise son derece karmaşık ve derin bir yapıya sahip romansın genel özelliklerinden birinin de ikili karşıtlıklar olduğunu ifade eder. Böylelikle tarihle efsane, geçmişle gelecek, politik çatışmalar ve karşıt ideolojiler harmanlanarak olağanmış gibi romansta bir araya gelir.¹³

Çağlar boyunca kelime anlamı sürekli olarak değişime uğrayan romans, önceleri bir tür olarak kabul görmüşken daha sonraları bir üslup olarak

¹¹ Beer, **a.g.e.**, s. 9.

¹² Barlow, **a.g.e.**, s. 15.

¹³ Saunders, Corinne, "Chaucer's Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, s. 2.

değerlendirilmeye başlandı. Romansla ilgili bir başka muğlâklık ise yazıldığı ve okunduğu dönemler arasındaki değer yargılarının değişmesinden kaynaklanır. Beer'ın da ifade ettiği gibi bir dönemin gerçekçi bir romanı başka bir dönemde romans olarak algılanabilir. Örneğin, Samuel Richardson'ın **Pamela**¹⁴ adlı eserinde ev sahibinin tacizine uğrayan bir hizmetçinin erdemli tutumlarının karşılığı olarak o kişiyle evlenmesi günümüz okurları tarafından yadırganır. Bazen de melez romans türlerinin oluşmasından kaynaklanan bir tanımlama belirsizliği söz konusudur. Sözgelimi ilkin Ortaçağ veya Elizabeth dönemi romansları varken, daha sonraları romansın romanı da etkilediği görülür ve on dokuzuncu yüzyılda romans konulu romanlar ortaya çıkmaya başlar.¹⁵

Tür / üslup tartışmalarının süregeldiği günümüzde bile romans için kesin bir tanımın olmadığına daha önce de değinilmişti. Nitekim Corinne Saunders romansı, geçmişe özlemlili bir bakış ya da “havada saraylar inşa etmek”¹⁶ olarak değerlendirmiştir. Edebiyat eleştirisinin öncülerinden ve ilk İngilizce sözlüğün yazarı olan Dr. Johnson romans tanımlamasında “Ortaçağların askeri fablı, aşkta ve savaşta yaşanan vahşi serüvenler”, “bir yalan” veya “bir kurgu”¹⁷ ifadelerini kullanılır. Bunlar gibi birçok tanımı harmanlayarak kuramsal bir tanım yapmaya çalışan Beer ise romansı “politik ve büyülü olanın kolaylıkla iç içe geçtiği”¹⁸ anlatı olarak değerlendirip romansın açılımını şöyle yapar:

Aşk ve serüven teması, hem kahraman hem de okurun bulunduğu çevre veya dünyadan belirli ölçüde uzaklaşması, duyularla ilgili cömert detaylar, (çoğu zaman alegorik özellikler taşıyabilen) basitleştirilmiş karakterler, beklenmedik olanla gündelik olanın durağan karışımı, genelde tek bir zirvesi olmayan karmaşık ve uzatmalı olaylar zinciri, mutlu son, çoklu boyutlar, tüm karakterlerin uyması gereken katı davranış biçimleri.¹⁹

Rus biçimcilerden Vladimir Propp'un masal çözümlemesini anımsatan bu tanımda Beer, romans için daha ağırbaşlı bir yaklaşım sergilerken William Scheick romansın kurgusalılığına vurgu yapar. Ona göre:

[Romansta] tuhaf serüvenler,... tutkulu aşklar, kaba reddedişler, büyük engeller, ısrarcı hitaplar, hayal kırıklıkları, harika sürprizler, beklenmedik karşılaşmalar, şaşkınlığa

¹⁴ Richardson, Samuel, **Pamela or Virtue Rewarded**, Cock and M'Gowan, London, 1816.

¹⁵ Beer, **a.g.e.**, ss. 3-4.

¹⁶ Saunders, Corinne, “Epilogue: Into the Twenty-first Century”, **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, s. 541.

¹⁷ Duncan, Ian, **Modern Romance and the Transformation of the Novel**, Cambridge University Press, Cambridge, 1992, s. 10.

¹⁸ Beer, **a.g.e.**, s. 24.

¹⁹ **A.g.e.**, s. 10.

uğratılan saraylar, zindandan kurtarılan sevgililer, öldü sanılanların kavuşması; kanlı düellolar, ıssız koruluklardan yankılanan cılız sesler, tesadüfen işitilen yaşlı yakınmalar, vahşi çöllerden yükselen iç çekişleri, görülmemiş bir kurnazlıkla yapılan şaşırtmacalar; ve bütün her şeyin çok uzakta görüldüğü bir zamanda ölümlerin hayatta, düşmanlarınsa dost olduğu, acıların sevince dönüştüğü ve bütün olanaksızların mümkün olduğu ve esasen hiçbir zaman olmamış, olmayacak, olamayacak şeyler olup biter.²⁰

Ian Duncan da romansın kurgusalılığına yaptığı vurgunun yanı sıra on sekizinci yüzyılın ilk yarısında halk dilinde yazılmış, özellikle aşk ve onur temalarını içeren, yer yer kralları eğlendirme amaçlı her nesri romans olarak sınıflandırır. Yine insanın içsel dünyası ve romans arasında bir bağ kurarak romansın bir süper tür olduğunu iddia eder. Öyle ki ona göre romans:

Ortaçağların saraylı veya şövalye kurgusu, bir olay veya durumun hayalperest veya erotik veya duygusal anlamda zenginleştirilmesi, olanaksız her tür öykü, aşk ilişkisi, kadınlar tarafından okunan ve topluca pazarlanan oldukça basmakalıp romanlar, serüven içeren bir anlatı, Shakespeare'in son oyunlarının dördü, Poe'nun Amerikan romanları, Hawthorne ve Melville, ve kesinlikle transandantal insan tahayyülünün form ve figürleri olan tüm kurgusal form ve figürleri içeren bir süper türdür.²¹

Günümüz western, fantazi, bilim-kurgu, aşk, gotik, gizem, polisiye ve korku romanlarının bile romansın modern türevleri olduğu düşünülebilir. İster klasik, popüler, aristokrat tarzda olsun ister Mills & Boon, Harlequin veya postmodern kurgu tarzında olsun her birinde romansın ayrı bir görünümü ortaya çıkar; çünkü romans değişmeyen, vazgeçilmez değerleri anlatır. Anne K. Kaler, idealizm, sembolizm, ikili anlatım, arayış, serüven, duygusal sözcükler vasıtasıyla estetizm, pornografiye kaçmayan erotizm, egzotik kıta ve dünyalar, ütopyalar, rastlantılar, kesişen kaderler, fantastik öğeler, nefes kesen serüvenler; eril, akılcı ve simetrik bir düzen, ironi, parodi, dram ve komedinin harmanlanmasının okura enerji veren nedenler olduğunu belirtir.²² Tüm bunlara kadın ve erkeğin, karanlık ve aydınlığın çatışması, aşkın iyileştirici, yenileyici ve yaratıcı gücü eklenebilir.

Okur ve yazar arasındaki karşılıklı anlaşma ve ilişkiler çerçevesinde romans yazarının anlattığı öykü aslında okurun düşlediklerine bir cevap olarak görülebilir. Başka bir deyişle, romansta insanların çoğunlukla ilgi duyduğu şeyler anlatılır ve anlatılanlardan kuşku duyulmaması sağlanmaya çalışılır. Dahası, geçmişe, içinde

²⁰ Scheick, William J., *The Ethos of Romance at the Turn of the Century*, University of Texas Press, Texas, 1994, s. 23.

¹⁸ Duncan, a.g.e., s. 10.

¹⁹ Kaler, Anne K., "Conventions of the Romance Genre", *Romantic Conventions*, ed., Anne K. Kaler and Rosemary E. Johnson-Kurek, Bowling Green State University Popular Press, Ohio, 1999, ss. 4-5.

bulunulan döneme ve geleceğe bir anlam kazandırılmaya çalışılır. Hayata uygulanabilmesi için de romansın okuru tatmin etmesi ve beklentileri boşa çıkarmaması için tüm bahsi geçen bu çatışma ve engellemelerin mutlu sonla bitmesi gerektiği vurgulanır. Pearce, aile ve evlilik sayesinde kazanılan bu mutluluk ve tatminin romansın ideolojilerinden biri olduğunu söylerken romansın toplumsal yaşamdaki işlevine işaret eder.²³ Örneğin, Viktorya aile yapısının sürdürülebilmesi açısından o dönemde sıkça görülen aile romanslarının etkisi yadırganamaz.

Asıl amacı okurunu eğlendirip ona keyif vermek olan romansta bireylerin tutkuları, çabaları ve mutlulukları ön planda olmakla birlikte bu bireylerin etrafında dönen olaylar zinciri aşırılıklar içerir. Doğa kanunları göz ardı edilerek sıradışlıklar vurgulanır. Romansın bu şekilde aşırılıkların türü olduğu fikrinde olan isimlerden biri de William Scheick'tir. Scheick, romansın bu yönüyle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yetersiz görülmeye başlandığını da belirtir.²⁴ Romansla ilgili yapılan eleştiriler genelde ciddi bir eserin psikolojik tahliller içermesi gerektiği yönündeydi. Oysa dikkatli bakılırsa bu eserlerin her birinin bir ideolojisi olduğu ve çeşitli toplumsal meselelere dikkat çektiği görülebilir.

Romansın sembolik yapısını klişe olmakla eleştirenler onların güçlü, nesilden nesile aktarılan bir kolektif bilinçdışının ürünü olarak bastırılmış veya inkâr edilmiş gerçeklerin su yüzüne çıkışı olduğu gerçeğini reddetmiş olurlar. Sigmund Freud'un öğrencisi ve arketip kavramına açıklık getiren Carl Gustav Jung'u dikkate alacak olursak, romansın düşsel ve ritüellerle ilgili yönünün bilinçdışı dünyamıza ışık tuttuğunu görürüz. Bu psikanaliste göre romans bir durumdan diğerine geçiştir ve bir değişim sürecini yani çocukluktan yetişkinliğe geçişi anlatır. Gerçekten de evrensel özellikteki romansın derin yapısına kültürel antropoloji, mitoloji kadar psikanaliz de ışık tutmaktadır.²⁵

Bu bağlamda Jung'dan etkilenen önemli eleştirmenlerden biri olan Northrop Frye, romansın tür/üslup tartışmalarına ivme kazandıran önemli isimlerdendir. Her dönem ve her toplumda farklı görünümeler altında yer edinmesine bağlı olarak romansın bir türden çok üslup olarak değerlendirilmeye başlandığı bir dönemde o da **Anatomy of**

²³ Pearce, Lynne, "Popular Romance and Its Readers", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, Saunders, s. 535.

²⁴ Scheick, **a.g.e.**, s. 1.

²⁵ Saunders, **a.g.e.**, s. 3.

Criticism adlı eserinde romansı bir üslup olarak ele alır. Frye edebi türleri mevsimsel karşılıklarıyla açıklamaya çalışırken romansı yaz mitosu kapsamında ele alır. Bir üslup olarak romans, mitsel veya oldukça taklitçi olabilen diğer kurgulardaki bir tema veya atmosferdir. Ritüellerin ve sembolik insan hareketlerinin sözel bir taklidi olan ve Batının düşünce yapısı üzerinde ciddi etkileri bulunan romans, Frye için mitsel motiflerden ve bunların tekrarından oluşur. Özelliği ise kahramanın gelişimi üzerine odaklanması, kadın kahramanın sevgisinin kazanılması, yaşam ve ölüm döngüsünün vurgulanması, idealler, öteki dünya, kimlik kazanma ve kendini keşfetme temalarına odaklanmasıdır. Frye'ın romansı yaz mitosu olarak değerlendirmesi romansın karanlık, kış ve ölümden yeniden doğuşa, yeni düzene ve olgunlaşmaya giden bir seyir izlemesinden kaynaklanır. Bu olgunlaşma süreci içerisinde kendini bulabilme adına çatışmalar ve ölümüne mücadeleler, ereğin gerçekleştirilmesi, toplumsal idealler, bireysel umut ve istekler, geçmişe özlem duygusu ve 'bir altın çağ'a ulaşma arzusu vardır.²⁶

Yine Frye'ın açıklamalarından devam edilecek olursa romansta ne kadar çok olay olursa olsun her biri mutlu sona giden başlıca öyküyle ilintilidir. Sonuçta çözümleme ve arayış birbiriyle bağlı ama farklı olayların oluşturduğu üç aşamadan meydana gelir. Eski Yunanca'ya göre bunlar agon-çatışma, pathos-ölüm kalım savaşı ve anagnorisis yani keşif veya kahramanın kimliğinin kavranması olarak adlandırılabilir. Zorlu bir yolculuk, sıradan olaylar ve akabinde kahramanın düşmanı ile yüzleşmesi, birinin ya da ikisinin birden ölümü ve neticede her nasıl olursa olsun kahramanın kendini kanıtlaması biçimindedir. Mutlaka temel iyi bir karakter ve onunla çarpışan kötü karakterler vardır. Düşman sıradan bir insan olabilir ama, söz konusu romans olduğunda bu genelde mitsel öğeler barındıran şeytani doğaüstü güçlerdir. Mesih benzeri bir kurtarıcı kahraman, şeytani alt dünyadan gönderilen düşmanı ile çarpışır ve tüm anlatı bunun etrafında döner.²⁷

Arayış türü romansın dini ritüel ve rüyalarla bağlantısı önemlidir. Zafer, bereket, bolluğa ulaşma, içsel çatışmaları çözme, arzu edilenle birleşme romansta bulunan özelliklerdendir. Yolculuğa mani olan karakterler kötü; yardımcı olanlar ise idealize edilmiş saf ve iyi kişilerdir. Gandalf, Merlin, Prospero gibi yaşlı bilge

²⁶ Frye, **a.g.e.**, s. 186.

²⁷ **A.g.e.**, s. 187.

karakterler vardır. Bazı örneklerde ise doğanın çocuğu diyebileceğimiz kahramana yardımcı olan kişiler bulunur. Örneğin, Cinderella'nın perisi gibi bazı doğaüstü karakterler görürüz. Frye, tüm bu açıklamalar vasıtasıyla romans içerikli bu temaların çıkış noktasını göstermekle birlikte, insanlarda uyandırdığı izlenimler ve her dönem her eserde bulunabilmesi nedeniyle romansın evrenselliğine açıklık getirir ve onun bir üslup oluşunu ispatlar.²⁸

Israrla varlığını sürdüren, aynı zamanda sürekli bir değişim ve gelişim gösteren bir olguyu tek bir cümle ile özetlemeye çalışmak mümkün değildir. Bu durumda yapılabilecek şey romansın içeriğinden, tarihi seyrinden ve eleştirmenlerin ifadelerinden hareketle romansı daha yakından tanımaya çalışmak olabilir. Ortaya konulmaya çalışılan şey ise söz konusu romans olduğunda kesin ve net bir ifadenin mümkün olmadığını göstermekle birlikte baskın görüşün romansın bir üslup olduğu yönünde olduğunu ifade etmek olmuştur.

1.3. Romansın Tarihi Seyri

Gerek isim ve köken gerekse de edebi özellikleri bakımından tanıtılan romansın bu kısımda İngiltere'deki gelişim serüveni içerisinde tür olarak değerlendirilmeye başlanmasından yirminci yüzyıldaki örneklerine kadar olan tarihi gelişimine değinilecektir. İngiltere'ye geliş Norman istilasıyla yani on ikinci yüzyılda gerçekleşen romans, sadece on üç ve on altıncı yüzyıllar arasında yazılmış elli farklı İngiliz şövalye romansı örneğine sahiptir. Bu yelpaze içerisinde yazarları belli olmayan ve fazla dikkate alınmayan basit öykülerle beraber Chaucer, Sydney, Spencer ve Shakespeare'e kadar pek çok isimden örnek bulabilmek mümkündür. Andrew King bu isimlerin yaşadıkları dönem içerisinde kendi eserlerini 'romans' olarak addetmediklerini ve romansın artık bir tür değil üslup olarak görüldüğü on sekizinci yüzyıl ve sonrasında yapılan değerlendirmelerde bu kişilerin eserlerinin romans kategorisinde ele alınmaları gerektiğini belirtir.²⁹ Nedeni ise, bu eserlerde romansa ait onur, kahramanlık, cesaret, dini temalar, serüvenler, iyi ve kötünün mücadelesi, varoluşsal kaygılar, doğaüstü varlıklar, bireysel mücadeleler, kimlik sorunu, başarı, tanınma, mutlu son gibi klişe öğelerin mevcut olmasıdır. Yine bu eserlerde her şeyin olduğundan daha iyi hale

²⁸ Bkz., A.g.e., ss. 193-197.

²⁹ King, Andrew, "Sidney and Spencer", *A Companion to Romance from Classical to Contemporary*, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, s. 140.

getirilmeye çalışılması, yeterince sıkıcı ve acımasız olan gündelik yaşamdan uzaklaşabilme çabası, yani kaçış temasının kullanılmış olması, böyle bir değerlendirmenin yapılmasının nedenlerinden biridir.

John Simons, on yedinci yüzyıla gelindiğinde ise matbaadaki gelişmeler sayesinde özellikle işçi sınıfının ‘tek bir peniye’ karşılık gelen ‘chapbook’ adlı ortalama yirmi dört sayfadan oluşan kitaplara erişebilmelerinin kolaylaştığını ifade etmiştir.³⁰ On dokuzuncu yüzyıl ortalarına kadar devam eden bu durum romansın daha geniş kitlelerce benimsenmesine katkıda bulunmuştur. Eğitim amaçlı bu ucuz kitaplar pek çok farklı konuda yazılabiliyordu, ancak şövalyelik dönemi her ne kadar sona ermiş olsa da ruhu halen canlıydı ve yer yer bu türde de örnekler veriliyordu. Zamanla bu fakir işçi sınıfından insanların sahip olamadıkları ve olamayacakları şeyleri hayal etmelerini sağlayan bu örnekler kaçış duygusu oluşturduğu için daha çok tercih edilir hale geldi. Daha sonraki dönemlerde romansın alt tabakadan kültür seviyesi düşük insanlara hitap eden basit bir tür olarak görülmeye başlanmasında bu durumun da etkisi vardır.

On yedi ve on sekizinci yüzyıl profesyonellerin romanstan kopmaya başladığı, romana yöneldiği, romansı gerçek dışılık ve toplumsal olaylara uzaklıkla suçlanmaya başladığı bir süreçtir. Bu dönemlerde gelişmeye başlayan romanın romansın parodisiyle beslendiği düşünülüyordu ve giderek daha cazip hale gelen roman için 1750’de Dr. Johnson’ın **The Rambler**’da yer alan yeni neslin kendi tecrübelerini, var olan deneyimlerini ve gündelik olayları yansıtan eserlerden hoşlandığı ifadesi³¹ dikkate değerdir. Sözü geçen bu aydınlanma döneminde romansın kötü bir şöhreti vardı, çünkü duyguların akla üstünlüğünün kişiyi deliliğe götürecektik kadar tehlikeli sonuçlar doğurabileceği fikri hâkim olmaya başladı. Cervantes’in on altıncı yüzyıl sonunda yazılmış Don **Kişot** adlı eseri bu durumu yansıtır. İronik bir biçimde romansın pek çok özelliği kullanılarak yazılmış bu eserde esasen Cervantes’in amaçladığı şey, romansın büyülü dünyasını eleştirmektir. Cervantes’in bu ölümsüz karakteri yaşadığı dünyanın gerçekliğini reddederek kendi hayal dünyasında yaşamaya devam eder ve okurun gözünde absürd bir duruma düşer.

Jerome Mitchell, aydınlanma ve gerçekçilik döneminin hemen ardından romanı tercih eden isimlerin yanı sıra Walter Scott gibi farklı isimlerin de göze çarptığını dile

³⁰ Bkz. Simons, John, “Chapbooks and Penny Histories”, **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, ss. 177-183.

³¹ Beer, a.g.e., s. 49.

getirenlerdendir. Scott'ı farklı kılan eserlerindeki, Chaucer'ın eserlerine ve Ortaçağ'a atıflardır. Frye'in da ifade ettiği üzere **Waverley**³² romanlarında Ortaçağ romanslarına ait pek çok özellik ve arketipsel tema göze çarpar. Romansı geleneksel edebi bir tür veya hayali bir durum yani bir üslup olarak iki ayrı boyutta kullanan Scott, onu yeniden canlandırabilme amacıyla yerli baladları toplamıştır.³³

Yine aynı dönemden devam edilecek olursa, on sekizinci yüzyıl romansla romanın birbirinin rakibi olarak görülmeye başlandığı bir dönem olmakla beraber edebiyat dünyasında önemli bir yeri olan bir başka gelişmeye yani romantik akımın yükselişine şahitlik eder. Romantik akım, romansla karıştırılan bir kavramdır, ancak gerçek odur ki, romantik akım eski romanslara olan ilgisiyle gündeme gelmemekle beraber Ortaçağ ve Rönesans edebiyatından oldukça etkilenmiştir. Beer'a göre en fazla Scott ve çağdaşlarından etkilenen romantik dönem Frye'in romans analizlerinde de William Wordsworth'ün **Lyrical Ballads**'ı ve Samuel Coleridge'in **The Ancient Mariner**'ı aracılığıyla yerini alır. Romantik akım doğu hikâyeleri, **BinBir Gece Masalları**, halk hikâyeleri, akımın çıkış yeri olan Alman edebiyatı ve özellikle de hayal dünyasına büyük önem vermesiyle ve bunların yanı sıra romansa ait öğelerle dikkat çeker. Romantik dönem sonrası yazarlar artık romansa türden ziyade diğer tür ve akımlar içerisinde ifadesini bulan bir üslup olarak bakmaya başladılar ve romansın aslında tüm kurgulardaki temel şart olduğu fikrini benimsediler.³⁴

On sekizinci yüzyıl ve romans denildiğinde gotik akımdan bahsetmeden geçmek mümkün değildir. Aydınlanma ve romantik akımın yanı sıra gotik romans döneme damgasını vuran bir diğer türdür. On sekizinci yüzyıl gotik romansın önemi kendini romans olarak adlandıran ilk modern İngiliz kurgusu olmasıdır. **The Castle of Otranto**'nun³⁵ yazarı Horace Walpole'a göre gotik, bâtıl kelimesi ile eşdeğerdir ki bu aynı zamanda ruhsal açıdan da özgür olmayı ifade eder. Walpole bu eseriyle kendini eski ile modern birleştiren kişi, eserini ise bu bağlamda gotik olarak adlandıran ilk isimdir. Ancak onun romansla kastettiği şey halk dilinin kullanılmasıdır. Walpole'un eserleri Ortaçağ şövalye romansı ile beraber Rönesans ve on yedinci yüzyıl Fransız romans geleneğini kısmen kucaklamakla birlikte kısmen de reddeder. Walpole'un yanı

³² Scott, Sir Walter, **Waverley Novels**, T. and A. Constable, Edinburgh, 1901.

³³ Mitchell, Jerome, **Scott, Chaucer, and Medieval Romance**, The University Press of Kentucky, Kentucky, 1987, ss. 244-245.

³⁴ Beer, a.g.e., ss. 60-65.

³⁵ Walpole, Horace, **The Castle of Otranto: A Gothic Story**, Longman, London, 1811.

sıra dönemin bu anlamda önemli olan bir diğer ismi Ann Radcliffe ise kendini on sekizinci yüzyılda gotik romans yazarı olarak adlandıran ilk isimlerden biridir. Radcliffe, Walpole'un geleneğini genişleterek romansın modern yaşamın dışında bir kurgu olduğunu ifade eder. Yabancı ile aşına olunan, doğal ile olmayan ve de doğaüstü olanın bir arada olduğu gotikte kötü karakterler, yasak yerler, gizli geçitler, zindanlar, zincir sesleri, labirent benzeri mekanlar, ucubelikler, ürkütücü pek çok şey, korku ve terör bir aradadır. Sonu hayal kırıklığı yaratabilecek gotik eserlerde eski yapılar yeni amaçlar için kullanılmakla birlikte romansın kendisiyle olan iç çatışmasına şahit olunur.³⁶

Romans açısından bir sonraki döneme yani on dokuzuncu yüzyıla bakıldığında ise devam eden romantik akım ve aydınlanma savaşının yanı sıra bireysel olana ilginin arttığını ve tüm bunların yanı sıra Viktorya dönemi yazar ve şairlerinin de aynı şekilde romansı benimsemekle beraber romanstaki figürlere modern zamanın bilinç kavramını da eklemiş olmaları göze çarpar. Her ne kadar asıl değer verdikleri şey gerçeklik olsa da toplumsal düzenin önemsendiği ve evliliğin bir ödül olarak görüldüğü romansı bir şekilde yâd etmek bu dönem insanları için uzak olan bir durum değildir. Francis O'Gorman, bu noktada sözü edilen duruma örnek olarak dönemin en iyi bilinen eserlerinden **Jane Eyre**, **Great Expectations** ve **A Christmas Carol**'ın örnek olarak verilebileceğini belirtir. Gerçeklik bu eserlerde fazlasıyla mevcuttur, ancak romansın malum atmosferini kullanmak bazen kaçınılmaz olabilmektedir.³⁷

Yirminci yüzyılın gelişi ile romans açısından oldukça farklı bir döneme şahit olunur. Bu dönem romans ve gerçeklik kutuplaşmasının azalmaya başladığı çünkü yazarların "her insanın kendi içinde karanlık ve ayrı bir evren barındırdığının"³⁸ idrak edildiği bir dönemdir. Raymond Thompson'a göre artık romanslar nadiren eski örneklere benzer bir biçimde yazılmaya başlanmıştır. Yirminci yüzyıla ait ironik fantazi biçimindeki saf olmayan örnekler, Frye'in görüşlerini de desteklemektedir. Yirminci yüzyıl ve sonrasında gotik, tarihsel, emperyal, fantazi, bilim-kurgu, gizem ve romantik kurgu olmak üzere pek çok farklı kategoride romansın varlığını sürdürdüğü görülür.³⁹

³⁶ Duncan, a.g.e., ss. 20-27.

³⁷ O'Gorman, Francis, "Romance and Victorian Autobiography: Margaret Oliphant, Edmund Gosse, and John Ruskin's Needle to the North", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, s. 360.

³⁸ Beer, a.g.e., s. 76.

³⁹ Thompson, Raymond H., "Twentieth Century Arthurian Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, s. 455.

Kahramanlar, idealler ve arayışlar farklılaşsa da yine en az Kral Arthur kadar abartılı karakterler, en anti-romantik olmaya çalışan eserlerde bile ereğin gerçekleştirilmesi durumunu, yani romansın ana temasını görürüz. Ayrıca yirminci yüzyıl romansları kadın kahramanların ön plana çıktığı ve erkekler kadar kendilerini göstermeye başladıkları, erkeklerinse daha makul hareket ederek kadınlardan destek aldıkları ve eşitliğin sağlandığı bir dönemdir.⁴⁰

Ancak yirminci yüzyılda akademik koridorlarda romans kendisine yer bulamayınca gerçek kimliği, esasen en eski şekliyle popüler kültürde yaşamaya başlar. Saunders'a göre romans "yozlaşmış bir şekilde Mills&Boon türünde varlığını göstermektedir."⁴¹ Pearce ise bu durumu benzer bir biçimde ele alarak "en fazla yozlaşmış olan en fazla tanımlayandır"⁴² şeklinde bir açıklamada bulunur. Öte yandan yukarıda verilmiş olan örneklerden de anlaşılacağı üzere Mills&Boon ve Harlequin türü romanslar, romans geleneğinin yalnızca tek bir boyutunu yansıtabilmektedirler.

Öte yandan holokast, atom ve hidrojen bombaları gibi korkunç gerçeklerin insanların bilim, hümanizm, din ve diğer tüm büyük anlatılara olan güvenini sarstığını ve toplumun giderek paganizm ve sekülerizme kaymaya başladığını Clare Morgan dile getirir.⁴³ Hiyerogliflerin deşifre edilmesi, arkeolojik çalışmaların değer kazanması, halk bilimcilerin eski öykü ve efsaneleri keşfedip bir araya getirmesi, insanlarda yeni ufuklar açmakla beraber eski ve gizemli olan şeylere merakı da canlı tutmuştur. Mitsel dünyalara ve antik zamanlardaki altın çağa duyulan bu özlem bireylerde bir şekilde kaçış arzusu yaratarak romans için gerekli zeminin sağlanmasında ve ona olan ilginin sürmesinde önemli rol oynamıştır.⁴⁴

Böylelikle de yirminci yüzyıl fantazi yazımı romansın felsefi derinliğini yansıtmakla beraber kendine has bir yapı, tema ve boyut geliştirir. İlk on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında William Morris ve George McDonald'ın eserlerinde görülen modern fantazi yirminci yüzyıl ortasında J. R. R. Tolkien'in **Yüzüklerin Efendisi**⁴⁵ adlı üçlemesiyle zirveye ulaşır. Tolkien'in bu fantazisiyle birlikte romans, avant-garde'a

⁴⁰ Hughes, Helen, **The Historical Romance**, Routledge, Kentucky, 1993, s. 12.

⁴¹ Pearce, **a.g.e.**, s. 521.

⁴² **A.g.e.**, s. 521.

⁴³ Morgan, Clare, "Between Worlds: Iris Murdoch, A.S. Byatt, and Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, s. 511.

⁴⁴ Mathews, Richard, "Romance in Fantasy through the Twentieth Century", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, s. 475.

⁴⁵ Tolkien, J. R. R., **Yüzüklerin Efendisi**, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.

popüler rock kültürüne, Stephen King kurgusuna ve pek çok filme kadar çağdaş edebiyatı ciddi biçimde etkilemiştir. Lewis, Tolkien, Morris ve McDonald gibi fantasti yazarları kendi aralarında teknik olarak farklılıklar gösterseler de eserlerindeki iyi ve kötünün savaşı, gerçeklikten uzaklaşma, yüksek idealler uğruna mücadele veren kahramanlar, kurgusal zaman ve uzamlar kullanma gibi bazı konularda benzerlik gösterirler ve bu sayede romans yirminci yüzyılı her halükarda başarıyla kapatmış olur.⁴⁶

⁴⁶ Richards, *a.g.e.*, s. 472.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ON DOKUZUNCU YÜZYILDA EMPERYAL ROMANS

“İngiltere küçük olmayı hazmedemez.”

William Huskisson 1828⁴⁷

Daha önceki bölümlerde çıkış noktası, tarihi seyri ve genel özelliklerinden bahsedilen, bir tür mü yoksa üslup mu olduğu hakkında görüşlere yer verilen romans, bu bölümde emperyalist dönem örnekleri bakımından değerlendirilecektir. Bu çalışmanın temel konusu olarak seçilen John Masters’ın **Nightrunners of Bengal** adlı eserinin emperyal bir romans olarak ele alınması nedeniyle öncelikle emperyal romansın ne olduğuna, amacına, çıkış noktasına ve gelişimine değinilmelidir.

Bir tür olarak emperyal romans açıklanmadan önce kelime olarak emperyalizmden ve çıkış noktasından bahsedilmelidir. Bu noktada konu üzerinde çalışmalar yapmış isimlerin açıklamalarına dikkat çekilecek olursa birbirlerinden çok farklı olmayan tanımlar ve yaklaşımlar sergiledikleri görülür. Örneğin, emperyalizmin genel tanımı Sujit Bose’ye göre güç sahibi, gelişmiş ülkelerin zayıf ve geri kalmış ülkeleri yönetmesi şeklindedir.⁴⁸ Richard Koebner ise emperyalizmi “denizaşırı sömürgeleri ele geçirebilme adına duyulan ilkesiz ve itibarsız bir arzu” olarak tanımlarken, John Akinson Hobson, “Emperyalizm, ekonomik çıkar amaçlı bilinçli bir devlet politikasıydı”⁴⁹ şeklinde açıklamada bulunur. Öte yandan **Rereading the Imperial Romance** adlı eserde Chrisman emperyalizme, Batının sahip olduğu tarih, bilgi, kültür ve gücün tamamı olarak bakabileceğimiz gibi onun “Viktorya dönemindeki misyonerlik faaliyetleri”⁵⁰ şeklinde ele alınmasının da mümkün olduğunu belirtir. Yine Chrisman’a göre emperyalizm ve kolonileşme kavramları ekonominin belirli yönlerde ana vatan dışında gelişmemiş ancak kaynaklar bakımından zengin addedilebilecek bir yere konumlandırılması demektir. Ortada yabancı egemenliğine girme durumu vardır. Koloni haline getirilmiş insan topluluklarının etkisi küçümsenerek, kendilerini kontrol eden emperyal gücün uzantısı olarak değerlendirilirler.⁵¹ Hanah Arendt’e göre

⁴⁷ Brantlinger, Patrick, **Rule of Darkness**, Cornell University Press, London, 1988, s. 19

⁴⁸ Bose, Sujit, **Attitudes to Imperialism: Kipling, Forster and Paul Scott**, Amar Prakashan, Delhi, 1990, s. ix.

⁴⁹ A.g.e., s. x.

⁵⁰ Chrisman, Laura, **Rereading the Imperial Romance**, Clarendon Press, Oxford, 2000, s. 1.

⁵¹ A.g.e., s. 10.

emperyalizme daha geniş perspektifte “burjuvazinin politik olarak serbest bırakılması”⁵² şeklindedir. Tanımlamalar noktasında dikkate alınması gereken bir diğer ifade, konuya dair önemli çalışmalar yapmış olan Edward Said’e aittir ve Said emperyalizmin tüm dünyayı keşfederek, fethederek kontrol altına almaya çalışan “coğrafi bir şiddet”⁵³ olduğunu ifade eder. Said bir başka ifadesinde ise, “Emperyalizm, çok temel bir düzeyde, sizin mülkiyetinizde olmayan, uzak, başka birilerinin yaşadığı ve sahibi başkaları olan topraklara yerleşmeyi, denetim altına almayı düşünmek anlamına geliyor. Emperyalizm çok çeşitli nedenlerle bazı insanları kendine çekiyor ve genellikle, başka insanlara, dile getirilmesi zor acılar çektiriyor”⁵⁴ şeklinde açıklamalar yapar. Zor kullanma ve şiddet uygulanması gerçeği neticesinde ekonomik çıkarlar sağlandığı gibi, karşı tarafın da toplumsal yapısına müdahale edilmiş olunur. Bu sömürgeleştirme durumu geri dönüşü olmayan sancılı bir süreçtir ve bu durumdan kurtulabilme adına sömürgeleştirilen topluluk ya isyan edip bağımsızlık mücadelesi verecek ya da bir anlamda asimile edilmeyi, ‘coğrafi şiddeti’ kabullenecektir. Said, eserinde Michael Doyle’un konuya ilişkin açıklamalarına da yer verir: “İmparatorluk, bir devletin başka bir siyasal toplumun hükümrانlığını fiilen denetim altında tuttuğu resmi ya da gayri resmi ilişkidir. Bu ilişki, kaba kuvvetle, siyasal işbirliğiyle ve iktisadi, toplumsal ya da kültürel bağımlılıkla sağlanabilir. Emperyalizm, emperyal ilişkiyi kurma ya da koruma süreci ya da politikası demektir.”⁵⁵

Bu çalışmada da emperyalist bir imparatorluk olarak kolonilerde bıraktığı etkiler ve kurgu bağlamında verdiği emperyal romans örnekleri ile İngiltere odak noktası olacaktır. Tüm bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, emperyalizm denince ilk akla gelen imparatorluk, Britanya’dır. Patrick Brantlinger, on dokuzuncu yüzyıl sonlarına gelindiğinde İngiltere’nin dünyanın dörtte birini elinde bulundurmakta olduğunu ve çok daha öncesine bakılacak olursa 1700’lerde kolonilerde çoğunluğu İngiliz olmak üzere çeyrek milyon beyazın yaşadığını belirtir. Bu rakam elli yıl sonra bir milyonu bulur ki bu durum yayılmacılığın ulaştığı boyutları anlayabilme adına fikir verebilir. Öte yandan ilginç olan yayılma, koloni, sömürge oluşturma ve emperyalizm dendiğinde akla ilk gelen en belirgin örneğin İngiliz emperyalizmi olmasına rağmen, son döneme dek Viktorya halkının kendileri için ‘emperyalist’ şeklinde bir ifade

⁵² A.g.e., s. 3.

⁵³ McClure, John A., *Late Imperial Romance*, Verso, London, 1994, s. 8.

⁵⁴ Said, a.g.e., s. 42.

⁵⁵ A.g.e., s. 45.

kullanmamış olmalarıdır.⁵⁶ Hatta 1870 yılına kadar böyle bir kavram konuşulmamıştır. 1870'te **Daily News**'de, Fransa'da emperyalizmin çöküşünden ve III. Napolyon'un diktatörlüğünden bahsedilir. Benzer bir biçimde 1896 yılında **The Times**, emperyalizmin bir diktatörlük olduğunu yazar. Öte yandan ilk ve orta Viktorya döneminde kendi imparatorlukları ile gurur duyan İngilizler için sahip oldukları koloniler ve uyguladıkları denizaşırı yayılma politikasının emperyalizmle bir ilgisi yoktur. Hatta emperyalizm nefret ettikleri ve Norman Etherington'a göre kendi ülkelerinin varlığı için tehdit olarak algıladıkları bir unsurdur.⁵⁷ Onlar kendilerini, her açıdan üstün, Hristiyanlığı yayma amacı güden ve serbest ticaret yapan bir ulus olarak görüyorlardı. İdeolojik bir kavram olarak bilinçli bir söyleme dönüşen İngiliz emperyalizm çalışmaları ise 1870 ile Birinci Dünya Savaşı arasındaki dönemi kapsar. Bir diğer ifade ile kolonyalizm kavramı bu tarihten itibaren daha da güçlenerek yerini emperyalizm kavramına bırakır. Keşfetme ve ele geçirmeye dayalı askeri bir yayılmanın uygulandığı bu dönemde diğer Avrupa ülkeleri ve Amerika'nın yanı sıra özellikle Rusya, İngiltere'nin gözünde ciddi tehlike arz ediyordu.⁵⁸ Ancak her durumda bayrağı taşıyan İngiltere, Birinci Dünya Savaşı sonrasında da kendisini 'güneşin batmadığı imparatorluk' olarak görmeye devam etmiştir, çünkü o tarihte dahi elinde bulundurduğu topraklar o denli geniş ve birbirinden uzaktı ki, somut anlamda da güneş birinde batsa diğerinde doğmuş oluyordu.

Bir asır önce kendilerini ne şekilde algılamış olurlarsa olsunlar bugün, emperyalist bir imparatorluk gözüyle bakılan İngiltere'nin yayılma politikası ve genel anlamda uygulanan emperyalist yayılmacılığın pek çok nedeni içerisinden altı ana başlık oluşturan Richard Faber, birinci nedenin kolonileşme olduğunu öne sürer. Bu durum temelde koloninin kurulduğu bölgedeki yerli halkı ilgilendirse de imparatorlukların amacı ülkedeki suçluları gönderebilecekleri bir yer arama çabasıydı.⁵⁹ Bu noktada İngiltere'nin kendi ülkesinin kalabalık hapisanelerindeki suçluları Avustralya'ya gönderdiği gerçeği hatırlanmalıdır. Kolonilere göç, özellikle Napolyon Savaşları sonrasında açığa çıkan işsizlik ve depresyona çözüm getiriyordu, örneğin 1847-52 tarihleri arasında çoğu İrlandalı olmak üzere insanlar fakirlik ve artan nüfustan

⁵⁶ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 23.

⁵⁷ Bose, **a.g.e.**, s. ix.

⁵⁸ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 15.

⁵⁹ Faber, Richard, **The Vision and The Need**, Faber and Faber, London, 1966, s. 15.

dolayı kolonilere göç ediyordu ve bu insanları kendi kıyısından uzaklaştırmak İngiltere'nin işini kolaylaştırmaktaydı.⁶⁰

Faber'in belirlemiş olduğu emperyal yayılma nedenlerinden devam edilecek olursa, ikinci nedenin ekonomik olduğu görülür. Bu durum her ne kadar karşılıklı çıkarların var olduğu şeklinde gösterilmeye çalışılsa da örneğin Hindistan halkı milyonları bulan rakamlarda kıtlık nedenli ölümlerle boğuşurken İngiltere'nin ne denli zenginleştiğine ilerleyen bölümlerde değinilecektir. Ancak tam da bu noktada 1856 tarihinde Charles Kingsley'nin "Herkes ülkesinin sunduğu olanakları geliştirmeli ya da bu işi yapabilecek olanlara bırakmalı" sözünü hatırlamak, dönemin bakış açısını anlayabilme adına gereklidir.⁶¹ Esasında sömürgeciliği ve emperyalizmi meydana getiren ana etmen, geçmişten günümüze ekonomik nedenler olmuştur.

Yazar, üçüncü nedeni agresif yani güç ve prestij amaçlı olarak ele almaktadır. Açıkçası bu durumun bir güç gösterisinde bulunma, meydan okuma ve kendisi dışında kalan tüm 'ötekileri' etkileme çabası olduğunu belirtir.

Dördüncü neden stratejik amaçlı olarak veya bir diğer ifade ile ana vatani koruma, beşinci neden ise kültür ve dini yayma adına misyoner amaçlı olarak sıralanır. Beşinci neden ciddi önem arz eder, zira tüm maddi ve manevi öğeleri ile – ki bunlar arasında dil ve din önceliklidir – kendi kültürünü yayarak dejenere veya asimile olmuş yerli toplumu yönetmek daha da kolaylaşır. Bir anlamda bu madde, fedakârlık olarak sunulur ki, bunun adı 'white man's burden' 'beyaz adamın mesuliyeti' olarak yani sivilleşme ve medenice yaşamayı öğretme gayretidir. Ranajit Guha'ya göre kültürden ziyade güç kullanarak bir şeyler empoze etmeye çalışan İngiltere, kendi ülkesindeki uygulamalardan farklı olarak bu misyoner faaliyetlerin gizli yapılarak insanların özgür bir seçim yapıyormuş gibi hissetmelerini sağlamayı amaçlamıştır.⁶² Hatta gerekirse bu bağlamda bazı ırkların yok olmasına normal gözüyle bakan Sir Richard Burton'un ve türlerin üstünlüğü konusunda teorilerde bulunan Charles Darwin gibi bazı antropologların görüşlerinden destek alınmıştır.⁶³

1818'de Sir Thomas Munro, "Muhammedilerin dinde olduğu gibi İngilizler de politikada fanatiktir"⁶⁴ der ve hiçbir ülkenin İngiliz kurumları olmadan

⁶⁰ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 115.

⁶¹ **A.g.e.**, s. 25.

⁶² Booker, M. Keith, **Colonial Power, Colonial Texts**, University of Michigan, USA, 2000, s. 7.

⁶³ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 167.

⁶⁴ **A.g.e.**, s. 73.

kurtulamayacağını da ekler. Benzer bir biçimde çok daha sonra 1938’de Bombay hükümet üyesi J. Farish’in sözleri de dikkate değerdir. Farish, yerlilerin bir şekilde fiziksel güç kullanılarak baskı altında tutulmaları gerektiği veya onların gönüllü olarak İngilizlerin kendilerinden daha akıllı, üstün, adil, insancıl ve kendileri için en uygun yönetici olduğunu kabul etmeleri gerektiği yönünde açıklama yapar.

Dördüncü madde kendi ülkelerindeki insanların, beşinci madde ise koloniler ve geri kalan tüm dünyanın gözünde kendini yüceltme, asıl amacı kamufle etme çabası olarak görülebilir. Bu bağlamda İngilizler kendilerine antik Yunan ve özellikle Roma halkını örnek alır. Halen tüm dünyanın, onların yaydığı kültürün izlerini barındırdığı ve bu görevi kendilerinin devraldığını düşünürler. On yedinci yüzyıl itibariyle klasik dönem eserlerini ve imparatorluklarını incelemeye başlayan ve bu yönde bakış açılarını ve politikalarını geliştiren İngilizlerin gözden kaçırdıkları nokta, bu geçmiş imparatorlukların kendi gururlarının kurbanı oldukları gerçeğidir. Sonuncu neden ise liderlik amaçlıdır ve düzenli bir yönetim sağlayarak üstünlüğü kanıtlama çabasıdır. Ekonomik nedenlerden sonra en fazla önem arz eden neden budur. Faber’a göre 1870’lere kadar bencilce bir tutum sergiledikleri dönemde bu son bahsedilen amaç ve motivasyondan ziyade kendilerine tamamen yabancı topraklarla başa çıkabilmek başlı başına bir sorundur.⁶⁵

Uzakta olanı anlama ve onunla baş etme çabasını bir nevi kâğıttan kule yapma çabasına benzetmek söz konusu olabilir. Nedeni ise imparatorluğun kolonilerdeki insanlara empati veya anlama duygusuyla yaklaşmak yerine yargılamış, önyargılarla hareket etmiş olduğu gerçeği ve toplumu anlamaktan bir bakıma uzak kalmış olmasıdır. Bilgi bakımından her şeye sahip görünen, edindiği her deneyim ve bilgiyi kâğıda aktaran, muazzam arşiv sahibi İngiliz İmparatorluğu, Thomas Richards’a göre bir “kağıt imparatorluğu” gibiydi.⁶⁶ Tüm kararları, gerçek dışı olmasından dolayı kurgusal addedilebilecek bu arşiv belirlemiştir. Onlar için bilgi, güçten daha ciddi bir önem taşıyordu. Ancak elde edilen bilgilerin doğruluk ve geçerlilik payı tartışmaya açık olduğu gibi özümselememiş gerçek uzakta olanın o dönem şartları itibariyle tam anlamıyla yönetilemeyeceği, kontrolün normal olarak bir müddet sonra kaybolacağıydı. Övünülen bu birlik duygusunun bir geçerliliğinin olmadığını ifade eden Richards,

⁶⁵ Bkz., Faber, **a.g.e.**, ss. 16-40.

⁶⁶ Richards, Thomas, **The Imperial Archive**, Verso, London, 1993, s. 4.

senden olmayanın zor kullanılarak sana benzemesinin sağlanamayacağını dile getirir.⁶⁷ Bu durum, kendi uluslarına bağlı sömürgelerden habersiz olan veya kulaktan dolma bilgilere sahip olan Viktorya halkı için de zaten bir anlam ifade etmiyordu.

Öte yandan benzer bir biçimde Said'e göre, yönetenlerin yararlandığı bu bilgi yığını doğru gözlemlerden çok dünyanın geri kalanı hakkında sahip olunan ideolojik varsayımlardan oluşmaktaydı ve bunlar masum düşünceler değildi. Belirli ekonomik çıkarları gerçekleştirebilme adına taraflı bir biçimde oluşturulmuştu ve bu yolla dünyanın geri kalanı emperyalizmin kontrolü altına girmeliydi.⁶⁸

Bu kontrol hümanist yollarla sağlanmaktan oldukça uzak görünmektedir. Gücün ve itimin harekete geçireceğini öne süren termodinamik kurallarından hareketle Ruskin gibi düşünürler “düzensizliğin düzen içinde varolduğunu ve düzenin ilk şartı olduğunu”⁶⁹ öne sürüyor, aynı durumun para akışı ve döngüsü için de geçerli olduğunu iddia ediyorlardı. Böylece imparatorluk ve emperyalizm demek “kölelik, fetih, zulüm, sürgün ve etnik soykırım”⁷⁰ anlamına gelmiş oluyordu.

“Yönetim despotizm gerektirir” diyen bir diğer isim de James Mill'dir.⁷¹ Postkolonyal ve anti-emperyalist yazarlardan biri olarak Homi K. Bhabha da koloni söyleminin “bölme, çift hale getirme, tersine çevirme ve yansıtma” dan⁷² oluştuğunu dile getirmekle birlikte sömürgeleştirilen topraklar ve insanları hakkında fosilleşmiş kanaatin “despot, dinsiz, barbar, kaos ve şiddet”⁷³ olduğunu da belirtir. Emperyal gücün en önemli aparatlarından birinin bu koloni söylemi olduğunu⁷⁴ ve bu söylemin içerik itibarıyla ‘öteki’ hakkında olumsuz ‘fiks’ düşüncelerden ve önyargılardan oluştuğunu⁷⁵ ifadelerine ekler.

İngiliz İmparatorluğu, kolonilerini kurduğu ve yönettiği ülkeler ve insanlarına dair bu bakış açısını yirminci yüzyıla kadar kurguda da sergiler. Çoğunluğunu romans olarak addedebileceğimiz bu emperyal serüven örneklerinin genel özelliklerinden bahsetmeden önce romansın tür sınırlarını işgal eden bir olgu olduğunu önceki bölümlerden hatırlamakta yarar var. Ari bir tür olamayacak kadar karmaşık bir olgu

⁶⁷ Richards, **a.g.e.**, s. 3.

⁶⁸ Booker, **a.g.e.**, s. 40.

⁶⁹ Richards, **a.g.e.**, s. 87.

⁷⁰ **A.g.e.**, s. 8.

⁷¹ Bhabha, Homi K., **The Location of Culture**, Routledge, London, 1994, s. 96.

⁷² **A.g.e.**, s. 100.

⁷³ **A.g.e.**, s. 101.

⁷⁴ **A.g.e.**, s. 70.

⁷⁵ **A.g.e.**, s. 66.

olarak, Northrop Frye’ın konu ile ilgili çalışmaları hatırlanacak olursa romansı, emperyal serüvenleri anlatmak adına tercih edilen tür olarak işaret ettiği hatırlanmalıdır. Andrew Lang’e göre iyi yazılmış ama fantastik öğeler barındıran bir romansta bile çocuksu ve sıradan olmanın ötesinde daha derin anlamlar mutlaka mevcuttur.⁷⁶ Nasıl ki emperyalist güçler sınırları zorluyorsa, edebi bağlamda sınırları zorlayan bu karmaşık tür de emperyalizmin motivasyonunu, işleyişini ve ilişkilerini anlatabilmek adına en uygun seçenek olarak değerlendirilmektedir. En göze çarpan örneklerini 1880-1920 tarihleri arasında veren emperyal kurgulara bakılırsa insan doğasını gerçekçi bir biçimde ele alan romansa dair birçok özellik dikkat çeker. Bunlar kısaca; egzotik bir atmosfer, yabancı yerlemlerde yaşanan erkek egemen serüvenler, iyi ve kötünün mücadelesi, kaçış, geçmişin idealize edilmesi, gerçeklik duygusunu veren yoğun detay ve tasvirler, tarihten alınan gerçek karakterlerin kurgusal olanlarla harmanlanması, okültizm, atavizm ve ötekini kullanarak kendini anlatma benzeri öğelerdir.

Romansın var olabilmesi adına kâbus, savaş ve çatışmalara ihtiyacı vardır. Gizem, vahşet, tehlike, kaos ve yolculuk gibi temalar düzenli bir dünyada var olamaz. Tüm bu hammaddesini emperyal öykülerden sağlayabilen romans, fetih zihniyeti ile hareket eden, şövalyeliğin ve bir anlamda epik kahramanlığın yok olmadığı emperyalizmde kaynağını bulmakta zorlanmaz. Ciddi politik olayların yaşandığı önemli dönüm noktalarını ele alarak ideolojik söylemlerini yasal hale getiren bu metinler çoğunlukla geçmiş olayları konu alır. Geçmiş kullanma sadece bir araçtır, zira alegorik bir şekilde asıl gönderme yapılan ve eleştirilen yerlem yazarın içinde bulunduğu durumdur. Kendi dönemine dair duyulan hoşnutsuzluklar, kurguya destek veren gerçek figürler ve kurgusal olsa da gerçeği yansıtan karakterlerle sonu belli olsa da kendini okutmayı başaran son derece ideolojik metinlerdir.

İngiliz edebiyatında ilk emperyal metnin **The Tempest** olarak ele alınabileceğini dile getiren Martin Green, ancak ilk gerçek prototipin **Robinson Crusoe** olduğunu belirtir. “Keşfet, fethet ve yönet”⁷⁷ mesajını veren bu kurgu ana vatanındaki sıkıntılardan uzaklaşma, iyileşme, ruhsal anlamda yenilenme ve ahlaki buhranlardan kurtulabilme adına egzotik bir uzama kaçan kahramanın adanın yerlisi ile olan ilişkisine kadar pek çok öğesiyle ilk bilinen örnek olarak ele alınabilir.

⁷⁶ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 260.

⁷⁷ **A.g.e.**, s. 11.

Bir zamanlar Avrupa’da şövalyece serüvenlerin yaşandığı, azizlerin ve kaşiflerin olduğu bakir zaman ve uzamlar vardı. Ancak sekülerleşme ve Aydınlanma çağı bu durumu tamamen değiştirdi ve romans bu coğrafyada aradığını bulamaz hale gelince sömürgelere yöneldi. Artık bu durumda eski örneklerdeki şövalyelerin yerini kolonilerdeki askerler, büyücülerin yerini semavi dinlerden olmayan bir takım din adamları alır. Çarpışılan kötü karakterler ise canavarlar değil, ideallere ulaşmaya engel olan yerli insanlar yani ötekilerdir.

Kültür ve emperyalizmin karmaşık ilişkiler ile birbirine bağlı olduğunu ve bu ilişkinin durağan olmadığını belirten Said’e göre genel anlamda Avrupa romanı olarak ele alınan yazınsal olgunun emperyalizmden ayrı bir şekilde düşünülemeyeceğini, biri olmadan diğersinin varolamayacağını belirtir.⁷⁸ Bu bağlamda emperyalizmin romansı, romansın da emperyalizmi kendi amaçları doğrultusunda kullandığı ifade edilebilir. Hatta romans olarak değerlendirilebilecek kurgular emperyalizmin içsel bir parçası, bir araçtır. Ana vatandaki gençlerin güdülenip kolonilerde görevlendirilmesinde ve ailelerin ise evlatlarının kaderine sevinmesinde, aynı zamanda emperyalizmin ideolojisini masum göstermesinde romans etkin rol oynamıştır.⁷⁹ Emperyal yayılma devam ettikçe yeni kahramanlıklar ve eski epik anlatılar için yeni, egzotik, gizemli ve bilinmeyen yerlemler ortaya çıkmakta ve romans kendisine her türlü hammaddeyi sağlamış olmaktadır.

Bu noktada söz konusu işbirliğinin içeriğinden ve ne şekilde işlediğinden yani emperyal romansın içeriğinden kısaca bahsetmek gerekmektedir. Esasında politik özellikler gösteren bu romans örnekleri emperyalist ve antiemperyalist olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Kolonilerde yaşayan insanları ‘öteki’ olarak gören, dünyayı Doğu ve Batı şeklinde kutuplaştıran bu zihniyet için Doğu; sihir, gizem, düzensizlik ve aynı zamanda barbar ve putperest olarak değerlendirilir. Spiritüel anlamda fakir olsa ve Doğuyu bu anlamda gizlice kıskanıyor olsa da güven, yönetim ve düzen demek olan Batı kendi kanaatine göre barbar olan ilkelleri sivilleştirme amacıyla ele geçirir. Bu sürecin ne denli sancılı olduğunu göstermeye çalışır. Bu emperyalist

⁷⁸ Said, **a.g.e.**, s. 230.

⁷⁹ McClure, **a.g.e.**, s. 10.

metinlerde dikkat edilmesi gereken noktanın bunların “reaktif, türevsel ve asimile edici” olarak okunması olduğunu Laura Chrisman ifade etmiştir.⁸⁰

Yerli gelenek ve kültürü kimi zaman hiçe sayan bu metinler bahsi geçen yerlemlerdeki yerli halkı değil beyaz adamın verdiği mücadeleleri konu alır. İyi ve kötü çatışmasında kötü, sömürgeleştirilen yerli halk, iyi olan taraf ise asker ve sivil Avrupalı Hristiyanlardır. Özetle anlatılmaya çalışılan şey baba-evlat, efendi-köle, öğretmen-öğrenci ilişkileri çerçevesinde beyaz kadın ve erkeğin barbarlarla olan mücadelesi, bulunduğu fedakârlıklar ve başarılar olarak sunulur. Said, yaşadıkları acılar gözardı edilen yerlilerin ‘değer bilmez asiler’ olark sunulduklarını belirtir.⁸¹ Sansasyonel olaylarla yerli halkın ne denli yönetime ve eğitime muhtaç olduğu fikri vurgulanmaya çalışılır. 1942 yılında bile İngilizler Hindistan’da yaşananlara gönderme yaparak “Hiçbir romans bir avuç İngiliz’in öyküsüyle kıyaslanamaz” fikrindeydiler.⁸² Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir diğer durum, bu dönem eserlerinin hemen hemen tamamının İngilizler tarafından yazılmış olmasıdır. Yerli ağızdan bir şeyler duymak mümkün olmadığı gibi var olan eserlerde yerlilerin sesini duymak da mümkün değildir.

Romans ve emperyalizm arasındaki bu dayanışma yirminci yüzyıl başlarına gelindiğinde yok olmaya başlar. İlk emperyalizm romansa gerekli materyali sağlarken sonraları istediğini veremez olur, çünkü yeryüzünde haritası çizilmemiş, fethedilmemiş yer kalmamıştır. Bu dayanışmaya son veren şey Avrupa’daki serüven, gizem, sihir ve serüveni öldüren şey yani aydınlanma kısıpı olmuştur ve artık tüm dünyayı sarmıştır. Akılcılığı ve Aydınlanmayı yayarken büyüleyici olduğunu ister istemez itiraf ettikleri Asya kültürünün de bir şekilde muhafaza edilmesi gayesi hayalî boyutta kalmıştır.

Romansın varlığı için tehlike oluşturan Batı yayılmacılığı büyüünün bozulmasına, malzemenin tükenmesine neden olur ve bu anlamda son dönem emperyal romans örnekleri ile ilk örnekler birbirinden düşünce ve söylem olarak ayrılırlar. İlk örnekler emperyalizmi kutlar ve kutsarken, son örnekler onun romans atmosferini yok eden etkisinden yakınırlar. Bu bağlamda Joseph Conrad, E. M. Forster ve Rudyard Kipling’in eserlerindeki hayal kırıklığı atmosferi örnek verilebilir.⁸³ Batının sivilleştirme ve

⁸⁰ Chrisman, *a.g.e.*, s. 20.

⁸¹ Said, *a.g.e.*, s. 63.

⁸² Lewis, Martin Deming, *The British Rule in India: Imperialism or Trusteeship*, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, s. vii.

⁸³ McClure, *a.g.e.*, s. 2.

geliştirme misyonu ve yok ettiği gizem, eleştiri konusu olmaya başlar. Bu yazarlardan Conrad ve Kipling bariz emperyalist yazarlar olarak İngiliz İmparatorluğunun üstünlüğünü ve kolonilerdeki varlığının gerekliliğini savunur ve giderek zayıflamaya başlayan İngiliz otoritesinden endişe duyarlar. Bu anlamda onların özlemi imparatorluğun geçmiş, görkemli zamanlarına duyulan bir arayış şeklindedir. Benzer endişe Forster'da görülse de artık imparatorluğun misyonuna dair bazı endişe ve şüpheler de dile getirilmeye başlanmıştır.

Son dönem emperyal romans yazarlarının eserlerinde bulunabilecek temalar sivilleştirme yanılgısı, farklı olanın ısrarlı direnişi ve spiritüelliğin politik ve ekonomik olana galip gelişidir. Bu, Batının keşfedilmemiş bir yer bırakmadığı, Asya ve Avrupa ülkelerinin birer turizm noktasına dönüştüğü ve emperyalizmin romansın düşmanı olarak algılandığı bir dönemdir.⁸⁴ İkinci Dünya Savaşı'nın ardından koloniler çözülüp birer birer bağımsızlıklarını ilan etmeye başladıklarında, bu iyi ve kötü çatışması şekil değiştirse ve çok yönlülük kazansa da artık eski tadı vermekten uzaktır. Sömürgelerden kurtulan bu insanlar artık eski eserlerdeki yerliler değildirler ve Batının dili ile Batılılar gibi konuşmaya ve hareket etmeye başlamışlardır. Modern dünya ile eşit olma çabasındadırlar.

Booker, bu ortam ve anlayış içerisinde yazarlarda bir nostalji ve kayıp duygusunun açığa çıktığını fakat bunun yanlış anlaşılmaya müsait bir durum olduğunu, çünkü bu insanların yaptıkları şeyi yerli halk açısından değerlendirmediklerini dile getirir. Bir diğer ifade ile asıl endişe duydukları konu bozdukları kültürel öğeler değildir. Kendi imparatorluklarının üstünlüklerini sonuna kadar hissettikleri o görkemli zamanlara duyulan bir nostalji duygusu söz konusudur. Fethedilecek veya yönetilecek ilkel insanlar yoksa imparatorluk olmanın da bir anlamı yoktur.⁸⁵

Bu konumda geri çekilen emperyalizm olsa da romans olmaz, çünkü kendisine yeni serüvenler bulur ve fantazi olarak varlığını sürdürmeye devam eder. Bu kez kahramanlar kendi kahramanları, serüvenleri, zaman ve uzamları, karmaşa ve çatışması ile kendi dünyalarını yaratır. Çünkü gizem yok olsa da hayal gücünü zaptetmek söz konusu olamaz.

⁸⁴ A.g.e., s. 177.

⁸⁵ Booker, a.g.e., s. 12.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HİNDİSTAN'DA 1857 AYAKLANMASI, NEDENLERİ ve SONUÇLARI

“[E]ğer Hindistan eskiye ait bir gerçek ise, Hindistan aynı zamanda zamanın da enkazıdır; eğer Hindistan yaşamın tomurcuğu ise, Hindistan ölümün anıtıdır.”

Homi K. Bhabha⁸⁶

Hindistan tarihi incelendiğinde akıllarda en belirgin etkiyi bırakan, en fazla tartışılan, bugün bile tam olarak adı konulamamış ve pek çok eserin de konusu olmuş olan 1857 Ayaklanması, öncesi ve sonrasında yaşananlar ve olayın yankıları bu bölümün konusu olacaktır. John Masters'ın **Nightrunners of Bengal** adlı eserinin emperyalist bir romans örneği olarak değerlendirilmesinden önce eserin 1857 Ayaklanması döneminde geçmesi nedeniyle bahsi geçen dönemin arka planına değinmek gerekmektedir.

1947'de Hindistan başbakanı olan Jawaharlal Nehru, 1946'da hapisteyken yazdığı **The Discovery of India** adlı eserinde “Tarih her zaman muzafferler ve fatihler tarafından yazılır ve onların bakış açısını verir”⁸⁷ şeklinde görüşünü dile getirir. Nehru'nun ifadesine burada değinilmesinin nedeni ise 1857 Ayaklanması'na ilişkin verilerin yirminci yüzyıl başlarına kadar dönemin İngiliz yazar ve komutanlarına ait olması ve yerli kaynaklara ait bilginin bulunmayışına dikkat çekmektir. İngilizlere ait olan gerek kurgusal gerekse tarihi eserlerde dönemin ve çatışmaların arka planına değinmek yerine birer fedakârlık olarak sunulan İngilizlerin çalışmaları betimlenir. Yine Nehru'ya göre yenilgiler ve kayıplar yüzünden Hindistan halkının kendi kayıtlarını tutamadığı ve olaylarla ilgili var olan çok az dokümanın ise Ayaklanma sonrasında yok edildiği ifade edilir.⁸⁸ Nehru'nunkine benzer başka bir ifade Hintli araştırmacı yazar olan Mahasweta Devi tarafından tarihin bazı kısımlarının emperyalist güçler tarafından tahrif edilmeye çalışıldığı ve isyanlar sırasında yapılan katliamlara ilişkin birçok dokümanın yok edildiği biçiminde dile getirilir.⁸⁹ Delhi ulusal arşivine bakıldığı zaman da bağımsızlık öncesi yazılmış olan ve yerlilere ait pek az roman olduğunu ve bunların

⁸⁶ Bhabha, **a.g.e.**, s. 130.

⁸⁷ Nehru, Jawaharlal, “British Rule in India”, **The British in India: Imperialism or Trusteeship?**, ed. Martin Deming Lewis, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, s. 12.

⁸⁸ **A.g.e.**, s. 13.

⁸⁹ Devi, Mahasweta, **The Queen of Jhansi**, çev: Sagaree and Mandira Sengupta, Seagull Books, Calcutta, 2000, s. ix.

‘yasaklı yayınlar’ şeklinde listeli olduğunu R. Veena belirtir. Veena, anadilde yazılmış yerli eserin bulunmama nedenini Hindistan halkının tarihi olayların kaydını tutma alışkanlığının olmaması ve 1857 Ayaklanması’nı anlatmaya kalkışanın ise hayatını tehlikeye attığının farkında olması şeklinde açıklar. Bir diğer durum ise Vinayak Damodar Savarkar’ın **The Indian War of Independence** adlı eserinin yasaklanması örneğinde olduğu üzere ulusalcı eserlerin yirminci yüzyıl başlarında dahi yayınlanmaması veya yayınlanır yayınlanmaz yasaklanmasıdır.⁹⁰

Günümüzde mevcut olan yerli kaynaklara ve en başından itibaren İngiliz kaynaklara bakıldığında, 1857 Ayaklanması’nın farklı isimlerle adlandırıldığı görülür. İngilizler olayı ‘Great Indian Mutiny, Indian Mutiny, Sepoy Mutiny, Sepoy Rebellion, Sepoy War, Great Mutiny, Rebellion of 1857’ olarak ele alırken, Pakistan ve Hindistan halkı için bu olay ‘İlk Bağımsızlık Savaşı’dır. Örneğin G. B. Malleson yaşananların kişisel değil ulusal bir nefreti yansıttığını belirtirken⁹¹, Benjamin Disraeli, 1857 Temmuzunda yaşananları Avam Kamarası’nda ulusal bir isyan olarak gündeme getirir. İngiliz tanımlamalardan Ayaklanma’ya sadece ordunun belirli bir kesiminin katıldığı ve böylelikle Hindistan’da İngilizler ve onların yönetimine karşı genel bir hoşnutsuzluk olmadığı anlaşılmaktadır. Buna koşut yerli tanımlamalar Hindistan halklarının hep birlikte İngilizlere karşı bağımsızlıklarını aradıklarını ifade eder. Başka bir deyişle, bir taraf, olanları bir isyana indirgerken diğer taraf, aynı olayları bir bağımsızlık mücadelesi olarak değerlendirir. Disraeli’ye göre bu olaylar imparatorlukların düşme veya yükselmelerine yol açabilecek ve altında ciddi nedenler aranması gereken türdendir.⁹² Devi için de bu durum, her ne kadar İngilizler onu Sipahi Ayaklanması olarak geçiştirmeye çalışsa da, dış güçlere karşı 1757’de Plassey’de yapılan ilk direnişin yüzüncü yılında Hindistan halklarının ilk bilinçli isyan ve özgürlük mücadelesidir.⁹³

İngiliz gücünün kırılmasının ilk olmasa da en bilinen ifadesi olarak 1857 Ayaklanmasının nedenlerine değinmeden önce İngiltere’nin Hindistan serüveninin başlangıcına bakmak gerekmektedir. 1600 yılında kurulan ve başlangıçta sadece ticari bir şirket olan Doğu Hindistan Şirketi, 1608 yılında Şah Cihangir’den izin alarak Hindistan’a ilk girişini yapar ve Tapti Nehri kenarına bir fabrika kurmak istediğini

⁹⁰ Thorner, Veena R., “The Literature of the Events of 1857: A Postcolonial Reading”, **Writing in a Postcolonial Space**, ed. Surya Nath Pandey, Atlanti Publishers, New Delhi, 1999, s. 4.

⁹¹ Malleson, G.B., **The Indian Mutiny of 1857**, Rupa&Co, New Delhi, 2005, s. vi.

⁹² Brantlinger, a.g.e., s. 200.

⁹³ Devi, a.g.e., s. 77.

belirtir.⁹⁴ İsteği kabul edilen şirket yüzyıl sonuna gelindiğinde ciddi güç sahibi haline gelir ve diğer Avrupalı şirketleri devre dışı bırakmakla beraber Hindistan hükümeti görevlilerine rüşvet vererek, saray ve mahkemelere sızarak yönetimde söz sahibi olmaya başlar. On sekizinci yüzyıl başlarına kadar etkili bir Hint İmparatorluğu yönetimi söz konusu idiyse de bu tarihten itibaren Doğu Hindistan Şirketi ülkeyi kontrol etmede önemli bir araç haline gelir. İlk ekonomik amaçlarla oraya giden tüccarlar zamanla Hindistan'a ait her konuda söz sahibi olup, her boyutta ülkeyi etkilemeye ve yönlendirmeye başlarlar.⁹⁵ Nehru'ya göre Hint İmparatorluğunun çöküşü sonrası organize bir durumda olmayan Hindistan, İngiliz serüvencilerin işini kolaylaştırmıştır. Tüccar olarak geldiklerinde bir güç olarak pek de ciddiye alınmayan bu şirket, maddi imkânlarından ötürü süper güç haline gelir, öyle ki olası birçok savaş daha meydanlara inilmeden rüşvet benzeri yollarla kazanılmaya başlanır.⁹⁶

İlk olarak Bengal ve Bihar gibi yerler olmak üzere yönetimin Şirkete geçişi 1757'de gerçekleşir ki, bu tarih Plassey Savaşı'nın tarihi olması bakımından önem taşır. İngiliz hegemonyasının tam olarak başladığı bu tarihten itibaren ikili bir özellik kazanan Şirket, 1784 sonrasında Hindistan yönetimi içerisinde önemli bir konum elde eder. 1833'e gelindiğinde ise ticari faaliyetlerine devlet garantisi sağlayabilecek kadar güçlenen şirketin 1857'ye varıldığında ülkenin neredeyse tek yöneticisi konumuna yükseldiğini görürüz.⁹⁷ On dokuzuncu yüzyıl sonuna gelindiğinde Hindistan, tüm koloniler içerisinde en fazla maddi getirisi olan ve en uzun süre devam eden koloni konumundadır.

Brantlinger, iki yüz elli sekiz yıllık bir varlığı olan bu Şirketin, Ayaklanma sonrası yönetimi tahta devredince geriye dönüp bakıldığı zaman tartışmalar yaratacak uygulamalarda bulunduğunu belirtir. Ticarete de oldukça güçlü olan Evangelistler kendi inançlarını yayma isteğiyle o dönemlerde Hindistan'da etkin olmuşlardır, ancak birçok yazar tarafından da değinildiği gibi bu insanlara karşı yerli inançlara, örf ya da adetlere saygı duymadıkları için bir tepki oluşmuştur. Yine de, James Mill bu insanların, şirket içerisindeki konumlarını dikkate alarak, haklı bir çaba içerisinde olduklarını savunur. Çünkü ona göre Hindistan'da despotizmi yok edip onu kendi kendini yönetir

⁹⁴ Beliappa, K.C., *The Image of India in English Fiction*, B.R. Publishing Corporation, Delhi, 1991, s. 1.

⁹⁵ Parry, Benita, *Delusions and Discoveries*, University of California Press, California, 1972, s. 10.

⁹⁶ Nehru, a.g.e., s. 13.

⁹⁷ Lewis, a.g.e., s. viii.

hale getirebilecek yegâne oluşum Doğu Hindistan Şirketi'di ve bu amacı gerçekleştirmek ancak Şirketin karşı despotizmi ile mümkün alabilirdi.⁹⁸

İngiltere'nin Hindistan'daki uygulamalarına ise yöneticiler bazında ve ilk olarak Warren Hastings dönemi ile bakılması gerektiğine dikkat çeken Beliappa, Percieval Spear'ında belirttiği gibi Hastings'in Hindistan'daki İngiliz hâkimiyetini kuran ilk isim değil aynı zamanda yerli kültüre yakınlık gösteren ilk idareci olduğunu da ifade eder.⁹⁹ Hastings, yerlilerin dillerini öğrenmeye çalışmış, adetlerine saygı duymuş ve o insanların kendi kültürlerine uygun yönetilmeleri gerektiğini savunmuştur. Bu isme ek olarak bahsedilebilecek bir diğer istisna kişi Edmund Burke'dır. Bu insanların yaklaşımları İngilizlerin Hindistan'ı anlaması ve sempati göstermesi noktasında yardımcı olmuş olsa da takip eden komutanlar için tek önemli şey Hindistan'ın gelişimi ve refahı değil, İngiltere'nin güçlenmesi olmuştur. Faber, Hastings ve Burke gibi isimlerin 'go native' yani ters asimilasyon durumuna örnek teşkil edebilecekleri endişesiyle Mill gibi emperyalist isimlerce eleştirildiklerini dile getirir.¹⁰⁰ Sonradan gelen tüm asker ve siviller bu bağlamda Doğunun büyümesine kapılıp imparatorluğun amaçlarını tehlikeye atmamaları konusunda uyarılmışlardır.

Ayaklanma öncesi dönemde Hindistan'da bulunan tüm bu komutanların katı fikirli, ülkeyi tanımayan ve tanımaya da niyeti olmayan kişiler olduğunu ve alıştıkları dışında her şeyi ahlaksız ve ilkel bularak bunları ortadan kaldırma niyeti taşıdıklarını Malleson dile getirir.¹⁰¹ Yerli kültürü ilkel, barbar ve günah dolu gören bu anlayış, Hristiyan veya beyaz olmayan her şeye olumsuz yaklaşmıştır. Bu bahsi geçen isimlere örnek olarak James Mill, William Wilberforce, Charles Grant, Bishop Heber, Thomas Macaulay Babington ve Robert Clive gibi hem Hindistan üzerinde hem de İngilizlerin bu topraklara bakış açısını belirleme noktasında etkili olmuş ve şiddeti erdem ve zorunluluk olarak görmeye ve sunmaya çalışmışlardır. Sujit Bose, İngiltere orta sınıfından -ister asker ister sivil- insanların bu yabancı topraklarda kendi ülkelerinde asla elde edemeyecekleri bir saygınlık elde ettiklerini ve kendi ülkelerinin nazarında sonradan birer kahramana dönüştürüldüklerini dile getirir.¹⁰² H. H. Wilson'a göre yönetenle yönetilen arasındaki tüm sempatiyi yok eden bu isimler başta Mill olmak

⁹⁸ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 82.

⁹⁹ Beliappa, **a.g.e.**, s. 1.

¹⁰⁰ Faber, **a.g.e.**, s. 46.

¹⁰¹ Malleson, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁰² Bose, **a.g.e.**, s. 110.

üzere pek çok yönden Hastings ve Burke'den ayrılırlar.¹⁰³ Örneğin **The History of British India** adlı eseri ile fikir bağlamında pek çoğunu tesir altında bırakmış olan Mill, Hindistan tarihinin araştırılması gerektiğini, çünkü onun İngiltere tarihinin bir parçası olduğunu belirtir. Hindistansız İngiltere tarihinin anlaşılamayacağını belirtirken, Booker'a göre, aslında yapmaya çalıştığı şey ötekini tarihsizleştirme veya İngiltere tarihinin dipnotuna dönüştürme çabasıdır.¹⁰⁴ Diğer İngiliz kaynaklarının çoğunluğu gibi bu eser de Doğunun tembel ve ilkel Batının ise üstün ve faziletli olduğu fikrini ortaya koyar. Onlara göre zalim, yozlaşmış ve adaletsiz Hindistan halkı tıpkı Ortaçağ Avrupa'sı gibidir ve değişime ahlaki boyutta başlanarak bu insanlara yeterince misyonerlik yapılmalıdır. İngilizlerin çekip çevirmesi gereken bu yerli halkın, medenileştirilmesi gerekmektedir ve bu uğurda yapılanlar tamamen gerekli çabalardır. Bu nedenle yerli halk öncelikle kendi kültürel varlıklarının değersiz olduğuna ikna edilmelidirler. Hindistan'a ne güç ne de kültür anlamında nüfuz edemeyeceklerinin farkına varan İngilizler, mümkün olduğunca çok yerliyi Hristiyan yapmaya ve kast sistemini kaldırarak, kendi hiyerarşi düzenlerini benimsetmeye çalışmışlardır. Thomas Babington Macaulay, 1835 tarihinde Avam Kamarası'nda yapmış olduğu **Minute on Education** adlı konuşmasında adı geçen tüm bu yönetici isimleri ve komutanları aklamaya çalışır.¹⁰⁵ Burada suçlarının bazen büyük ve vahşice olsa dahi Doğu standartlarına göre normal olduğu ve Şirketin çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri ifade edilir. Büyüklükleri yanında kabahatlerinin ne denli önemsiz olduğu, kötülük noktasında Doğu insanı gibi hareket ettikleri ve ne yapmaları gerektiğini bilmedikleri koca bir coğrafyada iyilik yapma noktasında aceleci davrandıkları dile getirilir. 1844'te **The Quarterly Review** İngilizlerin Hindistan'a bakış açılarını birkaç noktada toplar. Bazılarına göre bu topraklar pek çok ögesi ile gizemli, barbar, ilkel ve aynı zamanda batıl inançlara göre yaşayan, Brahmin despotizmi altında bir kast sistemine sahip ülke olarak görülür.¹⁰⁶ Kimisi için ise sadece zengin olma aracıdır. Toplumu yakından tanımaya çalışarak onun kültür ve edebiyatını önemseyip inceleyenler olsa da abartılı bulmuş ve küçümsemişlerdir. Bir emperyalist söylem örneği olarak Robin Alden'in ifadeleri burada örnek olarak verilebilir:

¹⁰³ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 4.

¹⁰⁴ Booker, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁰⁵ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 77.

¹⁰⁶ Beliappa, **a.g.e.**, s. 12.

...Pek çok yönden onların [Hindistan halkı] ne kadar can sıkıcı olduğunu biliyorum. Fakat bizler kendi sürü ahlakımızdan kurtulmada asla onlardan daha çok çabılıyor değiliz ve onları koyu renk derileriyle birinci sınıf İngiliz olmadıkları için hâlâ yargılamaya devam ediyoruz. Sanırım bu, farklı etiklere sahip olma meselesi. Onlar bizim övdüğümüz erdemlerin çoğundan nefret eder ve bizler de onların düşkün olduklarından nefret ederiz. Biz onlara inanılmaz kaba ve törpüleyici, onlarda bize solucan gibi görünür. Kendi standartlarımıza göre her ikimiz de haklıyız.¹⁰⁷

İngilizlere göre bu insanların saygı duyduğu tek şey vahşetti ve Booker'ın ifade ettiği üzere Doğu Hindistan Şirketi tüm öğeleriyle ve üyeleriyle gücünü iş müzakereleri ya da kültürel değişikliklerden değil, Plassey örneğinde olduğu gibi savaş alanından alıyordu. Bu bağlamda Antonio Gramsci de Avrupa burjuvazisinin kültürel ve politik uygulamalar sayesinde gücünü oluşturuyor görünse de kitleleri burjuvazinin doğal ve uygun olduğuna ikna etmek adına birçok yerde ordu vasıtasıyla fiziksel güç ve şiddet kullanmaktan kaçınmadığının belirtilmesi gerektiğini dile getirir.¹⁰⁸

Bu isimlerden görüş olarak ayrılan ve az da olsa olayları olduğu gibi değerlendiren batılı isimler de yok değildir, örneğin, Eric Stokes'ın çalışmasında belirtildiği üzere iki yıl Hindistan Sivil Servisinde çalışmış olan James Stephen, İngiliz yönetiminin gönül rızasıyla kabul görmediğini, fethetme ve zorla gerçekleşen bu yönetimin kendi düşünce ve bakış açısını empoze eden ve Hindistan' a tamamen yabancı bir sistem olduğunu söyler. 1857 yılında Markiz Clarin Carde Şirketin tam bir felaket yarattığını ve Hindistan'da en küçük bir gelişme gerçekleştirmediğini ifade edenler arasında yer alır.¹⁰⁹

Adaletin uygulanmasında da eşitsizlikler söz konusudur. Örneğin yerli bir vatandaşı öldüren İngiliz yargılanamaz, çünkü onu ancak Temyiz Mahkemesi yargılayabilir. 1820-27 yılları arasında Madras valiliği yapmış olan Thomas Munro, kendi ülkesinin yöneticilerini eleştirerek, Hindistan toplumunun kendine has bir feodal-aristokrat yapısı olduğu gerçeğini kabullenir ve "Önyargılı yaklaştığımız insanları yönetme yetkisine sahip olamayız"¹¹⁰ der. Yaklaşık elli yılını Hindistan'da çeşitli konumlarda geçirmiş bu ismin sıra dışı Hindistan sempatisi diğerleri tarafından yadırganmıştır. Yıllar sonra modern eleştirmenlerden Tom Nairn de benzer şeyler ifade eder. Nairn, İngiltere'nin hemen yanı başındaki İrlanda'yı dahi askeri güçle kontrol edemeyişinin ve aslında İngilizlerin de kendi güçlerinin kırılacağından haberdar

¹⁰⁷ Beliappa, **a.g.e.**, s. 316.

¹⁰⁸ Booker, **a.g.e.**, s. 4.

¹⁰⁹ Parry, **a.g.e.**, s. 15.

¹¹⁰ Beliappa, **a.g.e.**, s. 7.

olduğunun altını çizer. Ancak Hindistan, İngiliz ulusal kimliğinin oluşmasında etkili olmuş ve serüven arayışı sembolü haline gelmiştir. Nairn, aynı zamanda ‘jewel in the crown’ tanımlamasından da anlaşılacağı üzere İngiltere’nin kendisini Hindistan gibi bir mücevheri imparatorluk tacında bulundurabilecek tek güç olarak gördüğünü de dile getirir.¹¹¹ Bu durum aynı zamanda kendi ülkesindeki insanlara ne denli büyük bir ulusun parçası olduklarını hissettirmesi bakımından da çıkarlarına hizmet etmiştir.

Karşıt seslerden bir diğeri olan Marx, Hindistan’daki İngiliz yönetimi hakkında yazdığı pek çok makalede Şirket yönetimini Asya despotizmi üzerine kurulu Avrupa despotizmi olarak tanımlar. İngiliz kurallarının yıkıcılığından, yerli inançlara saygısızlığından ve kamu yararına çalışmayarak seri üretim adına el sanatlarını öldürmüş olmasından bahseder. “Hindistan’ın dokuma tezgahı ve çıkırgını bozan İngiliz istilacısıdır”¹¹² diyen Marx’a benzer biçimde daha sonra George Orwell da Asya’daki İngiliz varlığını Alman faşizmiyle eş tutmuştur. Kendi ülkesinde uygulamaya çalıştığı demokrasinin aksine Hindistan’da bu yönde hareket etmediğini de sözlerine ekler. Hint milliyetçisi Nehru ise İngilizlerin Hindistan’ı fakirleştirdiğini; endüstri, tarım, azınlıklar, prenslikler ve sosyal hizmetler bakımından çöküşüne neden olduğunu dile getirir.¹¹³

Hindistan’ın kendi adına hiçbir yarar sağlayamadığı, İngilizlere ait yabancı egemenliğe dair bu noktaya kadar ifade edilen görüşler, anlaşılacağı üzere çeşitlilikler arz etse de yirminci yüzyıl başına kadar genel bir eğilim gösterir ki bu, İngilizlerin kendi üstünlüklerine duydukları inanç ve kendi eylemlerini haklı çıkarma çabasıdır.

İngiliz bakış açısının karşısında Hint asıllı yazarların sunduğu gerçeklerse farklılık gösterir. Örneğin, Calcutta doğumlu ve İngiltere’de eğitim görmüş bir yazar olan R. Palme Dutt, Hindistan’daki emperyalist yönetimi üç döneme ayırır. İlki ticari sermaye Doğu Hindistan Şirketi dönemidir ve on sekizinci yüzyıl sonuna kadar yayılmasını sürdürmüştür. İkincisi endüstriyel sermaye dönemidir ve on dokuzuncu yüzyılda Hindistan’ın yeniden keşfine dayanır. Üçüncüsü ise modern finans sermaye dönemidir ve eski sistem üzere kurulup işletilmiştir. Tüm bunlar eski düzen yerine burjuvazinin gücünün yükselmesini sağlamıştır ki burada söz konusu olan Avrupa burjuvazisidir. Dutt, artan nüfus neticesinde kıtlık kaçınılmazdı şeklindeki açıklamalara ise nüfusun İngiltere’de olduğu kadar artmadığı yönünde cevap verir. Ciddi boyutlara

¹¹¹ Booker, **a.g.e.**, s. 59.

¹¹² **A.g.e.**, s. 154.

¹¹³ Nehru, **a.g.e.**, s. viii.

ulaşan kısıtlıklar sebebiyle İngiliz yönetimi boyunca ortalama bir Avrupa ülkesindeki insan sayısınca yerlinin açlıktan öldüğünü belirten Dutt, öte yandan hiçbir zaman tarımsal anlamda verimsiz dönem yaşanmadığını, tarlaların her yıl gereken ürünü verdiğini ve Hindistan halkının tutumlu çiftçiler olduğunu belirtir. Önceleri İngiliz pamuk ihracatının yarısını karşılayan Hindistan, endüstri devrimi sonrası ellerindeki fazla ürüne pazar arayan İngiltere'nin pazarı haline gelir ve pamuk satarken pamuk alır hale getirilir. Hammaddenin ucuz ihracı ve işlenmiş ürünün yine aynı bölgeye satılması sömürge ekonomisinin en belirgin göstergesidir. Tarladan mahsul toplaması gerekirken çiftçilere yol yaptırılması ve bu duruma karşı çıkanların cezalandırılması gerçeği kısıtlıkları kaçınılmaz hale getirmiştir.¹¹⁴

Nehru'nun aktardığı üzere V. Anstey, on sekizinci yüzyıla kadar Hindistan'da tarım, ticaret ve endüstrinin çok iyi durumda olduğunu ve Şirketin de iştahını kabartan şeyin bu olduğunu dile getirir. Sonrasında başta Bengal ve Bihar olmak üzere İngilizlerin yerleştiği bölgelerin giderek fakirleştiğini ve normal koşullarda toplumsal ilerlemenin tarımdan endüstriye, köyden kente olduğunu ancak Hindistan'da bunun tam tersinin yaşandığını ve insanların giderek toprağa yük olmaya başladığını ifade eder. Kademeli bir şekilde tarıma dayalı toplum haline getirilen Hindistan'da İngilizlerin amacı Avrupa'da rağbet gören baharat, ipek ve pamuğu oradan elde etmektir, ancak karşılığında Hindistan'a satılan işlenmiş ürün ise yerli halkın işine yarayacak türden değildir. Yeni endüstriyel buluşlar sonrasında zanaatkârların ortada kaldığı ve işsizliğin giderek arttığı ülkede, Nehru'ya göre iddia edilenin aksine yerli halkın gelişmelere ayak uydurabilmesi konusunda İngilizlerin bir yardımı olmamıştır. Sosyal yapıyı bozan uygulamalar, Hindu ve Müslüman halkın birbirine düşmesine neden olmuştur. İngiliz hükümeti kendi imalatçısını güçlendirip yerli halkını geri plana çekerek onu üretemez hale getirmiştir. İmalat yapılan yerlerde ise buharlı makinelerden yüksek vergi alarak onu, Japonya ve Çin ile baş edemez hale getirmiştir.¹¹⁵

Dutt, belirsiz toprak politikalarının yanlışlığının ve akıl almaz meblağlarda vergi alımının doğurduğu sonuçlara değinmiştir. Son Müslüman yöneticinin 817.553 pound vergi aldığı yerden İngilizlerin 2.860.000 pound aldığını ve ne Asya ne de Avrupa'nın hiçbir yerinde böyle bir toprak vergisi alınmadığını İngiliz askerlerin de itiraf ettiğini

¹¹⁴ Dutt, Romesh, "The Nationalist Critique", **The British Rule in India: Imperialism or Trusteeship?**, ed. Martin Deming Lewis, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, ss. 42-45.

¹¹⁵ Bkz., Nehru, **a.g.e.**, ss. 15-19.

belirtir. Öyle ki, İngilterenin yalnızca Hindistan'dan aldığı vergi miktarı diğer tüm sömürgelerden aldığından fazladır. Dutt, aynı zamanda her otuz yılda bir değiştirilen vergi sisteminin halkı şaşkına çevirerek ne ekip dikeceğini bilemez hale getirdiğini ve insanların korkunç kıtlıklarla karşılaştığını söyler. 1800'lerin başında bir milyon, sonunda ise on beş milyon insan sadece açlıktan yaşamını yitirmiştir. Bu gerçek, Şirket yönetiminin insanları hangi noktaya taşıdığının açık bir göstergesidir. Dutt, İngiliz yönetiminin ülkeyi ileriye götürmediği gibi eski günleri de arattığını ifadelerine ekler.¹¹⁶

Ancak durum sadece ülke gelirlerinin dışarı aktarılmasından ibaret değildir. Av partileri ve eğlenceleri için binlerce rupee harcamalarının yanı sıra İngiliz memur ve askerlerinin ciddi servetler edindiği gerçeğine Clive ismi ile örnek verilebilir. Hindistan'a hiçbir şaysız gelen Clive, çeyrek milyon dolar servet ile evine dönmüş ve Hindistan'da edindiği mülklerden de her yıl yüz bin pound elde etmiştir. Bu durum ticari bir şirketin ülkeyi yönetmesinden kaynaklanmıştır, çünkü amaç sadece para kazanmak olmuştur. İngiltere'deki endüstri devriminin de Hindistan sayesinde gerçekleştiği ve değişen toprak politikalarıyla İngilizlerin Hindistan'dan toprak satın alıp Hindistan'a yerleşmesinin sağlandığı gerçeklerine ek olarak, İngiltere'nin başka yerlerde yaptığı savaşlar nedeniyle dış borçlanmanın artması ve Ayaklanmanın faturasının da yerli halka kesilmesinden bahsedilebilir.¹¹⁷ Çoğu aslında çiftçi olan Hindistan gençleri, tarım para kazandırmayınca nakit para için asker olup, on dokuzuncu yüzyılda Etiyopya, İran, Singapur, Hong Kong, Mısır, Çin ve Doğu Afrika'da İngiltere için savaşmak zorunda bırakılmışlardır. Bu savaşlardan özellikle 1839'da Afganistan'daki savaş sipahilere çok anlamsız gelmiş ve aynı zamanda Hinduların kastından çıkmasına, Müslümanların ise kendi din kardeşlerine karşı savaşarak inançlarına ters hareket ettiklerini düşünmelerine neden olmuştur. İsyan eden askerlerinse toplu halde asılması da bir başka gerçektir.¹¹⁸

Eğitim alanında yapılan çalışmalarsa söylenenin aksine herhangi bir yarar sağlamaya yönelik olmadığı gibi İngilizlerin aslında pek fazla eğitim taraftarı olmadıkları da görülmüştür. Mevcut eğitim sistemi ise Avrupa edebiyat ve bilimini öğretme, yerli halkın kültür ve geçmişini unutturmaya çalışma yönünde olmuştur. Akademik eğitim ise çoğunluğa sağlanan bir hak olmaktan uzak kalmıştır. Öte yandan

¹¹⁶ Dutt, **a.g.e.**, s. 15.

¹¹⁷ **A.g.e.**, ss. 49-50.

¹¹⁸ Mitchell, Kate L., "The Mechanism of British Rule", **The British Rule in India: Imperialism or Trusteeship?**, ed. Martin Deming Lewis, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, s. 74.

eğitim alanlara da üst düzey görevler verilmemiş, yine bu makamlar İngilizlerde kalmıştır. Dutt eğitilmiş yerli sayısının arttığını ve haklı olarak yönetimde söz sahibi olmak istediğini, bunun o toprağın çocuklarının en doğal hakkı olduğunu dile getirir. O'na göre Hindistan genç İngilizlerin kariyer yapma yeri olmamalıydı.¹¹⁹

Tüm bu anlatılan olumsuzluklar bu bölümün konusu olan 1857 Ayaklanması'nı anlayabilme adına gereklidir. Genel anlamda bu yaşananlara ek olarak özellikle son olarak Oudh'ta olmak üzere toprak ilhakı, 'Doctrine of Lapse' yani varisi bulunmayan prensliklerin yönetiminin ilhak edilerek Şirkete devredilmesi politikası ve bu yüzden pek çok soylunun unvan ve mülkünü yitirmesi, halka satılan unun içerisine Hinduları kastından düşürmek amacıyla sığır kemiği karıştırıldığı iddiası, ordu bazında askerlere farklı ücretler ödenmesi, terfi konusunda sıkıntılar, toprak sahiplerinin topraklarını kaybetmesi veya ciddi borç altına girmesi gibi nedenler de Ayaklanma'yı tetiklemiştir.

1857 Ayaklanması'ndan hemen önce yaşanan önemli olaylardan birinin Enfield tüfeklerinin yağlanan fişekleri olduğuna pek çok kaynakta değinilmiştir. Hindistan ordusundaki askerler Hindu ve Müslümanlardan oluşuyordu ve fişekleri tüfeklerine doldurmadan önce kâğıdı ağızları ile yırtmak suretiyle tüfeğe boşaltıyorlardı. Fişeklerin yeni kâğıtlarına, Hindularca kutsal olan sığır yağı ve Müslümanlarca haram olan domuz yağının karıştırılarak sürüldüğü iddiası tüm piyade ve sipahi birliklerini karıştırmıştır. İnançlarına hakaret edilerek Hristiyanlaştırılmaya çalışıldıklarını düşünen askerler için bu durum harekete geçirici olsa da Malleson, böyle bir olayın varlığını yani yağlanan fişekler olduğu durumunu kabul etmez. Bunun bir evsizin uydurması olduğunu, ancak fanatizmin akıl ve mantık doğrultusunda hareket etmediğini de ekler. Malleson'ın ifadelerine göre Ayaklanma söylentileri ciddiye alınmasa da General Hearsey yine de gelip sipahilerle konuşmuş, ikna etmeye çalışmış ve General Anson ise fişekleri geri çekme noktasına kadar gitmiştir. Fakat her ne yaptılarsa Asyalıları ikna edemediklerini de belirtirler.¹²⁰

Ayaklanmanın az öncesinde dikkat çeken önemli olaylardan birisi de chapati dağıtımıdır. Mayasız bir Hindistan ekmeği olan chapati, Sindhai ve Bhopal şehirlerinden dağıtılmaya başlanmıştır. İngilizler bir anlam veremedikleri bu olayı batıl inanç olarak değerlendirmiş ve üstlerine endişe gerektirecek bir durum olmadığı yönünde rapor etmişlerdir. Homi Bhabha ise **By Bread Alone** adlı makalesinde konuya

¹¹⁹ Dutt, **a.g.e.**, s. 6.

¹²⁰ Malleson, **a.g.e.**, s. 36.

geniş yer verir ve bunun bir batıl inanç olmadığını, insanların bu ekmeği nedenini sorgulamadan köyden köye ilettiğini anlatır. Bir elçi ile köye gelen ekmek, köyün önde gelenine veriliyor, o da ekmeği bir diğer köye iletiyordu. Bu şekilde ekmek tüm Kuzey ve Merkez Hindistan'ı dolaşmıştır. Alışılmamış bir durum olan chapati dağıtımının insanlara anlamasalar da tetikte ve bir arada olmaları gerektiği yönünde bir işaret olarak gönderildiği ve İngilizlerin “bir yiyecek bir inanç”¹²¹ felsefesi yürüttüğüne dikkat çekilmek istendiği Bhabha'nın ifadeleridir. Neden her ne olursa olsun insanlarda bir korku ve endişe yarattığı muhakkak olan bu olay, korkunun nefretten daha tehlikeli olduğunu kanıtlamıştır.

Tarihler 10 Mayıs 1857'yi gösterdiğinde Meerut'ta Bengal ordusu 11. ve 20. Yerli Piyade ve 3. Hafif Süvari birlikleri Ayaklanma'yı başlatmıştır. Hapishaneleri boşaltarak her yeri ateşe verdiler ve Delhi'ye doğru yürüyerek Delhi kralını liderleri ilan ettiler. Ayaklanma, Kuzey Batı eyaletleri, Delhi, Kanhpur, Jhansi, Agra çevresi ve Oudh'u yani Merkez ve Kuzey Hindistan'ı kapsar. Haydarabad, Bhopal, Mysore, Ravancore ve Kashmir isyanda yer almamışlardır. Sadece sipahiler değil, toprak rantiyeleri, köylüler ve miras dışı kalan tüm prenslikler başkaldırmıştır. İngilizlerin hazırlıksız yakalandığı Ayaklanma ancak bir yıl sonra 20 Haziran 1858'de bastırılabilmiştir, çünkü o yıl Çin, İran ve Kırım'da savaşlar sürmektedir. İsyanlara karşı oluşturulan ilk düzenli yerli birlik Punjab Sihleri olmuştur, bunun nedeninin tahminen intikam almaktan kaynaklandığı düşünülmektedir, zira sekiz yıl öncesinde Punjab ilhak edilirken hiçbir yerli oluşumdan destek alamamışlardır. Ayaklanmalar boyunca bu durumdan da anlaşılabileceği üzere bir birlik gerçekleştirilememiştir. Kimi yerlerde sadece halk, kimilerinde ise sadece yöneticiler isyana katılmıştır.¹²²

Ayaklanma boyunca yerlilerin gerçekleştirdiği katliamlara örneğin Delhi'de tek bir canlı Hristiyan kalmamış olmasına ve sipahilerin kadın çocuk demeden tüm İngilizleri katledip kadınlara tecavüz ettiğine İngiliz kaynaklarda geniş yer verilir. Askerlerin çıldırması olduğu düşüncesinde herkes hemfikir ve bu şekilde Ayaklanma'nın nedenleri de küçümseymiş olur. Onlara göre en sadık olarak gördükleri kişiler bile hain çıkmıştır.¹²³

¹²¹ Bhabha, *a.g.e.*, s. 207.

¹²² Blz., Kulke, Herman ve Dietmar Rothermund, *Hindistan Tarihi*, çev: Müfit Günay, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001, ss. 360-367.

¹²³ Malleon, *a.g.e.*, s. 100.

Ayaklanma'nın önderliğini yapanlar arasında özellikle öne çıkan isimler Nana Saheb ve Jhansi Kraliçesidir. Kendilerine mülk ve unvan konusunda haksızlık yapılan bu isimler, yasal mücadelelerinden bir sonuç alamayınca isyana katılmak zorunda kalmışlardır. Nana Sheb'in kendisi, Jhansi Kraliçesinin de evlatlık olan oğlu daha önceki uygulamalardan farklı olarak yasal mirasçı sayılmayınca daha önce bahsedilen Doctrine of Lapse ilkesine göre prenslikleri Şirket yönetimine devredilmiştir.¹²⁴ Devi, kraliçenin hayatını anlattığı eserinde, İngilizlere yardım ettiği takdirde sipahilerce öldürülmekle tehdit edilen Kraliçenin sarayının kapılarını kapattığını ve katliamları üzüntü ile izlediğini anlatır. Emri altında sipahi bulunmayan Kraliçe dışarıda bulunan İngilizlere yardım etmeye çalışır, ancak İngilizler sipahilerce öldürülür ve onlar Delhi'ye doğru hareket ettiğinde cesetlerini gömen yine Kraliçe olur. Ancak Kraliçe katliamlardan sorumlu tutulur. Sadakati göz ardı edilen Kraliçe ölüm cezasına çarptırıldığını öğrenince isyancı birliklere katılır ve Gwalior'da at üzerinde çarpışırken öldürülür. Sonrasında ise adının anılması tüm ülkede yasaklanır.¹²⁵

Tüm Ayaklanma nihayete erdiğinde yönetim Şirketten Tahta yani İngiltere Kraliçesine geçmiş ve Viktorya Hindistan İmparatoriçesi ilan edilmiştir. Mevcut kaynaklar Kraliçenin yönetimi ele alınca herkesin eşit olduğunu ve herkesin haklarına, inanç ve özgürlüklerine saygı gösterileceğini belirttiği yönünde bilgi verir. Sadece isyancıların katliamlarına değinen İngiliz kaynaklarda, İngilizlerin asla umutsuzluğa kapılmadığı ve zalimliğin cezasını bulacağına duydukları inancı kaybetmedikleri, ayaklanma boyunca ufak tefek hatalar olmuşsa da bunların önemsiz olduğu ve Malleson'un da belirttiği üzere bunun Napolyon'a karşı verilen mücadelenin bir diğer örneği olduğu dile getirilir. Malleson aynı zamanda İngilizlerin sadece isyancıları cezalandırıp, sadık olanlara dokunmadığı, oyuna getirilenlerin ise 1 Ocak 1859'dan önce itaatlerini bildirdikleri takdirde salıverildikleri ve cezai uygulamalarda aşırıya kaçılmayarak mevcut olan eski yerli ceza alışkanlıklarını gözdağı verme amacıyla uyguladıklarını belirtir.¹²⁶ Ancak ilk İngiliz kaynakların ifadesi bu yöndeyken, sonraki yerli yabancı tüm kaynaklar İngilizlerin isyanı bastırmada uyguladıkları katliamlardan bahseder. Bunlar arasında en bilineni isyancıların topların ağzında patlatılarak öldürülmesi ve ilginç şekiller verilerek ağaçlara asılmasıdır. Patlatma yönteminin

¹²⁴ Beliappa, **a.g.e.**, s. 22.

¹²⁵ Bkz., Devi, **a.g.e.**, ss. 100-115.

¹²⁶ Bkz., Malleson, **a.g.e.**, ss. 271-276.

uygulanma nedeni ise bu insanlara bir cenaze töreni düzenlenmesinin imkânsız hale gelişidir ve bu yolla cesedi parçalanarak ölen, töreni de yapılamayan kişinin yeniden dirilemeyeceği ve ruhunun azap çekeceğine inanılmaktadır. Bunu bilen İngiliz yönetimi bu tür bir cezanın örnek olmasını amaçlamıştır. Geçtikleri yerde herkesi öldüren İngilizler değerli eşyaları da alarak cesetleri vahşi hayvanlarca parçalanmaya terk etmişlerdir. Haklarında yeterli delil bulunmayan insanların katline Booker da dikkat çeker. Field Marshall Earl Roberts'ın Hindistan anılarını anlattığı kitabında yönetimin 1852-1893 yılları arasında gerçekleştirdiği kanlı uygulamalara yer verir. Ranajit Guha'ya göre ayaklanma sonrası İngilizlerin Hindistan'da gerçekleştirmiş olduğu katliamlar Nazilere kadar Avrupa'da görülmemiş bir şeydir. Yerlilerin yaptıklarına gelince, ölümler kabullenilse de birçok İngiliz romanda bahsedildiği gibi tecavüzün söz konusu olmadığı belirtilir. 1859'da Edward Leckey'nin de işaret ettiği üzere bu söylentilerin kaynağı kurgusal yapıtlardır. Benzer bir biçimde tarihçi Christopher Herbert, Delhi'de kadın ve çocukların öldürüldüğünü ancak tecavüz yaşanmadığını ifade eder. Rakamsal gerçeklere bakıldığında ise Devi, sadece Jhansi'de on bir bin yerli öldürülürken yüzden az İngiliz'in öldürüldüğünü aktarır. İngilizlerin tüm isyan genelinde bir yıl boyunca kaybı asla yerlilerinki kadar olmamıştır.¹²⁷

Anlatımdaki tüm bu farklılıkların sebebi, belirli bir tarihe kadar yerli kaynak bulunmayışı ve mevcut sığağı sığağına yazılmış tüm İngiliz kaynakların da kendilerini haklı, yerlileri ilkel ve cani gösterme nedeni, Jhansi Kraliçesinin adının ülkede yasaklanması örneğinde olduğu gibi yaşananları kendi bakış açısıyla duyurma, hatırlatma, öte yandan hafife alma ve unutturma çabasını yansıtır. Ayaklanma sonrası kolonilerde bağımsızlık mücadelesi nadirleşmiştir ki bu, aslında isyanların bastırılma şekli düşünüldüğünde yadırganacak bir durum değildir.

Öte yandan İngilizlerin bu durumdan çıkardıkları ders ise Asya ve Avrupa kültürü arasında uzlaşma sağlanmasının imkânsız oluşu ve artık tüm uzlaşma yollarının tıkanmış olduğudur. Eski sistemin yıkılışı anlamına gelen Ayaklanma genel anlamda Viktorya halkının gözünde kendi üstünlüklerine duydukları inancı ve Doğu'nun kurtarıcısı oldukları fikrini pekiştirmiştir. Onlara göre ilkelliğini bir kez daha ispatlamış olan bu topluluk kendilerini yönetmekten acizdir ve eskiden olduğu gibi her şeye İngilizler karar vermelidir. Said, Hindistan ve İngiltere tarihinde ciddi bir dönüm

¹²⁷ Devi, a.g.e., s. 190.

noktası olan olayın İngilizlerin gözünde yerlilerin İngilizlere itaat etmeleri gerektiği yönünde bir kanıt olarak aldıklarını belirtir.¹²⁸ Beyaz adam “sert ama töreci bir baba ve yargıçtır.”¹²⁹ Ülkede sürekli olarak bir İngiliz birliğinin bulunması ve topçu sınıfının kendi askerlerinden oluşması gerektiğine kanaat getirdikleri gibi, mevcut yerli askerlerden oluşan birliklerin üyelerinin de farklı inanç ve kastlardan seçilerek olası milliyetçilik, işbirliği ve başkaldırı durumunun engellenmesi gerektiğinde karar kılınmıştır. Mitchell, bununla beraber yerli prenslikleri ilhak etme politikasından vazgeçilmesi, ancak her durumda bunların izole edilerek birbirleriyle olan münasebetlerinin kesilmesi gerektiğinde yönetimin hem fikir olduğunu belirtir.¹³⁰ Yine Ayaklanma sonrasında alınan bir başka karar ise Hindistan’ı sosyal ve kültürel anlamda değiştirmeye çalışmanın düşmanlığa neden olduğu ve bu nedenle artık sadece ekonomik yönde çalışmalara devam edilmesi gerektiğidir. Bu düşüncenin uygulamaya konduğunu ise Bose’un İngilizlerin Ayaklanma sonrası süreçte kendi ülkelerine otuz milyon pound para aktardığını ve kendilerini bir nevi ‘emperyal kast’ a dönüştürdüklerini belirten sözlerinden anlamak mümkündür.¹³¹

Bir dönüm noktası olarak addedilen 1857 Ayaklanması’na kadar süren Şirket yönetimi dönemi, yönetimin Kraliçeye devredilmesinden Hindistan ve Pakistan’ın bağımsızlığını ilan edişine kadar süren Raj döneminden daha çok, yıllarca eleştirilerin konusu olmaya devam etmiştir. Bugün dahi pek çok yerli ve Batılı yazar Şirket politikalarını halkı anlamaktan uzak olup, toplumsal, sosyo-kültürel ve ekonomik yapıyı bozan neden olarak ele alır. R. Seeley ise yaşanan tüm çatışmaların anlaşılabilir olduğunu, çünkü iki toplumun birbirine tamamen yabancı olduğunu “Hindu ve İngiliz kadar birbirine yabancı iki ırk olamaz”¹³² sözüyle dile getirir. Bu kopukluk fikrini destekleyen durumlardan biri de Ayaklanma’dan yaklaşık yüzyıl sonra bağımsızlık ilan edildiğinde bile, İngilizlerin yerli halkın kendi kendilerini idare edemeyecek durumda olduklarını ifade etmesidir. Aslında yönetimlerinin en başından beri olumlu bir şey ortaya koyamadıkları gerçeğinin bir nevi itirafı olan bu sözler üzerinde düşünmek yerine, ülkeyi bırakarak iyi bir şey yapıp yapmadıklarını tartışmışlardır.

¹²⁸ Said, **a.g.e.**, s. 230.

¹²⁹ **A.g.e.**, s. 232.

¹³⁰ Mitchell, **a.g.e.**, s. 73.

¹³¹ Bose, **a.g.e.**, s. 41.

¹³² Beliappa, **a.g.e.**, s. 315.

3.1. Ayaklanma Yazını

Bu gerçekliklerin Ayaklanma sonrasında yazılan eserlerdeki tezahürüne değinmek de gerekmektedir, çünkü o dönemde yazılan İngilizlere ait olan tüm kurgusal yapıtlar tarihi verilerden daha büyük etki uyandırmıştır. Beliappa ilk olarak 1587’de Marlow’da olmak üzere takip eden dört yüzyıl boyunca Batı edebiyatında Hindistan’ı görebileceğimizi belirtir.¹³³ Ancak bu dört asırlık süre içerisinde hafızada en çok kalan ve en çok anlatılan olayın Ayaklanma olduğunu ise Hilda Gregg dile getirir.¹³⁴ 1857-1900 yılları arası elliden fazla Ayaklanma konulu roman yazılmıştır ve bunlara ek olarak II. Dünya Savaşı’na kadar olan süreçte de konuyla ilgili otuz kadar roman bulunabilmektedir.

Raj dönemi¹³⁵ sonuna dek verilen eserlerde önemli bir motif olarak kalan Ayaklanmaya dair yazılanlar İngilizlerin Hindistan’ı anlamaya ne denli uzak olduklarını göstermiştir. Philip Holden’a göre kurgusal eserler emperyal serüveninde yorgun düşmüş bir ulusun kendini yenileme amacını taşımıştır. 1857 Ayaklanması İngiltere için ciddi bir travma olmuştur ve sorgulanmaya başlayan İngiliz yönetiminin yeniden canlanması için kurgu, diğer kültürel medya öğeleri ile birlikte bir araç haline getirilmiştir.¹³⁶ Çoğu Hindistan’ı tanımayan bu yazarlar ana vatanda yalnızca sansasyonel gazete haberlerinden aldıkları bilgiler doğrultusunda yine sansasyonel addedilebilecek eserler vermişlerdir. Zira gündelik olayların anlatılması ile kimse ilgilenmez. Çoğunluğu romans kategorisinde ele alınabilecek olan bu eserler kendi arzuları doğrultusunda ve kurgu aracılığı ile ‘zavallı İngilizler, vahşi yerliler’ şeklinde bir bakış açısı oluşturmuşlardır. Said bu eserlerde, Ayaklanma gibi olayların İngiliz hakimiyetini haklı çıkardığının ifade edildiğini belirtir.¹³⁷

Frances Singh’e göre tarihsel olmaktan uzak bu eserler olayları birer kâbus olarak sunmuşlardır.¹³⁸ Said de benzer bir şekilde bu eserlerin farklılıkları vurgu yaparak bunları dramatize ettiğini ifade eder.¹³⁹ Ayaklanma sebebiyle yönetime dair gündeme gelebilecek gerçekleri bastırıp olayları değersizleştirme gayretinde olan bu eserlerin ortak noktası İngilizleri haklı, yerlileri barbarlar olarak göstermektir. Yerli

¹³³ Beliappa, **a.g.e.**, s. 10.

¹³⁴ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 199.

¹³⁵ 1857 Ayaklanması sonrası yönetimin Doğu Hindistan Şirketinden alınarak doğrudan İngiltere Kraliçesine devredilmesinden 1947’de İngilizlerin yönetimden çekilişine dek olan süreç

¹³⁶ Holden, Philip and Richard J. Ruppel, **Imperial Desire**, University of Minnesota Press, London, 2003, s. 71.

¹³⁷ Said, **a.g.e.**, s. 230.

¹³⁸ Booker, **a.g.e.**, s. 106.

¹³⁹ Said, **a.g.e.**, s. 77.

halktan örnekler olmadan Hindistan anlatılmaya çalışılmıştır ve Brantlinger'a göre var olan yerli karakterler ise iki boyutlu, çocuksu ve itaatkârdır.¹⁴⁰ Bu romanlar Hindistan ve yerli halkını değil, koloniyi ve İngilizlerin oradaki yaşamlarını konu almışlardır. Hindistan'ın coğrafya ve kültür açısından egzotik, tuhaf, gülünç ve şehvet düşkünü olarak tasvir edildiği ve Ayaklanma'nın ise delilik ve cahillik olarak sunulup tamamen mantık dışı gösterildiği eserlerde yerli halk şeytanileştirilir ve birçok eserde İngiliz kadınlara tecavüzden bahsedilir. 1890'a gelindiğinde profesyonel tarihçilerin de gerçekleşmediğini belirttiği tecavüzler yine de öykülerde önemli bir tema olmaya devam eder. Yerli halkın sesi olabilecek kaynaklar ise yazılı değil, daha çok türküler ve ağızdan ağza dolaşarak varlığını koruyabilen hikâyeler olmuştur.

Bir bakıma şövalye romansın on dokuzuncu yüzyıldaki devamı olarak ele alınabilecek olan Ayaklanma sonrası romanların dikkat çekici örnekleri arasında Rudyard Kipling'in **Kim**'i, E. M. Forster'ın **A Passage to India**'sı ve Joseph Conrad'ın **Heart of Darkness**'ı yer alır. Genel anlamda romansa dair örnekler bulabileceğimiz bu eserler, bazı yönlerden ve dönem itibarıyla birbirlerinden ayrılırlar da yerli halkı ve Ayaklanma'yı ele alış açısından ortak noktalara sahiptirler.

Tüm bu Anglo-Indian yazımını ise Allen J. Greenberger üç ana dönem altında değerlendirir. İlki 1880-1910 arasını kapsayan 'Kendine Güven Dönemidir' ve bu dönemde İngiliz yönetimine dair herhangi bir sorgulama görülmez. Temsil eden eser ise **Kim**'dir. İkinci dönem 1910-1935 arası 'Şüphe Dönemi'dir. Kurumları ve hataları gözden geçirme ve yönetime sitem vardır. Temsil eden eser ise **A Passage to India**'dır. Üçüncü dönem 1935-1960 arası 'Çözülme veya Melankoli' dönemidir. Kayıp duygusu ve Hindistan'ın kendi kaderine terk edildiği düşüncesi çerçevesinde başarı ve başarısızlıklar sorgulanır. Öne çıkan eser Paul Scott'ın **Raj Quartet**'i olmuştur. Raj dönemi sonuna kadar önemli bir motif olarak kalan Ayaklanma, emperyal romans türü için iyi bir kaynak olmuştur. Bu tarih sonrası yazılan eserler ise daha çok nostaljik bağlamda değerlendirilebilir ve bunlara J. G. Farrell'ın ödüllü eseri **Siege of Krishnapur** ve John Masters'ın **Nightrunners of Bengal**'i verilebilir.¹⁴¹

¹⁴⁰ Brantlinger, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁴¹ Booker, **a.g.e.**, s. 107.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BİR EMPERYAL ROMANS: *NIGHTRUNNERS OF BENGAL*

“Hindistan asla tanımlanmadı. O, bir vaat değil sadece bir cazibe.”

E. M. Forster¹⁴²

Emperyal bir serüven ve romans olarak addedilebilecek **Nightrunners of Bengal**¹⁴³, John Masters tarafından yazılan ve ilk baskısı 1951 yılında yapılan, on dokuzuncu yüzyıl emperyal romans geleneğinin son örneklerinden biri olarak bu bölümün konusu olacaktır. Kendisi de eserin başkişisi olan Albay Rodney Savage gibi Hindistan ordusunda subaylık yapmış biri olarak Masters’ın, İngilizlerin Hindistan’dan çekildiği Raj dönemi sonunda yani ülkenin Hindistan ve Pakistan şeklinde ikiye ayrıldığı 1947 yılı sonrası 1857 Ayaklanması’nı konu alan bir eser yazmasının nedenleri ve eserin hangi yönlerden bir emperyal romans olarak ele alınabileceği bu bölüm boyunca tartışılacaktır.

Şövalye ya da kahraman romansı olarak bahsedilen olgunun on dokuzuncu yüzyıl ve sonrasındaki tezahürü olarak değerlendirebileceğimiz emperyal romans, tıpkı Ortaçağ örneklerinde olduğu gibi erkek egemen serüvenleri konu alır. **Nightrunners** da erkek egemen serüven anlatan ve bir romansta bulunması gereken egzotik uzam, çarpışma, kaos, kaçış, yolculuk, idealize edilen geçmiş, yoğun detay ve tasvirler, kurgusal karakterlerle harmanlanmış gerçek kişiler, ötekileştirme, okültizm, şövalyelik, aşk ve değişim, geçmişini kullanarak aslında günü eleştirme gibi temel öğeleri barındıran bir eser olarak emperyal romansın son örneklerinden birini teşkil etmektedir. Eserin içeriği, politik ve emperyal yönü ile birlikte içerdiği romans öğelerinin açıklanmasından önce Masters’ın neden yaklaşık yüzyıl öncesinde yaşanmış bir Hindistan ayaklanmasını konu aldığına açıklık getirmek gerekir.

John Masters’ın Raj dönemi sonuna kadar on iki yıl Hindistan’da subay olarak görev yaptığı ve ayrılma sonrasında İngiltere’yi benimseyemeyip Amerika’ya yerleştiği hatırlanmalıdır. Beş yıl da çocukken Hindistan’da kalan Masters’ın kendisinden önceki beş kuşak ataları da Hindistan’da yaşamışlardır. Ayrılma sonrası eve dönüşünü

¹⁴² Bhabha, **a.g.e.**, s. 123.

¹⁴³ Bu noktadan itibaren **Nightrunners** olarak kısaltılacak.

özyaşamını anlattığı eseri olan **Pilgrim Son**'da "Benim durumumda emperyalist beş kuşak sonra eve döndü"¹⁴⁴ şeklinde değerlendirir. Hindistan'ı daha çok evi gibi benimsemiş olan ve İngiltere'de kendini yabancı gibi hisseden Masters duygularını "Hindistan'ın coğrafi büyüklüğü ve özgürlüğü sonrasında kendimi hapishanede hissettim" şeklinde ifade eder.¹⁴⁵ "Hindistan'ı, dillerini biliyordum. Orada mutluydum"¹⁴⁶ diyen Masters'ın İngiltere yerine Hindistan'ı bu denli benimsemiş olması aslında anlaşılabilir ve sömürge Hindistan'ında örneklerine fazlasıyla rastlanan bir durumdur. Daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere kendi ülkelerinde herhangi bir vasfı olmayan İngiliz gençler Hindistan'da saygın birer subaya dönüşmüşler ve orada iyi birer kariyer edinmişler, öte yandan durumlarını fedakârlık olarak gösterme fırsatına da erişmişlerdir. Bununla birlikte Hindistan harikuladeliyle dolu olan ve akla gelebilecek birçok bakımdan bireysel özgürlük tanıyan büyümlü bir uzamdır. Yaşadığı aidiyet ve kimlik sorunu gerek otobiyografik eserinde gerekse de konumuz olan **Nightrunners**'ta fazlasıyla hissedilen Masters, Amerika'ya yerleşmeyi tercih etse de yapacak iş bulamamıştır, zira tek bildiği askerliktir. Aslında istediği şey eski düzenine tekrar kavuşmak, yani askeri bir birliğin başında bulunmaktır. Bunun gerçekleşmesi artık mümkün olmadığına göre kendisine yeni bir tutku arar. Başarısız iş girişimleri sonrası yazar olmaya karar veren Masters'ın elindeki tek malzemesi Hindistan'daki İngilizlerdir. Clive ve Warren gibi Hint-İngiliz ilişkilerinde önemli rol oynamış emperyalist isimlere saygı duyan, Moğol tarihi ve Hint kahramanlar hakkında daha çok bilgiye sahip olduğunu ifade eden Masters, eserinin üç yüz kırk yedi yıllık sömürge dönemini anlatması gerektiği görüşündedir. İyi bir romanda çatışma, büyüme ve değişim olması gerektiğinin bilincinde olan yazar, üç yüz kırk yedi yıldan bu anlamda pek çok malzeme çıkacağı kanısındadır. İyi bir eserde çatışmanın iki tarafının da hissettirilmesi gerektiğini, kötü olan taraf olmadığını ve sadece çatışma içerisinde olan iki ayrı grup insan olduğunu belirtir. "Düşman kötü olan kişi değildir. O, sadece kahraman gibi işini yapan adamdır"¹⁴⁷ şeklindeki ifadesi bu görüşünü açıklamaktadır. Üç yüz kırk yedi yıl içerisinde yaşanan en belirgin çatışmaların listesini yaptığında ulusun ulusla, kardeşin kardeşle, insanın doğa ile ve bilgeliğin cehaletle çarpıştığını düşündüğü 1857 Ayaklanması'nı ele almaya karar verir ki, bu Ayaklanma pek çok

¹⁴⁴ Masters, John, **Pilgrim Son**, s. 33.

¹⁴⁵ A.g.e., s. 43.

¹⁴⁶ A.g.e., s. 46.

¹⁴⁷ A.g.e., s. 113.

tarihçi ve edebiyatçının da nazarında İngiltere-Hindistan ilişkilerinde dönüm noktası olan bir olaydır. Hint-İngiliz ve daha geniş perspektifte Doğu-Batı arasındaki ilişkinin geleceğini belirlemiş olan bir çatışma ve daha öncesinde o topraklarda eşi benzeri görülmemiş bir nefret patlaması olarak değerlendirdiği bu Ayaklanma'dan Masters, "Nefret nefreti, cinayet daha fazla cinayeti doğurdu"¹⁴⁸ biçiminde bahseder. Kötü olan şeylerin pek azını iyi olan şeylerinse çoğunu yok ettiğini düşündüğü bu olay ile okurlara istediği mesajı verebileceğine inanır.

Yazarlık geçmişi ve birikimi olmayan ancak Ayaklanma hakkında yazmanın elindeki en güçlü koz olduğunu düşünen Masters'ın tereddütleri de vardır, zira konu hakkında yeterince donanımlı olmadığına farkındadır. Heyecan verici bir öykü yazmak ve okura olayın gerçek boyutlarını hissettirmek zorunda olduğuna karar verir. Hemen ardından yeterli bir araştırma yapmak yerine ayrıntılarla okuru boğmanın gereksiz olduğuna ve bunun zaman kaybı olacağına karar vererek Ayaklanma'ya dair temel nedenleri, olguları, kimin neler yaşadığını bildiğini ve her iki taraftan da iyi insanların birer canavara dönüştüğünü ve bunu açıkça ortaya koyabilmek için her iki tarafın da bakış açılarını objektif olarak verebilmek adına birer karşıt karakter oluşturacağını belirtir.¹⁴⁹ Politika, felsefe ya da psikoloji ile ilgilenmeyen ve amacı serüven anlatmak olan Masters, "Bir serüven anlatmak için herkesin çocukluğuna inip onları bu noktaya ve davranışlara neyin getirdiğini anlatmam mı gerek?" demiştir.¹⁵⁰ Açıkçası sosyo-politik nedenlerle yazmaya inanmadığını ve tarihi bir roman yazdığını ifade eden Masters, ilkin pek çok yayınevi tarafından reddedilen eserine dair eleştirilere karşı da kendini savunur. Efendi-köle ilişkisi, sadakat ve ırk önyargısı gibi konuları içermemekle, anti-karakter oluşturmamakla ve sömürgeciliğin kötülüklerine değinmemekle eleştirilen eserinde gücün melankolisini pek çok karşıt kahramanla gösterdiğini ve ırk gururunu ele aldığını belirten Masters, otobiyografik özellik taşıyan pek çok eserde olduğu üzere bir hesaplaşmaya girerek ırksal önyargının verdiği zararlardan bahseder. Yapmaları gereken daha pek çok şey varken çıkarıldıklarını düşündüğü bir ülkeden ayrılmak zorunda kalma nedenlerinin kendi hatalı tutumları olduğunu dile getirir. Irksal gurur biçiminde aşılana şeyin aslında ırksal bir önyargı

¹⁴⁸ A.g.e., s. 115.

¹⁴⁹ A.g.e., s. 123.

¹⁵⁰ Narayanan, Gomathi, **The Sahibs and The Natives**, Chanakya Publications, Delhi, 1986, s. 133.

olduğunun farkına varan yazar, “Hayatımı ve ünümü bu renkli inanlara borçluyum”¹⁵¹ ifadesiyle de bir nevi şükran duygusu dile getirmeye çalışır. Hatta eserini sipahilere ithaf etmiştir, çünkü onlar “birlikte kavga edip, terleyip, kanadıkları”¹⁵² adamlardır. Ancak Masters’ın yaklaşımı genel anlamda İngiliz tarihçi ve yazarların yaptıklarına, yani olayları kendi bakış açılarıyla ve kendi lehlerine göre hatırlatma çabasına benzemiştir. Yüz yıl önce yaşanmış olan bir Ayaklanma’yı ve sipahilerin anlamsız nefretini eleştirirken sonlara doğru İngiliz yönetimi adına yapılan bir özre dönüşen eserinde olaylara tarafsız ve eleştirel bakmaya çalışsa da bariz bir biçimde emperyal kültürün etkisi altında kalmış olduğu örneklerle ifade edilecektir. İngilizler olmadan Hindistan topraklarında bir şey başarılamayacağını ve ülkede kaos çıkacağını eserinde hem başkışının hem de pek çok yerli karakterin ağzından dile getirmiş olması örnek olarak verilebilir. Booker, emperyal romans örneği olarak ele aldığı **Nightrunners**’ın on dokuzuncu yüzyıl İngiliz yönetiminin merkezinde vahşet ve fiziksel güç uygulaması olduğu görüşünü yinelediğini belirtir ve eserin nostalji duygusuyla yazıldığını yani İngiliz sömürge yönetiminin geçmiş ve görkemli zamanlarına özlemlili bir bakış olduğunu ifade eder.¹⁵³

Tabiatı gereği büyümlü ve harikuladeliklerle dolu uzamlarda geçen ve geçmiş olayları konu alan romans, geçmişli kullanarak günü eleştirme şansı verir. Masters her ne kadar politik bir eser yazmadığını iddia etse de dolaylı yollardan içinde bulunduğü dönemin eleştirisini yapma ve problemin kökenine inme şansına 1857 Ayaklanması’nı ele alarak erişmiştir. Hindistan’ın son 300 yılında her 100 yılda bir kendini tekrar eden bağımsızlık mücadelesinde bir mihenk taşı olan ve Hint-İngiliz ilişkilerine ışık tutan asıl olay, bahsi geçen Ayaklanma olmuştur. Hindistan’da görev yaptığı süre içerisinde herhangi bir heyecan yaşamayan ya da önemli bir olaya imza atmayan yazar, yaşadığı bunalımları, rutin duygusunu ve gelecek kaygısını oluşturduğu karakteri Rodney Savage ile anlatma fırsatı bulmuştur. Yazarın yaşamı ile paralellik gösteren Savage’ın hayatı Ayaklanma öncesine dek Hindistan labirentinde sıkışıp kalmış yaşamı ile yazarinkine ışık tutarken, yazar ise Ayaklanma sayesinde kendini bulan ve bir ulusun yükünü omuzlarında hisseden karakteri ile büyük işlere dâhil olmanın verdiği hazzı ve hüznü kurgusal olarak da olsa tecrübe edebilme şansına erişmiştir. Coşku olmadan askerliğin

¹⁵¹ Masters, **a.g.e.**, s. 88.

¹⁵² **A.g.e.**, s. 26.

¹⁵³ Booker, **a.g.e.**, s. 139.

anlamsız olduğunu belirten yazar, içinde boğulduğu nostalji duygusunu “Vahşi yaşam ve ormanlara olan özlemimi ne yatıştırabilir?”¹⁵⁴ sözleriyle ifade etmekte ve çareyi özlemine duyduğu zaman ve uzamı anlatmakta bulmaktadır. **Nightrunners**’ın basımından birkaç yıl sonra Hintli bir yazar olan Khushwant Singh’in Masters’a yazdığı mektupta yaptığı açıklama önemlidir: “Hem Kipling hem de Masters Hindistan’ı anlıyor. Ancak sadece Masters Hintlileri anlıyor.”¹⁵⁵

Eserdeki emperyal romans öğelerinin, karakter ve olayların incelenmesinden hemen önce özetle eserin konusuna ve olay örgüsüne bakmak elzemdir.

1856-1857 tarihlerinde Hindistan’da Bhowani adında hayali bir yerde geçen eserin başkişisi Albay Rodney Savage 13. Bengal Yerli Piyade Birliğinin başındaki isimdir. Diğer önemli karakterler ise Caroline Langford, Kishanpur Kraliçesi Sumitra Devi, Silver Guru, Joanna Savage ve Kishanpur hükümet başkanı Dewan Shivarao Bholkar’dır. Açılış bir ağaç altında Guru, Rodney ve Caroline’ın karşılaşması ile başlar. Guru olağanüstü hareketler sergilemekte ve gizemli sözcükler sıralamaktadır. Bir taraftan da İngilizlerin yılbaşı balosuna hazırlıkları sürmektedir. Doğu Hindistan Şirketinden, ülkeye ilk gelişinden, ülkeye katkılarından ve ülkedeki konumundan bahsedilir. Baloda Caroline ve Rodney’nin İngilizlerin ülkedeki varlığını sorgulayan diyaloglarına şahit oluruz. Tam o sırada Dewan balo salonuna girmeye çalışır, ancak içeriye alınmak istenmez çünkü terlikleri çamurludur. O durumda gördüğü muamele çirkindir. Zorla içeri giren Dewan, Kishanpur kralının öldürüldüğünü haber verir. Caroline failin kim olduğunu tahmin etmekte ve Guru’nun da işin içinde olduğunu düşünmektedir. Bhowani’den Kishanpur’a karışıklığı önlemek üzere birlik gönderilir. Birliği ile oraya giden Rodney, küçük çaplı bir isyana ve halkın Rani ile Dewan’a öfke duyarken İngilizlere duyduğu sempatiye şahit olur. Bastırılan isyan sonrası devlet temsilcisi Bay Dellamain’e rapor veren Rodney, Rani’nin bir İngiliz subayı ile ordusunu güçlendirmek istediğini öğrenir. Yedi hafta bu amaçla Kishanpur’da kalan Rodney, Rani’ye hayranlık duymaya başlar. Orduyu eğitir ve her gün birkaç saat Rani ile sohbet eder. Rodney, bir yıl önce Caroline’ın da orada kaldığını ve Raja ile dost olup Rani’den pek hoşlanmadığını öğrenir.

Ateş başında dans eden kızları izlerken Rodney uzun yıllar orada kalmış olan atalarının serüvenlerini anımsar. Egzotik ve erotik bir Hindistan tasviri yapılır. Rani,

¹⁵⁴ Masters, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁵⁵ **A.g.e.**, s. 280.

Rodney'den Dewan yerine ordusuna hükmetmesini istemiştir. Teklif caziptir, ancak aralarında garip bir yakınlık oluşmaya başlamıştır. Öte yandan Rani'nin kocasını öldürdüğü ve ahlaksız bir yaşam sürdüğü bilgisine ulaşan Caroline bunu Rodney ile paylaşır, ancak ondan herhangi bir destek görmez; çünkü Rodney bu durumu kabullenmek istemez. Bay Dellamain'in de birilerinden rüşvet aldığı öğrenilir.

Kishanpur'da kaplan avı düzenlenir ve pek çok prenslikten konuklarla İngilizler oraya gelirler. Rodney Rani'nin hayatını kurtarır ve Rani karşılığında ona yakut bir yüzük vererek teşekkür eder. Ardından kendini Rodney'nin kollarına atan kadın aşkını itiraf eder ve birlikte olurlar. Rodney kadına karşı duyduğu hislerin aşk olmadığını açıklarken kadın da kocasını öldürdüğünü itiraf eder. İçten içe bunu tahmin eden ancak açıkça duyduğunda incinen Rodney oradan ayrılır. Birliği ile Bhowani'ye geri dönerken gece yarısı ormanda koşan bir adam dikkatlerini çeker. Bu sıra dışı bir durumdur ve adamı yakalayıp sorgularlar. Köylünün elinde chapati yani bir tür Hint ekmeği vardır ve adam nedenini bilmeden ya da sorgulamadan iki parça halindeki bu ekmeği bir sonraki köye ulaştırmak zorunda olduğunu, aksi takdirde yıkım tanrısı Shiva tarafından cezalandırılacaklarını söyler. Ekmeklerden biri beş diğeri ise on parçaya bölünecektir. Olayı anlamsız ama gizemli bulan Rodney, Shiva'nın adı ile tedirgin olan askerlerinin de dileği üzerine köylüyü bırakır. Bhowani'deki birlikte ise bir diğer sıra dışı sorunla karşılaşılır. En alt kast sınıfından birinin Brahmin yani en yüksek kasttan olan bir sipahiye hakaret ettiğini gören Rodney, konunun yeni gelecek olan fişeklerle ilgili olduğunu anlar. Yeni gelecek fişeklerin kâğıdına Müslümanlarca haram kabul edilen domuz yağı ile Hinduları kastından düşürecek olan öküz yağının karıştırılarak sürüldüğü iddiası birlikleri karıştırmıştır. Ancak üst düzey yetkililer bunun bir dedikodu olduğunu öne sürerek konuyu geçiştirmeye çalışırlar.

Rani'nin teklifini kabul etmediğini söylediğinde eşinden büyük tepki gören Rodney'nin evliliğinin sallantıda olduğunu görürüz. Zaten teklifi kabul etmeyişinin sebebi de eşi değil oğlu ve birliğinden ayrılmak istemeyişidir. Arkadaşı olan bir subayın kuduz sebebiyle ölmesinden dolayı sarsılan Rodney, Hindistan'ın tehlikeleri ve İngilizlerin fedakârlıklarından bahseder. Öte yandan Guru yine ağacı altında kehanetlerde bulunmaktadır.

Arkadaşları ile gece yarısı ormanda dolaşmaya çıkan Rodney, bir grup kağı görür ve peşlerine düşer. Takip edildiklerini fark eden adamlar kaçmaya çalışırlar,

ancak arabalar devrilir ve içlerinden büyük toplar ve fişekler dökülür. Kaçanlardan biri de Dewan'dır. Caroline da takiptedir ve Rodney Bay Dellamain'e gitmeyi teklif etse de Caroline kabul etmez, çünkü işin içinde o da vardır. Durumu izah etmek için Albay Bulstrode'a giderler, ancak o da çok ivedilikle hareket etmez ve ertesi gün peşlerine düşülmesini emreder. Guru ve Dewan'ı birlikte gören Rodney aynı işin içinde olduklarını ve Guru'nun da aslında İngiliz olduğunu öğrenir. Güneş ve cüzzam derisinin rengini değiştirmiştir ve bu yüzden adı Silver (Gümüş) Guru'dur. Öte yandan Hintlilerin geleneksel Holi festivali başlamıştır ve Rodney, Guru'yu festivale kadar takip eder. Festival içerisine girmesi yasak olan Rodney'nin peşine düşen Hintlilerden kurtuluşu da Guru sayesinde olur. Festival son derece ilkel, vahşi ve şehvet doludur. Guru, Rani ve Dewan'ın ilişkisini açıklar. Kadının pek çok ilişkisi olduğunu ve Dewan'ın onu bertaraf ederek yönetimi ele geçirmeye çalıştığını ve Guru'nun istese de olanlara mani olamadığını öğreniriz. Guru, Dewan'ın Rani'yi öldüreceğini, Bay Dellamain'in kaçakçılığa göz yummak suretiyle rüşvet aldığını, İngiliz hükümetinin de Dewan'ın yapacaklarına göz yumacağını, bir saray ayaklanmasının daha tercih edilebilir olduğunu zira öbür türlü yönetimi İngilizlerin devralması durumunda diğer prensliklerin bundan rahatsızlık duyacağını belirtir. Bir zamanlar kendisi gibi asker olarak oraya gelen Guru'yu Hindistan'ın dokunup değiştirdiğini düşünen Rodney, Rani'yi kurtaracağını söyler, ancak kadını festival alanında kılık değiştirmiş olarak gördüğünde şok olur. Kadının pek çok erkekle birlikte olduğunu düşünerek verdiği yüzüğü tiksintiyle ona fırlatıp atar.

Bu olayları da Bulstrode'a rapor eden Rodney, yine onun ilgisiz yaklaşımı ile karşılaşır. Silahların İngilizler için olamayacağını belirten Albay, İngiliz gururunu yansıtır. Onu asıl endişelendiren chapatiler ve onlara eşlik eden derisi üzerinde keçi etidir. Ardından üçlü Bay Dellamain'in yanına giderler. Devlet temsilcisinin toprak revizyonuna dair planlarını dinlerler. Diğerleri sözü rüşvete getirdiklerinde ise aşırı tepki ile karşılaşırlar. Bay Dellamain emekli olup İngiltere'de politikayla uğraşacağını da ilave eder.

Tarih 9 Mayıs 1857'yi gösterirken Guru sessizlik orucuna başlamıştır. Öte yandan İngilizler Klüpte çocuklar için etkinlikler düzenlemektedir. Caroline Hindistan'dan ayrılacağını açıklar. Rodney ise Rani'den teklifin hala geçerli olduğuna dair yine bir not alır. 10 Mayıs Pazar gecesi artık isyan patlak verir. Guru ortadan

kaybolur ve herkes vaat edilen günün geldiğini ve tüm İngilizlerin öleceğini fısıldaşmaktadır. Sipahilerin kendi aralarında yaptıkları konuşmalarda cezalandırılanın kendileri olduklarını, öldürmezlerse öldürüleceklerini ve silahlanıp isyan etme zamanının geldiğini söyledikleri belirtilir. Gece yarısı gürültülere uyanan Rodney, mahkeme ve hapishanenin alevler içinde olduğunu görür. Sipahilerin düzenli bir biçimde o yöne doğru hareket ediyor olmalarına şaşırır, ancak bunun yangını söndürme maksatlı olduğunu düşünür. Ayaklanmış olan sipahiler bir İngiliz subayı vururlar. Tüm olan biten Rodney'yi şoka sokar ve bunun geçici bir delilik olduğunu düşünür. Evine doğru panik içerisinde koştuğunda yolda öldürülmüş İngiliz kadın ve çocukların cesetlerini görür. Kendi oğlu da bir duvara fırlatılıp yaralanmıştır, yaralıdır ama nefes almaktadır. Karısını kurtarmaya giderken kafasına vurularak bayıltılan Rodney'nin son gördüğü şey, karısının süngülenmiş cesedidir. Aslında sipahilerden ikisi oğlu ve kendisinin hayatını kurtarmıştır. Gözlerini açtığında oğlu ile birlikte Rani'den yardım istemek üzere Kishanpur'a doğru kaçmaya başlar. Ormanda uyuya kalır. Uyandığında ise marangozu Piroo ile Caroline'ı yanı başında bulur. Tam bir paranoya halinde olan Rodney onlardan da şüphelenir ancak Caroline'ın tüm çabası Rodney'nin oğlunu kurtarmaya çalışmaktır. Piroo, sahip olduğu kağıt ile onları Bombay'a götürmek istese de Rodney bundan da şüphelenir ve onu Kishanpur'a yönlendirir. Rani'nin sarayında kurtulabilen diğer İngilizlerin de oraya sığındığını görürler. Guru'nun Rani ve Dewan'la işbirliği içinde olduğunu anlarlar. En başından beri her şeyin bir aldatmaca olduğu açığa çıkmıştır. Yine de Rani ile görüşmek isteyen Rodney, Caroline ile birlikte kraliçenin odasına gittiklerinde tepki ile karşılaşırlar. İki kadın birbirine saldırır. Rani hepsini ölümle tehdit eder ve tekrar odalarına kapatılırlar. Hayatlarının tehlikede olduğunu anlayan grup kaçma çabası içerisinde odadaki divanın altında sarayın altına, nehre açılan bir kanal bulur. Rodney, oğlu, Caroline ve Bayan Hatch kaçarken diğerleri cesaret edemez ve Dewan tarafından katledilirler.

Kaçışın ardından Rani'nin başgardıyanı Prithvi Chand, Rani'den onlara haber getirir. Kraliçenin Dewan'ın korkusuyla mecburen o şekilde hareket ettiğini ve onlara yardım edeceğini bildirir. İkna olmayan Rodney kimse görmeden adamı öldürür, bundan zevk alacak şekilde canileşmiştir. Yeniden Piroo'nun yardımı ile bu kez Chalisgon'a gidip bir köye sığınır. Köylüler kendi hayatlarını tehlikeye atarak özveriyle onlara yardımda bulunsalar da Rodney'nin güvensizliği ve paranoyası devam

etmektedir. Ormanda avlanırken kendisine göz kulak olması için ardından gönderilen genci de öldürür. Köyün rahibinden Rani'nin ordusunun toparlanıp o istikamete doğru hareket edeceğini ve kolera salgınının yaklaşmakta olduğunu öğrenirler. Rodney kaçmaları gerektiğini Caroline'a söyler ancak kadın kolera zamanında orada bulunarak köylülere yardım etmeleri gerektiğini belirterek Rodney'nin gerçekleri görüp yaşadığı delilik halinden kurtulmaya çalışmasını sağlar. Caroline'ın ilgisi ve sevgisi onu kendisine getirir. Salgının geçmesinin ardından köyden biraz uzakta Rani'nin cephaneliğinin yerini köylülerden öğrenen Rodney, artık hareket etmeleri gerektiğini belirtir. Gondwara'ya doğru hareket ederken bir köyde karşılaş Guru ile uzun bir diyaloga girer. Rodney'nin vatan haini olarak düşündüğü bu adam aslında bir İrlandalı yani düşmandır ve bu yüzden İngilizler aleyhine planlara dâhil olmaktadır. Onun yargılanıp cezasını çekmesi gerektiğini söyleyen Rodney, buna gerek kalmadığını görür, çünkü Guru yine bir yerli, Piroo tarafından öldürülür. Yollarına devam ederken İngiliz piyadeleri ile karşılaştıklarında kurtulduklarını anlarlar. Sir Hector topladığı birliklerle savaş hazırlığı yapmaktadır. Etraf İngiliz askerler tarafından öldürülmüş yerli kadın ve erkek cesetleri ile doludur. Rodney, orada bulunan 82. Birliğin hazır olduğunda isyana katılacağını söylese de yeterli kanıt olmadığı için Sir Hector onları silahsızlandırmaz. Öte yandan Caroline, Rodney'e olan aşkını itiraf eder ve birlikte olurlar. Savaşın az öncesinde yeterli bilgiye ulaşan Sir Hector yerli askerlerden bir kısmını hain ilan edip topun ağzında havaya uçurur ve birliklerin bazılarını silahsızlandırır. Son derece trajik bir savaşın ardından Hintliler hezimete uğrarlar. Ormanda Rani ile karşılaşan Rodney ile kadının arasında geçen konuşma Hint-İngiliz ilişkilerini anlamak bakımından önemlidir. Oğlunu yetiştirmesi için Rodney'ye teslim eden kadın, hazır olduğunda yeniden ayaklanacaklarını söyler. Ardından sevgi ve nefretini ifade ederek oradan uzaklaşır.

Yukarıda kısaca özeti verilmiş olan **Nightrunners**'ı, Masters tanrısal bakış açısı ile kaleme almıştır. Bu sayede karakterlerinin tüm duygu ve düşüncelerini bilebilmekte ve karakterden karaktere geçiş yapabilmektedir. Bu bakış açısı içerisinde objektif değil sübjektif ve müdahale eden bir yaklaşım sergileyen yazar, okur kitlesi anlattığı olay ve uzama yabancı olduğu için tarafsız kalmamayı seçmiş olabilir. Öyle ki, yer yer bu tanrısal bakış açısı ile başkişi olan Rodney Savage'ınki birbirine karışmakta, ifadeler tırnak içerisinde verilmese her ikisini aynı kişi olarak düşünmek mümkün olabilmektedir. Bütün temel ve yan karakterler içerisinde en fazla Rodney Savage'ın

duygu ve düşüncelerini tüm detaylarıyla vermesi, kendisini bir asker olarak en çok onunla özdeşleştirdiğinin ve onun üzerinden olaya dair kendi görüşlerini verdiğinin de bir göstergesidir. Bunalımlarının, açmazlarının, Hindistan’da kalış sürelerinin ve hatta her ikisinin de kuşaklardır Hindistan’da bulunduğu gerçeğinin var oluşu bu duruma açıklık getirebilecek bir diğer olgudur.

Zaman ve uzam konusunda değinildiğinde ise daha önce de belirtildiği üzere, yazarın Hindistan’ı, 1856’nın sonu 1857’nin başı olan dönemi ve özellikle Ayaklanma sürecini konu alması tesadüf değildir. Elindeki en iyi malzemesi insanıyla, diliyle, adetiyle en iyi bildiği ve anladığı şey Hindistan, Hintliler ve orada yaşayan İngilizlerdir. Ayaklanma ise yazarlığa yeni adım atan biri için ele alınabilecek en sansasyonel olaydır. Kendisi de “Kaplanla karşılaşan en büyük silahını kullanmalı, ikinci şansı olmayabilir”¹⁵⁶ şeklindeki ifadesiyle bu seçimini açıklamaktadır, çünkü yayınevleri ve eleştirmenler onu oldukça zorlamışlardır. Ancak tıpkı diğer emperyalist eserlerde gördüğümüz gibi Masters da Ayaklanma’nın temel nedenlerine, problemin kaynağına inmek yerine yüzeysel nedenleri ileri sürmüş, olayı ‘delilik’ boyutuna indirgeyerek anlamsızlaştırma, önemsizleştirme yoluna gitmiştir. Hint halkının İlk Bağımsızlık Savaşı olarak anımsadığı ve ikinci bölümde kaynaklarla ifade edildiği üzere pek çok problem sonrası patlak veren, sadece bir sipahi ayaklanması olamayacak kadar geniş kapsamlı ve halkın da dâhil olduğu bir olay; tüfeklerin haram olan yağlarla yağlanması, terfi ve aylık problemleri ve anlamsız dedikodulara, kehanetlere bağlanarak basit bir sipahi ayaklanmasına indirgenmeye çalışılmıştır. Yazarın konuya ilişkin yeterli bir araştırma yapmadığı ortadadır. Yazarın kendisi de zaten otobiyografik eserinde Ayaklanma hakkında araştırma yapmanın gereksizliğinden bahsetmiştir. Döneme dair yazılan pek çok esere paralel olarak olayı İngiliz bakış açısıyla hatırlatma ve sansasyonel bir eser meydana getirme geleneğinin yirminci yüzyıl ortasındaki takipçisi olarak kalmıştır. Tarihi kaynakların ayaklanan sipahilerin İngiliz kadınlara tecavüz etmediğini belirtmesine rağmen, Masters da diğerleri gibi son derece rahatsız edici tecavüz ifadeleri kullanmıştır. **Nightrunners**’ta bu Ayaklanma “Fakat deliliğin yalın varlığı en akıllı Hintliyi bile mantığından uzaklaştırmış görünüyordu. Bu bir salgındı”¹⁵⁷ denilerek mesnetsizleştirilmiş, “Hepsi çıldırmış gibi bakıyor”¹⁵⁸ sözüyle de olay

¹⁵⁶ Masters, **a.g.e.**, s. 121.

¹⁵⁷ Masters, John, **Nightrunners of Bengal**, Sphere Books Limited, London, 1951, s. 192.

¹⁵⁸ Masters, **a.g.e.**, s. 193.

temelsiz, anlamsız bir isyana dönüştürülmüştür. Tıpkı diğer emperyalist eserlerde olduğu gibi Masters, olayın basit bir Ayaklanma olduğunu ve Hint halkının da bu durumu kabullenemediğini, yerliler tarafından sarf edilen ancak İngiliz mantığıyla dolu olan “Çılgın köpek gibiler”¹⁵⁹ sözleriyle ortaya koymaya çalışır. Bu durum Masters’ın eserini emperyal bir romans olarak ele almamızı kolaylaştırır. Korku ve teröre vurgu yaparak sansasyonel olaylar anlatan emperyal romansın açılımını bu eserde özellikle başkışı olmak üzere karakterler ve olay örgüsü vasıtasıyla inceleyeceğiz. Masters her ne kadar kendisi eserin önsözünde resmi raporlardan ve mektuplardan faydalandığını, kurgusal da olsa eserin amacının çevreyi, şartları ve gerçekleri anlatmak olduğunu ifade etse de, dediği kadar tarafsız olamamıştır. Masters’ın bu noktada yalnız olmadığını, bir diğer deyişle diğer Ayaklanma yazını örneklerinde de eserin başında tarihi kaynaklardan yararlandığının iddia edildiğini görürüz. Bu durum Ayaklanma’nın hemen ardından verilen eserlerde bir bakıma kabul edilebilir bir durumdur, çünkü o dönemde Ayaklanma’ya dair tüm bilgi ve belgeler İngilizlere aitti ve onların bakış açılarını yansıtıyordu. Çok fazla belgenin varlığı söz konusu olmasa ve olaya dair asıl kaynakları oluşturanlar sadece duyumlarla yazılan sansasyonel romanlar olsa ve bunlar da birer tarihi kaynak olarak algılanmış olsa da yaklaşık yüz yıl sonrasında Masters’ın bu konuda farklı bir yaklaşım sergilemesi gerekirken beklenin aksine hareket eder. Rodney’nin sarf ettiği “Hindistan’ı anlamak için onun bir parçası olup birtakım özellikler kazanırken bazılarını da kaybetmek gerekir ki, biz bunu yapamayız”¹⁶⁰ biçimindeki ifade tarafsız olmayıp emperyal kültürden kopmadığının bir diğer ispatıdır.

Ancak onu diğerlerinin çoğundan farklı kılan şey, eserini belli bir özlem duygusuyla yazmış olması ve geçmişin belli bir bölümünü idealize etmesidir: “Artık krallar, avcılar, atlılar yok. Moğollar gitti. Clive çoktan öldü...”¹⁶¹ Kendisinin de bir parçası olduğu emperyalist bir ulusun ‘beyaz adamın mesuliyeti’ yani medenileştirme yükümlülüğü adına yok etmiş olduğu eski günlere duyulan nostalji duygusuna örnek teşkil eden bu ifade de olduğu üzere söz konusu durum Renato Rosaldo’ya göre bir şeyleri önce yok edip daha sonra onun yasını tutma ve özlemle anma anlamına gelen emperyalist nostaljidir. Rosaldo’ya göre ortada “bir insanın diğerini öldürmesi ve

¹⁵⁹ Masters, *Nightrunners of Bengal*, s. 203.

¹⁶⁰ A.g.e., s. 20.

¹⁶¹ A.g.e., s. 18.

ardından onun yasını tutması”¹⁶² benzeri bir paradoksun varlığı söz konusudur. Kasıtlı ve istenilerek meydana getirilen değişimlerin ardından eskiden var olana duyulan sözde özlemin aslında bir nevi suçluluk duygusundan kaynaklandığı belirtilir. Bu değerlendirmeye beraber **Nightrunners**’ın Ayaklanma yazınının son dönem örneklerinde olduğu gibi (Melankoli Dönemi) geçmişle, kurum ve kişilerle hesaplaşma ve olayları iki taraflı görme çabasını da dikkate almak gerekmektedir. Said’e göre emperyalizmin yararlarına inanmakla beraber, Hindistan’da elde ettikleri deneyimlerden pişmanlık duyan bu yazarlar eski günlere özlem de duymaktadırlar.¹⁶³

Öte yandan Hindistan uzam olarak başlı başına emperyal bir romans için gerekli zemini hazırlar. Büyü ve harikuladeliklerle dolu, gizemli, tehlikeli, egzotik, erotik ve bilinmeyen cazibesıyla 1857 Hindistan’ı uygun bir uzamdır. Tüm o cazibesinin yanı sıra kuduz ve kolera gibi salgın hastalıkları, yakıcı güneşi, toz ve muson yağmurları ile de tam bir kâbusa dönüşebilen ülkede bulunmak İngilizler için birer fedakârlık olarak gösterilirken, kendilerine benzemedikleri için tuhaf bulunan yerlilerin davranışları için de bir özre dönüştürülmektedir. Bir yandan Hindistan’a dair bazı şeylerin açılanamayacağını söyleyerek mistizmi artıran Rodney karakteri, diğer yandan arkadaşı olan Julio adlı bir subayın kuduz sebebiyle ölüm sahnesini duyduklarından hareketle dehşetli bir biçimde gözünde canlandırarak “Katil, işkenceci Hindistan”¹⁶⁴ sözlerini sarf etmek suretiyle Ayaklanma yazınında örneklerine fazlasıyla rastlanabilecek emperyalist, şarkiyatçı söyleme örnek teşkil eder. Bu durum Frye’ın belirttiği üzere romans kahramanının çevresine ve doğaya üstün gelmesi temasını anımsatır. Uzama dair tüm bu olumsuz veya saptırıcı özellikler başkisi için üstesinden gelinmesi ve ehilleştirilmesi gerekenlerdir.

Yer yer kişileştirilen Hindistan’ın kendisine saygı duymayıp anlamayanları cezalandırıcısına ortadan kaldırdığı ve duyarlı olanları ise bir şekilde koruduğu iması, eserin sonunda hayatta kalan ve ölen karakterler dikkate alınarak düşünülebilir. Eserde Hindistan’a dair yapılan tasvirler ise yazarın uzamı gerçekten iyi bildiğinin göstergesi olmasının yanı sıra, bir romansta bulunması gereken gerçeklik-kurgu dengesine de katkıda bulunur. Haziran’da “yükü bulutlar”, “büyük yağmur damlaları”; Eylül’de “uçan böcekler ve pervaneler”; Ekim ve Kasım’da “odun kokusu”, “altın güneş”, “serin

¹⁶² Rosaldo, Renato, “Imperialist Nostalgia”, **Representations: Memory and the Countermemory**, Spring 1986/26 pp. 107-22.

¹⁶³ Said, **a.g.e.**, s. 56.

¹⁶⁴ Masters, **a.g.e.**, s. 104.

akşamlar”; Aralık’ta “şöminede ateş”, “yünlü İngiliz kıyafetleri”, “güneşli öğleden sonraları” ve “ormanda leopar”.¹⁶⁵ Mevsimlerin ve ayların döngüsü, hava şartları, muson yağmurları, su taşkınları, ardından yaşanan salgın hastalıklar, havadaki kokular, sesler, hayvanlar ve ormandaki hayvanlar anlatılır. Helen Hughes’a göre bu türdeki tarihi eserlerde gerçeklik hissini veren bu detaylar, kahraman ile okur arasındaki boşluğu doldurmakla birlikte yanılsamanın bozulmamasına yardımcı olurlar.¹⁶⁶

Eserin ilk yarısında Buda’yı Buda yapan Hindistan’a özgü bir tür büyük incir ağacı olan ‘peepul’ altında oturup tüm kargaları etrafına toplayabilen bir Guru, prenslerin katıldığı kaplan avları, bir Hint geleneği olan herkesin birbiri üzerine kırmızı boya sıçrattığı, rasgele cinsel ilişki, uyuşturucu ve alkolden oluşan Holi festivali ile uzama dair olumsuz algılanabilecek göndermeler yapılırken; ikinci yarıda “Hindistan’ın sonsuz sabra sahip ve hiç cimriliği olmadığı”ndan¹⁶⁷ bahsedilir. Bir anlamda kendi varlıklarına mazeret bulma göstergesi olarak kucaklayan ve genişliği ile herkese kapısı açık olarak gösterilen ülke “Beyaz ya da kahverengi, burada farkı yok; Hindistan’a hiçbir şey yabancı değildi, çünkü Hindistan sınırsız çeşitliliğe sahipti”¹⁶⁸ ifadesiyle de yüceltilir. Hatalı olanlar yerli ya da yabancı olsun oradaki insanlardır: “Yerlilerin hatası, İngilizlerin anlamsız ırk gururu, Moğolların geçip giden debdebesi kaplan açlığı gibi kabul edilmiştir.”¹⁶⁹

Büyülü uzam ve geçmiş zaman kullanımıyla birlikte romansın vazgeçilmezlerinden olan mistik bir atmosfer ve gizem öğeleri ise kendini en başta eserin adı ile göstermektedir: **Nightrunners of Bengal** yani **Bengal’in Gece Koşanları**. Yazar bu seçimi ile daha başta bir bilinmezlik ve gizem oluşturmaya çalışmıştır. Gece koşanların eserdeki konumu ise özetle bahsedildiği ve ikinci bölümde açıklandığı üzere mayasız bir Hindistan ekmeği olan chapati ya da chupatis dağıtımı ile ilgilidir. 1857 tarihinde Ayaklanma’nın az bir zaman öncesinde gerçekleşen bu olay köyden bir elçinin, ekmeği diğer bir köye yine dağıtımı yapılmak üzere köyün ileri gelenine vermesi şeklinde gerçekleşen bir olay o dönemde tıpkı Masters’ın eserinde olduğu gibi ciddiye alınmamıştır. Anlamsız bir yerli geleneği olarak değerlendirilen bu olay köylülerde panik yaratmıştır, çünkü yıkım, ceza ve aynı zamanda yeniden oluşum

¹⁶⁵ A.g.e., s. 162.

¹⁶⁶ Hughes, a.g.e., s. 20.

¹⁶⁷ Masters, **Nightrunners of Bengal**, s. 264.

¹⁶⁸ A.g.e., s. 265.

¹⁶⁹ A.g.e., s. 264.

tanrısı olan Shiva'nın adının anılması bu eylemi köylüler için zorunlu hale getirirse de onlar için de gizemlidir. Sorgulanmaksızın yerine getirilen bu görev ekmeğin kaç parçaya ne nedenle bölündüğünü ifade etmek suretiyle eserde tarihi kaynaklardan daha açıklayıcı bir biçimde yerini bulmuştur. Rodney'nin birliği ile gece ormandan geçerken rastladığı elinde ekmek olan bu köylüye gece koşan denilmiştir. Gece ormanda hiçbir köylünün yürümeyeceğini, hatta koşmayacağını bilen Rodney'ye panik içinde olan köylü gizli bir iş üzerinde olduğunu bilse açıklamada bulunmazdı. Köylünün zincirin kırılmaması gerektiği ve ekmeğin birinin beş diğerinin ise on parçaya bölündüğünü açıklamasının ardından, birliğin Shiva'nın adı ile tedirgin olmasının da etkisiyle Rodney olayı anlamsız ama gizemli bulur ve köylüyü bırakır. Ülkeyi anladığını ve tanıdığını iddia eden başkişinin bu tavrı, gerçekte o tarihte yaşanan olaya İngiliz yöneticilerin umursamazlığına bir göndermedir. Halkı ilgilendiren ve onları oldukça tedirgin ettiği bariz olan bir olguyu kimse araştırma gereği duymamıştır, çünkü İngiliz yönetimi kurduğu egemenliğin gücüne sonuna kadar inanmaktaydı. İlerleyen bölümlerde ekmeğe kolları alınmış ama derisi üzerinde büyükten küçüğe sıralanan üç parça keçi etinin de eşlik ettiğini görürüz. Ülkedeki rüşvet ve saray isyanı gibi ciddi problemleri umursamayan ancak Rodney'nin sık sık akıl danışmak zorunda kaldığı Albay Bulstrode karakterini bile asıl endişelendiren, bu et ve ekmek olur. Ülkeyi tanıdığını ve bu tür gizemli olayların daha çok endişe verici olduğunu ifade eden karakterin sözlerindeki doğruluk payı, eserin sonlarına doğru anlaşılır. Biri beş, diğeri on parçaya bölünen ekmek beşinci ayın onuncu gününe yani Ayaklanma tarihine işaret ederken; üç parça et ise öldürülmesi gereken İngiliz erkek, kadın ve çocuklardır. Gizemi çözülmüş olsa bile iletişim böylesi sıra dışılığı ile yeterince mistiktir ve bu durum romans geleneğinde kahraman tarafından çözümlenmesi gereken bir bulmaca niteliğindedir.

Konumları, Hindistan'a bakış açıları ve yaklaşımları ile Hint ve İngiliz tüm temel karakterlerin irdelenmesinden önce genel anlamda eserdeki Hint-İngiliz ilişkilerine değinmek, şarkiyatçı bakış açısını görebilme adına faydalı olacaktır. Öncelikle eserde iyi ve kötü şeklinde iki ayrı başlık altında toplanacak karakter olmadığını belirtmekte yarar var. Herkesin kendince haklı olduğu bir bakış açısı ve olaylara yaklaşım farkı mevcuttur. Bunun yerine tarihte örneklerine rastlanacağı gibi duyarlı ve duyarsız İngiliz karakterler göze çarpar. Mangal Pande, Earl Canning, Lord Dalhoise ve General Hearsey gibi sadece adları geçen ve gerçeklik-kurgu dengesine

katkıda bulunan gerçek karakterler hakkında herhangi bir yoruma yer verilmez. Öte yandan kurgusal karakterlerden Rodney Savage ve Caroline Langford duyarlılıkları ile ön plana çıkarken; Joanna Savage, Bay Dellamain ve Albay Bulstrode gibi isimler de vurdumduymazlıkları ile sivrilirler. İngilizlerin ister asker ister sivil olsun tamamına yakını ülkeden kendini soyutlamıştır. Klüp adın verdikleri bir yerde düzenledikleri balolar ve etkinlikler bulundukları uzam Hindistan değil de İngiltere’ymiş havası yaratır. Bir nevi uzamı sahiplenme göstergesi olan emperyalistlerin eğlence mekânı, İngilizlerin kurdukları hegemonyanın ve etraflarına duvar örerek kendilerini çevreden soyutlama çabalarının ürünüdür. İngiliz çocuklar için orada bulunan tüm yetişkinler amca ya da teyzedir. Ancak İngilizlerin de kendi içlerinde Hindistan’da olduğu gibi bir sınıf sistemi oluşturdukları gözlemlenir. Alt sınıftan, daha az kıdemli olan çavuşların çok azı beyaz kadınlarla evlenebilirken çoğu yerli metresler tutarlar. Çocukları ya da eşleri diğer beyazların arasına fazla karışamaz.

Ordudaki üst düzey subaylar ve kadınlar uzun yıllardır orada bulunmalarına rağmen dil öğrenme gayreti göstermeyecek kadar kendilerini ortamdan soyutlamışlardır. Örneğin, Rodney’nin eşi olan Joanna altı yıldır orada bulunmasına rağmen sadece yirmi tane emir sözcüğü bilirken oraya kısa bir süre için ziyaretçi olarak gelen Caroline Hintçe öğrenmiştir.

Genel anlamda yerlilerle olan ilişki gerçekte olduğu gibi sahip-hizmetçi, baba-oğul seviyesinden öteye gidemez. Beliappa’nın belirttiği gibi emperyal ideolojiye uygun olarak ilişkiler Ayaklanma yazınında bu şekildedir.¹⁷⁰ Bu durumun konumuz olan eserdeki tezahürüne örnek olarak yazarın “İş basitti-sevmek. Baba oğlunu, oğul babasını, aşık metresini, rahip cemaatini sever gibi”¹⁷¹ ifadesini verebiliriz. “Sen benim babam ve annemsin majesteleri”¹⁷² sözleriyle bu ilişkiye en iyi örneklerden biri de Rodney’nin kendisinden yaşça epey büyük olan marangozu Piroo’dur. Bu çerçeve dışına taşan ilişkilerse ihanet, aldatmaca ve hayal kırıklığı ile sonuçlanır. Eser boyunca onlarla olan hiçbir diyaloga şahit olmasak da sipahileriyle yakınlık kurduğunu ve birlikte pek çok badire atlattıklarını düşünen Rodney, isyan patlak verdiğinde “İngilizler

¹⁷⁰ Beliappa, *a.g.e.*, s. 18.

¹⁷¹ Masters, *Nightrunners of Bengal*, s. 264

¹⁷² *A.g.e.*, s. 172.

burada fatihlerdir, arkadaş değil ve bunu unutmak çok büyük yanlış oldu”¹⁷³ sözleriyle değişmeyen emperyalist bakış açısına örnek olur.

Eser boyunca yer yer kasıtlı yer yer de rastgele olsa da yerli halk için ‘kahverengi çıplak çocuklar’, ‘zenci’, ‘fahişe’, ‘yalancı ırk’, ‘tavus kuşu’, ‘kafeslenmiş evcil hayvanlar’ gibi sarf edilen sözcükler genel anlamda İngilizlerin şarkiyatçı bakış açısını sergiler. Özellikle Rodney’nin eşi Joanna her seferinde Hintliler için ‘siyah’ kelimesini kullandığında Rodney ondan insanlara ırk ya da kastlarıyla hitap etmesini veya en azından yerli sözcüğünü kullanmasını isteyerek sempatisini ve duyarlılığını ortaya koysa da durum değişmez. Yine bir şok anında sadece bir defaya mahsus olmak üzere Rodney, isyan eden sipahiler için ‘kahverengi hayvanlar’ ifadesini sarf eder. Ancak bu ifadesini İngilizler nefrete daha büyük bir nefretle karşılık verdiğinde ve aklı başına geldiğinde “Adamlar, kahverengi ve beyaz adamlar vahşi hayvanlara dönüşüyor”¹⁷⁴ biçiminde değiştirir.

Doğu Hindistan Şirketine bakıldığında ise ülkedeki varlığı zaman zaman sorgulanıyor görünse de saygı duyulan ve ülkeye katkıda bulunup ona huzur ve barış getirdiği aksi takdirde ülkenin prenslerin çekişmeleri sebebiyle yıpranacağı dile getirilir. Bazen Şirketin sipahi-subay ilişkisini, yakınlığı ve devamlılığı anlayamadığı vurgulansa da bir İrlandalı olan ve İngilizlerin ülkeyi terk etmesi gerektiğini düşünen Guru’ya dahi yazar tarafından Şirket hariç herkesin ikiyüzlü olduğu söylenilerek Şirket yönetimi ve onun Hindistan’daki varlığı haklı çıkartılmaya çalışılır. İrlandalı yani, bir düşman olduğu açığa çıkmadan önce kendini İngiliz olarak gösteren Guru’nun İngilizlerin vurdumduymazlığını kastederek “Biz ikiyüzlü bir ırkız bayım”¹⁷⁵ ifadesi ise bir iç hesaplaşma örneği olur. Böylelikle Masters’ın kurumlar ve kişilere dair kafa karışıklığını karışık karakterlerin ifadelerinden anlamak mümkün olabilmektedir. Zira güven telkin etmeyen bir karakterin sözlerinde bile doğruluk payı mevcuttur. Guru bu şekilde bir tabir kullanmıştır, çünkü İngilizler herhangi bir iç karışıklıkta örneğin Kishanpur Kraliçesinin kocasını öldürmesi ve Kishanpur hükümet başkanının gece yarısı toplar ve güller kaçırması örneklerinde olduğu gibi meseleyi görmezden gelme yoluna gitmektedirler. Hatta Bay Dellamain gibi devlet temsilciliği görevinde bulunan İngiliz isim dahi Kishanpur Kraliçesi ve hükümet başkanının kaçakçılık yapmasına göz

¹⁷³ A.g.e., s. 242.

¹⁷⁴ Masters, a.g.e., s. 322.

¹⁷⁵ A.g.e., s. 144.

yumup karşılığında rüşvet almaktadır. Yalnızca Rodney ve Caroline'ın hassasiyet gösterdiği bu konuya bile üst düzey yöneticiler kulak tıkırlar. Bir diğer vurdumduymazlık örneği ise Holi festivalinde Rani ile karşılaşan Rodney'nin gördüğü manzara karşısında yaşadığı şok ve tiksinti duygularının ardından tek isteğinin evine gidip, kıyafetlerini yakıp mutlu ve hiçbir şeyi görmeyen bir İngiliz olmak olduğunu belirtmesidir.

Tekrar Hint-İngiliz ilişkilerine dönecek olursak İngilizlerin Hint halkına yaklaşımının gösterilmesinin ardından eserdeki Hintlilerin İngilizlere yaklaşımından da bahsedilmelidir. 'Sahip' olarak adlandırdıkları İngilizleri gördüklerinde büyük küçük hepsine sürekli baş eğip selam veren, kendilerini İngilizlerin yönetmesini tercih eden yerli karakterler göze çarpar. 10 Mayıs'ta patlak veren Ayaklanma'ya katılan yerliler hain ve deli, katılmayanlar sadıktır. Örneğin Bombay mızraklı süvarileri Rodney tarafından aslına ve kendilerine sadık olarak değerlendirilirken, Rani'nin gözünde "ihametlerine sadık"¹⁷⁶turlar. Genel anlamda tutarsız, çabuk etkilenen doğaları, itaatkâr ve yer yer gülünç tavırları ile romans geleneğine ve emperyalist söyleme uygun biçimde 'ötekileştirilen' yerliler İngilizlerin kendilerini yüceltme aracı haline gelirler. Düzen, disiplin ve her durumda dik duruş sergilediklerini gösterebilme adına diğerlerinin farklılıklarına vurgu yaparak 'ötekiler' aslında kendini anlatma ve övme aracına dönüştürülür.

Eserde bahsi geçen temel ve yan karakterlere değinerek devam edilecek olursa eserin emperyal romans özelliklerine daha net bir ışık tutulmuş olur. John McClure bir romansta "çarpişan dünyalar"¹⁷⁷ olması gerektiğini belirtmiştir. **Nightrunners**'ta çarpışan iki ayrı dünya, İngiliz ve Hindistan halkı, farklı dünyaların kendi içlerinde çatışmaları, karakterlerin iç çatışmaları ve hepsinden daha belirgin olarak karakterlerin fikir bağlamında birbirleri ile yaşadıkları çatışmalar mevcuttur. Politik eserlerde çarpışanların aslında karakterler değil ideolojiler olduğunu Gomathi Narayanan belirtmiştir.¹⁷⁸ Politik ve emperyal yönü ağır basan **Nightrunners**'ta da tüm karakterler birbirleri ile ideolojik bağlamda ve yaklaşım olarak uzlaşmazlıklar yaşamaktadırlar. Öncelikle olayların akışı içerisindeki önem sıralarına göre karakterlerin adlarını tek tek anımsamakta yarar var. Kaptan Rodney Savage, Caroline Langford, Silver Guru,

¹⁷⁶ Masters, **a.g.e.**, s. 322.

¹⁷⁷ McClure, **a.g.e.**, s. 2.

¹⁷⁸ Narayanan, **a.g.e.**, s. 138.

Kishanpur Kraliçesi/Rani Sumitra Devi, Joanna Savage, Dewan Shivarao Bholkar, devlet temsilcisi Bay Dellamain, marangoz Piroo, Rani'nin başgardıyanı Prithvi Chand, Sitapara, Albay Bulstrode ve Şirket askerleri olan sipahiler. Bütün karakterler içerisinde en fazla önem teşkil eden ve yazarın da kendi yaşamıyla paralellikler kurduğu eserin başkişisi Rodney Savage'dır. 13. Bengal Yerli Piyade Birliğinden sorumlu olan Rodney, tam bir romans kahramanıdır. Northrop Frye'nin 'yaz mitos'u' olarak değerlendirdiği romansta ana karakter ve yaşadıkları önem taşır. Kahramanın gelişimi, dışının sevgisinin kazanılması, yaşam savaşı, idealler, kimlik kazanma, karanlıktan aydınlığa ulaşma, yeniden doğuş, yeni düzen ve ereğin gerçekleştirilmesi gibi romans öğelerinin yansımaları Rodney Savage'ın tecrübelerinde gözlemlemek mümkündür. Hem fiziki hem de ruhsal anlamda önemli bir yolculuğa çıkan ve pek çok testten geçen bu romans başkişisi için gerek çevresindeki gerekse de kendindeki 'savage' yani vahşi yönü ehilleştirmek bir yolculuk, bir arayış olur. Kişiliğinin özünde onur, merhamet, cesaret, sadakat ve görev aşkı gibi öğeleri barındıran, romantik bir bakış açısına sahip Rodney, kimlik bunalımları, aidiyet ve güven sorunu, hayal kırıklıkları, üstünlük duygusu, sabırsızlığı ve zalimliği yüzünden kusursuz bir görüntü vermese de gelişiminin birer parçası olarak bu öğeler, onu daha gerçekçi, somut ve insansı bir çağdaş romans kahramanı yapmaktadır. Yazar ile arasında pek çok benzerlik bulunan bu karakterin yaşadıkları da özetle Masters'ın **Pilgrim Son**'da kendi yaşadıklarını anlattığı bölümde ifadesini bulabilir: "İlkin keşfetmenin heyecanı, hayal kırıklıkları ve ufak hatalar; sonra yeni bir duygu. Heyecan değil bu kez-sevgi. Yerler, kurumlar ve insanlar için duyulan. Sonra tüm bunların nihayete erdiğini hissettiren bir noktaya varma ki, biraz büyüdüğünden biraz da savaş yaklaştığından."¹⁷⁹

'Beyaz adamın mesuliyeti' olarak ifade edilen medenileştirme yükümlülüğünün emperyal kahramanlarından biri olan Rodney pek çok İngiliz'in aksine dostane tavırları ile yerli halkı dışlamayan, onlara sempati gösteren, onlara daha çok yakınlık duyup, onlar gibi davranan, dillerini öğrenen, birliğine eşinden daha çok önem veren ve atalarından Hindistan'a dair "sevgi ve bilinci"¹⁸⁰ miras aldığını düşünen bir karakterdir. Bu türde bir karakter yazarın tüm İngiliz subaylarının mesafeli ve ilgisiz olmadığını gösterme, başkişiye ve onun şahsında yönetimin hiç değilse bir kısmına sempati duyulmasını sağlama çabasının bir ürünüdür. Marco Polo okusa da eski Hint

¹⁷⁹ Masters, **Pilgrim Son**, s. 92.

¹⁸⁰ Masters, **Nightrunners of Bengal**, s. 20.

serüvenlerine ve Rawan tarihine daha çok ilgi duyar, o günleri idealize eder. Atalarının yaptıklarını anımsayıp o günlere olan özlemini dile getirir. Yine de o bildik İngiliz gururunu bırakmaz, ilişkilerinde hep belli bir mesafe vardır. Masters'ın kendisi için ifade ettiği gibi “Ben bir yaratıcıyım ya da yok ediciyim. Bir avcı ya da bir gardiyanım”¹⁸¹ benzeri bir üstünlük duygusu sergiler. Sipahileri ile olan ilişkisinin sevgi değil karşılıklı güven olduğunu belirten Rodney, Doğu Hindistan Şirketini bu ilişkiyi anlamamakla suçlasa da Şirket yönetimi ile gurur duyduğunu çünkü onlar sayesinde ülkede barış ve düzenin sağlandığını ve halkın da tüm isteğinin bu olduğunu dile getirir. Yaptıkları işleri aşk ile yaptıklarını, sahip oldukları şeyleri feda ederek bunların listesini de tutmadıklarını belirten ifadeleriyle de emperyal romansta kötüye kullanılmaya müsait olan sevgi temasını yer yer yıpratmış olur.

Hindistan ve halkına karşı duyarlı olan Rodney, sipahilerin rahatsızlık duyduğu problemleri çözme çabasında olan tek İngiliz subayıdır ve bunları fırsat buldukça üstlerine bildirmesine rağmen önemsiz olayları abartmakla suçlanır. Kendi milletince anlaşılmayan Rodney, Caroline'a ait olan ‘oda’ metaforunu sık sık anımsayarak “çok fazla oda ama çok az pencere var”¹⁸² şeklindeki ifadesiyle bu perspektif darlığını dile getirmeye çalışır. Ancak ne o tarafa ne de bu tarafa tam olarak ait olabilmış olan Rodney'nin duyarlılığı da tartışmaya açıktır. Çünkü şahit olduğu gizemli veya o anda anlam veremediği birçok olayın aslını araştırma gayreti gütmeyiz. Öte yandan bunun kendisine, İngiliz yönetimine ve halka duyduğu güvenden kaynaklandığı düşünülebilir. Yine de Rodney'yi herhangi bir hizmetçisi veya askeri ile diyalog halinde görebilmek mümkün değildir ve böylelikle klişe bir emperyal romans kahramanına dönüşür.

Kimi zaman emekli olup İngiltere'ye yerleşmeyi düşünse bile, tıpkı Masters gibi Hindistan'da geçirmiş olduğu sürenin ardından İngiltere'nin orta sınıf hiçliğine dönmeyi göze alamaz. Diğer bir taraftan da eskiden atalarının o topraklarda başarmış olduğu işleri düşündüğünde kendisini bir kısır döngü, bir rutin içerisinde boğuluyormuş gibi hisseder. Bu duygudan kaçabilmek için kendini alkole verdiğinde ise karısı tarafından suçlanır. Kishanpur'da Rani'nin ordusunu eğitirken ya da kaplan avında onun hayatını kurtarıırken kendini daha önemli ve mutlu hissedip daha az alkol alır hale gelse bile, ancak oğluna ve birliğine duyduğu bağlılık duygusu onu bir kez daha şövalyece davranmaya ve evine dönmeye zorlar. Onun bu serüven arayışı ile yanıp tutuşan ruhunu

¹⁸¹ Masters, *Pilgrim Son*, s. 56.

¹⁸² Masters, *Nightrunners of Bengal*, s. 115.

ilk keşfeden Guru olur. Rodney'nin de kendisi gibi "Romantik serüven peşinde"¹⁸³ olduğunu dile getirir.

Albay Rodney karakterini daha iyi anlamak için onun diğer karakterlerle olan ilişkisine ve onlara olan yaklaşımına bakmak faydalı olacaktır. Eserdeki diğer karakterlerle, birliği ve ülkeyle ilgili görüşleri ortaya gelgitli bir tablo çıkaran Rodney, örneğin Hindistan'a dair kimi zaman hayranlığını kimi zamanda öfkesini dile getirir ve bazen de ülkenin açıklanamaz yönleri olduğunu belirterek uzamı mistikleştirir. Çıplak dans eden kızı izlemekten keyif alırken, Holi festivalinden tiksinti duyar. Onun bu karmaşık duygu ve düşünceleri genel anlamda sömürge yönetimi boyunca orada bulunmuş olan İngilizlerinkine örnek teşkil etmektedir. Uzam bir yandan keyif verirken öte yandan kendi değerleriyle çatışmasına neden olur. Tiksinti duyulan ve düzeltilmeye çalışılan adetler, aslında insanlığın karanlık dönemlerine ait ve kişilerin yüzeye çıkmasına izin vermeyerek bastırmaya çalıştığı bir takım dürtüleri çağırıştırır.

Karısı ile ilişkisi ise kopma noktasında kötüdür, çünkü iki yabancı gibi birbirlerini anlayamazlar. Ortak tek paylaşımları çocuklarıdır ve bu nedenle bir taraftan Hindistan'ın vücut bulmuş hali şeklinde tabir edilebilecek baştan çıkarıcı kadın Kishanpur Kraliçesine diğer yandan da duyarlı ve özverili İngiliz bakire Caroline'a ilgi duyar. Ancak onlarla olan ilişkisi de kafa karışıklığı ile doludur. Bu karmaşık ilişkiler romansta gerilimi artırma adına gereklidir. Rani Sumitra ile ilk karşılaştığında ona ciddi hayranlık duyar, ondan sakınmaya çalışır, ancak bu olanaksızdır, çünkü tıpkı Hindistan gibi "kadının uyandırdığı duygular güçlüydü. Aşağılama, hoşlanmama, güvensizlik, korku veya hayranlık, her nasıl olursa olsun."¹⁸⁴ Bu noktada baştan çıkarıcı etkisiyle Doğulu bir kadın Batılı bir asker için neyi ifade ediyorsa, Hindistan'ın da sömürgeciler için aynı şeyi ifade ettiği söylenebilir. Kadının kocasını öldürüp öldürmediği Rodney'nin umurunda değildir. Kraliçe ise ondan yine övgüyle Hindistan'ın resmini yapabilen yani geriden resmin bütününe bakabilen ama aynı zamanda asker olan bir kişi olarak bahseder ve başkişinin yüceltilmesine katkıda bulunmuş olur. Rodney'nin bu anlamda yerlileştiğini ilk fark eden de Rani'dir. Artık İngiltere'de yaşayamayacağını, oraya dönse bile Hindistan'da sahip olduğu şeylerin özlemini duyacağını ve hatta kendisiyle alay edileceğini ifade eder ve Rodney onu haklı bulur. Bu yakınlaşmanın ardından kaçış fayda etmez, Rani ile beraber olur, fakat kadına karşı duygularının

¹⁸³ A.g.e., s. 146.

¹⁸⁴ A.g.e., s. 53.

sadece arzu ve hayranlık olduğunu, aşk olmadığını, aslında aşkın ne olduğunu da bilmediğini itiraf edecek ve ilk adımın kadın tarafından atılmış olmasına rağmen onu kullandığını düşünerek kendinden utanacak kadar da şövalye ruhludur. Yaşadıkları birlikteliğin saflıktan ve duygulardan yoksun oluşu İngiliz-Hint ilişkilerinin tamamen güç ve maddiyat üzerine kurulu oluşu gibidir. Kadının kocasını öldürdüğünü itiraf etmesiyle incinen Rodney'yi, ilginçtir, asıl öfkeliendiren şey o değil, onu Holi festivalinde görmesi olur. Her şeye rağmen son ana kadar kadını ölümden kurtarmaya çalışacak, Ayaklanma'dan kaçarken de yine ona sığınacaktır. Savaş sona ermek üzereyken Rani'nin çocuğunu kendi oğluyla birlikte büyütmek üzere alır ve aralarında geçen diyalog Hint-İngiliz ilişkilerine göndermeler içermesi bakımından son derece önemli, semboliktir. Ordusu yenildiğinde dahi pes etmeyen kadın, Rodney için Hindistan'a benzer: "Hâlâ güneş ışığı ve gölge, fırtına ve dinginlik, sevgi ve nefret onu sırasıyla teslim almıştı. Her biri eşit ölçüde vahşi, her biri... her bakış ve kelimesinde."¹⁸⁵ Kendi ilişkilerinin ve genel anlamda Hint-İngiliz ilişkilerinin o ana dek başarısız olduğunu fakat ümitvar olunabileceğini ise Rani'nin oğlunu aldığı anda ve "Onu kendi oğlumla büyütürüm. Sen ve ben birbirimiz asla anlayamayacağız ama belki onlar anlar. Bu önemli olacak"¹⁸⁶ sözlerini sarf ettiğinde açıklığa kavuşturur ve onun atına atlayıp kaçmasına göz yumar. Tüm bu anlatılanlar o noktadan itibaren iki ulus arasındaki ilişkinin bağışlayıcı ve kucaklayıcı olması gerektiğine ve her iki tarafın da ikinci bir şansa ihtiyacı olduğuna duyulan inancı yansıtır.

Caroline ile olan ilişkisi ise onu, Hindistan'ın sıcak renklerine karşı "soğuk ve İngiliz"¹⁸⁷ ve gereğinden fazla cesur bulma noktasından derin bir aşka dönüşen bir seyir izler. Rodney'de ciddi kafa karışıklığı yaratan bu kadın, pek çok yerde gözüpekliği ve duyarlılığı ile onda saygı uyandırır. Çünkü orada sadece bir ziyaretçi olmasına rağmen Caroline, ülke ve problemleri ile ilgilenir, gereken yerde gerektiği kadar inisiyatif alır ve her şeyden ilk onun haberi olur. En baştan beri onun fiziğine ve bakışlarına dikkat etmekten kendini alamayan Rodney ile ilişkileri, hayatta kalmak adına birlikte kaçtıkları eserin ikinci yarısında derinlik ve anlam kazanır. Oğlunun ve kendisinin hayatını kurtardığı için Caroline'ı bir azize olarak görmeye başlayan Rodney, idolü haline gelen bu kadına karşı kendini mahcup hissettiğinden, onu arzulamasına rağmen ona yakınlık

¹⁸⁵ Masters, **a.g.e.**, s. 323.

¹⁸⁶ **A.g.e.**, s. 323.

¹⁸⁷ **A.g.e.**, s. 11.

gösteremez. Onu bir anne ya da kız kardeş olarak görmeye çalışsa da bunu başaramaz. Dizginleri eline alarak çılgınlık anında onu kendine getiren kadın aslında Rodney'yi sevmektedir ve savaş öncesi kendisini Rodney'ye teslim eder. Bir gelecek vaat edebilecek ilişki ancak İngiliz bir erkek ve kadını olmalıdır. Bu noktada romansın amaçlı bir edebiyat olduğu ve politik mesajlar verebilme adına uygun bir üslup olduğu hatırlanmalıdır. Rodney'nin Caroline ile olan nihai sonunun bu amaçla oluşturulduğu, Albay'ın doğru tercihi yaparak mutluluğu kendi ırkından olan birinde bulduğu mesajının verildiği düşünülebilir. Doğru olan, çekici fakat tehlikeli bir yerli kadınla değil; cesur, duyarlı ve iffetli bir İngiliz kadınla beraber olmaktır mesajı açıklıkla görülebilir.

Rodney'nin Guru ile olan ilişkisi ise aralarında geçen uzun diyaloglar vasıtasıyla onun vatanseverlik, Şirket ve İngiliz yönetimi gibi konulara yaklaşımını anlamamız adına önem arz eder. Guru da aynen Rani gibi Rodney'yi en iyi analiz etmiş ve anlamış karakterlerden biridir. Ayaklanmacılardan kaçışlarının son dakikalarında bir diğer köyde Guru ile tekrar karşılaştıklarında, Rodney'ye Guru'nun söyledikleri bir romans kahramanına uygun olarak onun geçirdiği değişimi anlamamızı sağlar: "Sen bir çocuktun, Kaptan Savage, ama şimdi muhteşem oldun ve daha da muhteşem olacaksın."¹⁸⁸

Sipahilerle olan ilişkisi ise, daha önce de belirtildiği gibi, ilkin belli bir sorumluluk ve güven duygusuna dayalıyken sonraları inişli çıkışlı bir seyir izler. Kendisinin de daha önce Caroline'a ifade ettiği gibi sevgiden yoksun bu ilişki gerçekte o tarihlerdeki sipahi-İngiliz subay ilişkilerinin yüzeyselliğini yansıtır. İsyan etmeleri, kadın ve çocukları öldürmeleri Rodney'yi aklını kaçırma noktasına ve sürekli bir paranoya durumuna sürükler. Tek tek adları, kastları ve geldikleri köyleri ile tanıdığı bu adamların onda ciddi bir başarısızlık duygusu oluşturduğunu, "Hindistan'daki İngilizler İngiltere'yi hezimete uğrattı. Bengal ordusu inancını, kendi alayı şerefini, Rodney adamlarını, kendisinin bir parçası olan o adamlar da kendilerini hezimete uğrattı"¹⁸⁹ ifadeleriyle anlayabilmek mümkündür. Ancak hayatı yine sipahiler tarafından kurtarılan Rodney'nin fikirlerini bir şey değiştirmez. Sürekli birilerini öldürme isteği ile yaşamaya başlar ve kendisiyle konuşmaya, yardımcı olmaya çalışan, Rani'den haber getiren başgardıyan Prithvi Chand'ı acımasızca öldürür ve daha da kötüsü bundan keyif alır.

¹⁸⁸ A.g.e., s. 282.

¹⁸⁹ A.g.e., s. 196.

İntikam duygusunu nasıl tatmin edeceğini bilemez bir durumda ülke insanına bakışı da tamamen negatif olmuştur. İyilikte bulunanlara bile hainlik düşünmeye başlar ve kendilerini saklayarak hayatlarını tehlikeye atan köyden bir genci de öldürür ve saklar. Tüm köy ve gencin annesi bu durumdan haberdar olmalarına rağmen, ona herhangi bir zarar vermez hatta yine her konuda yardımcı olmaya devam ederler, çünkü Rodney'nin aklının başında olmadığına farkındadırlar. O ise köylülerle sahte yakınlıklar kurarak, İngiliz yönetimine dair gerçek görüşlerini öğrenmeye çalışır ve herhangi bir olumsuz sözde hemen silahını çekmeye hazırdır. Tek amacı intikamdır ve herkes bundan nasibini alacaktır. Eserin başlarında yerli halka duyduğunu iddia ettiği sempati sebebiyle diğerlerinden ayrılan Rodney'nin bu kin ve öfke halinin bahanesini yazar yaşadığı şoka bağlar. Şahit olduğu olaylar neticesinde içindeki vahşi taraf baskın gelen karakterin tepkileri, genel anlamda emperyal geleneğe uygun olarak İngiliz askerlerin intikam amacıyla gerçekleştirdikleri katliamların bir bahanesi olarak sunulur.

Üstü başı perişan olan ve her gün bir cam parçası ile tıraş olan Rodney tam bir umutsuz, derbeder kahraman profili çizse dahi zafer ve intikam umuduyla doludur ve öfkesinin buna engel olmasına izin vermemesi gerektiği düşüncesindedir. “Fakat o umutsuz bir misyonu sürdürüyordu. Eğer imparatorluklar bir adamın cesaret ve yeteneğine bağlıysa İngiliz İmparatorluğununki de ona bağlıydı”¹⁹⁰ sözü cam parçasıyla da olsa her gün tıraş olmasının ve askeri disiplini elden bırakmayışının açıklaması olmakla beraber yazarın ideal bir İngiliz subayı profili çizme çabasının ürünüdür.

Caroline'ın aşkı ile kendine geldiğinde ve gözleri önündeki öfke perdesi kalktığında artık farklı ve yeni biridir. Olaylara iki taraflı ve sevgi dolu bakmaya başlar. “İki yüzyıllık bencil körlükten sonra”¹⁹¹ artık gerçek anlamda hizmet etmenin zamanının geldiğini düşünür ve kendi ulusunun yönetim şeklini eleştirerek, Ayaklanma'nın hemen ardından yazılan yüze yakın emperyalist eser arasında bu yönüyle sivrilir. “Hindistan için doğru olanı bilmiyorum. Bir zamanlar bildiğimi sanırdım. Kim karar vermeli bilmiyorum, çok fazla ses var”¹⁹² sözleri de bu değişimin açık bir göstergesidir. Ancak hatırlanmalıdır ki, Masters'ın eseri Ayaklanma'dan yaklaşık yüz yıl sonra verilmiş bir eser, yani geç kalan bir özürdür. Rodney köy halkı ile gerçek bir yakınlık kurarak bir bakıma onların eşiti olduğunu kendi kanaatine

¹⁹⁰ A.g.e., s. 252.

¹⁹¹ A.g.e., s. 264.

¹⁹² A.g.e., s. 322.

kanıtlamıştır. Bu anlamda köylüden görülen iyilikler ve onlarla yaşadığı yakınlığın, diğer tüm Ayaklanma yazını örneklerinde olduğu gibi Ayaklanma'nın sadece askeri bazda olduğunu ima etme ve halkın da yer aldığı bir bağımsızlık mücadelesi olduğu gerçeğini reddetme çabası olarak karşımıza çıktığını ve bu yönden yüz yıl önceki eserlerle aynı çizgide kaldığını da belirtmek gerekir. Öte yandan yazarın geçmişle yaptığı bu hesaplaşmada zamanında yerli halk ile gerektiği gibi bir bağ kurulabilmiş olsaydı, 1947'de durumun farklı olabileceğinin pişmanlığını da algılamak mümkündür.

İngiliz askerlerce öldürülen yerli kadın ve erkeklerin cesetleri Rodney'yi acı içerisinde bırakır. Ayaklanmaya dair cezalandırmaları en açık ve net anlatan ifadelerden birini bu noktada yazar onun bakış açısı ile şöyle sunar:

Hava dağıldı, gürlendi ve pencerelerin tahtaları titredi. Girdhari Lall'ın kafası gökyüzündeki turuncu parıltının önünde uçtu ve siyah bir futbol topu gibi döndü. Patlamanın yarattığı boşluk etinin arka parçalarını soğurdu ve topçulara kan ve bağırsak sıçrattı. Bedeni patlayan bir su kavanozu gibi uçtu ve iç organlar ile kemik ve et parçaları yağmur gibi İngiliz subaylar ve Hintli sipahilerin yüzüne sıçradı.¹⁹³

Bu tasvir ile diğer Ayaklanma yazını örnekleri arasında yazarın sivrildiğini düşünen Booker, aynı zamanda “İngiliz sömürge gücünün yerlilerin bedenine odaklanışının bundan daha canlı bir tasviri olamaz”¹⁹⁴ ifadesiyle konuya farklı bir bakış açısı kazandırır. Rodney savaşın dehşetine daha fazla katlanamaz, tıpkı insanlığın kaderine ağlamışçasına bardaktan boşalır gibi yağın yağmura eşlik ederek ağlamaya başlar ve topun ağzında havaya uçurulan sipahilerden çok İngiliz askerlerin davranışlarından duyduğu rahatsızlığı “Anı Girdhari Lall'inki değil, İngiliz topçusunun yüzünün anısı. Onlar için bir asiye öldürmek doğrudu, fakat bundan hoşlanmışlardı. Hayvan gibi davranabilir, yollarına çıkan her Hintliyi öldürebilir, ülkeyi baştan sona yakabilir ve bunu neşe içinde yapabilirlerdi”¹⁹⁵ sözleriyle belirtir. Kendi birliğinden yerli bir askerin İngilizlerce işkence edilerek öldürülmesine tahammül edemez.

Rodney Savage'ın çatışma, ikilem, kaçış, savaş, kendini kaybetme ve kendini bulma ile sonlanan bu serüven dolu yolculuğu romansın en sonunda “O, kendisiyle savaştı, kendisini buldu. Arkadaşları olan düşmanlarıyla savaştı ve kazandı ve kaybetti. Caroline ile savaştı ve kaybetti ve kazandı”¹⁹⁶ cümleleriyle özetlenmiştir. Böylelikle emperyal romans kahramanının olgunlaşma sürecine ışık tutulmuş olur.

¹⁹³ A.g.e., s. 301.

¹⁹⁴ Booker, a.g.e., s. 109.

¹⁹⁵ Masters, a.g.e., s. 302.

¹⁹⁶ A.g.e., s. 324.

Başıki Rodney Savage'ın dışında bir diğer önemli karakter Caroline Langford'dır. Bu kişiyle eserin en başında incir ağacı altında Guru ile karşılaşmasında tanışırız. Rodney tarafından soğuk bulunan, gülümsemeyen ve genç bir İngiliz kızı olduğu için guru, büyücü ve fakirlerle fazla yakınlaşmaması gerektiği düşünülen bu kadının yaptıkları uygunsuz bulunur. Rodney'nin ve dolayısıyla yazarın kızın bu yakınlığını yadırgaması, emperyalist eserlerde örneklerini gördüğümüz iki ulus ve diğer bir ifadeyle Doğu ile Batı arsında korunması gereken mutlak sınırı anımsatır. Bu kadın yine de başkişide saygı uyandırır. Nedeni ise çok kısa bir süredir orada ziyaretçi olarak bulunmasına karşın, yerlilere gösterdiği yakınlık ve onların dilini öğrenmiş olmasıdır. Guru ile Hintçe konuşması gayet akıcı bir şekilde dili öğrendiğini gösterir ki, bu yönüyle de genelin aksine sevecen bir İngiliz kadın karakter örneği olur.

En başından beri Rodney'nin yakın takibinde olan Caroline, Albay'ın karısının ve tarihte orada bulunmuş olan İngiliz kadınların aksine yüzeysel, boş bir kişilik değil, ülkeyle gerçekten ilgili, bir şeyler yapma ve problemlere çözüm üretme çabasında olan bir duruş sergileyerek emperyalist söylemin dışına çıkar ve bir anlamda gerçek dışı gibidir. Rodney ile aralarında geçen diyaloglardan anlaşılacağı üzere dönemin ve İngiliz yönetiminin eleştirisini yapan bu kişi için eserde ilk kez 'go native' yani 'yerlileşme' tabiri Joanna tarafından kullanılmıştır ki bu, durum sömürge dönemi boyunca tüm İngilizlerin başına gelmesinden korkulan, sakınılan bir durumdur. Diğer İngiliz bayanların aksine güneş yanığından, başka bir tabirle Hindistan'dan korkmayan kadın şapka ve eldiven kullanmayan tek bayandır.

Her türlü komplo ve kirli işten ilk onun haberi olur. Daha önce Kishanpur'u ziyaret edip kralın misafiri olmuş, Rani Sumitra'ya İngilizce öğretmiştir. Gözlem ve analiz kabiliyetine sahip bir kişilik olarak Kraliçenin Kralı öldürdüğünü ilk tahmin eden ve bunu ispatlama çabasında olan odur. Yine de prensliklerin iç işlerine İngilizlerin karışmamaları gerektiğine ve halkın kendi kendisini yönetmeyi tercih edeceğine inanır. Diğer romans hemcinslerinden ayrılan Caroline, son dönem örneklerinde gözlemlenen kadının öneminin artmaya başladığı sürecin bir göstergesidir. Yılbaşı balosunda Kishanpur Hükümet başkanına yapılan saygısızlığa tepki gösteren tek kişi de yine Caroline'dır. Şefkat ve anlayış dolu bu kadının bir süre Kırım'da Florance Nightingale ile çalıştığı ifade edilir. Rani'nin başgardıyanı tarafından ise otoriter tavırları nedeniyle Kraliçeye benzediği ifade edilen bu kadın, inançlı, adalet duygusuna bağlı ve

sorumluluk sahibidir. Yapmış olduğu ‘oda’ metaforu tüm eser boyunca Rodney tarafından anımsanır. Hint halkının ve İngilizlerin yaşamlarını bir evin ayrı odalarına benzeten bu kadın İngilizlerin birer ziyaretçi olarak diğer odalarda sadece gezindiğini, orada yaşayıp oraları anlamaya çalışmadıklarını belirtir. Hint halkını ilgilendiren şeylerin, eğer gerçekten hizmet duygusuyla çalışıyorlarsa İngilizleri de ilgilendirmesi gerektiğine inanır. Ona göre sistem kusurludur ve “Hindistan kötü değil, kendi usulleri var. Eğer yöneteceksek Hintliler olarak yönetmeliyiz ya da Hintlileri İngiliz yapmalıyız. Ama biz ikisini de başaramıyoruz”¹⁹⁷ sözleriyle dönemin vicdanı olur. Bariz bir biçimde yazarın görüşüne ışık tuttuğu düşünülebilecek bu benzetme ve ifadeler politik bağlamda değerlendirildiğinde, kendi yönetim ve uluslarının yaklaşımına dair bir özeleştirici niteliği taşıyarak eserde varlığı sıklıkla hissedilen emperyalist söylemin dışına çıkar.

Ayaklanma sonrasında Rodney için en büyük destek odur ve başkışının aksine hiçbir zaman kendini kaybetmez, iyi ve kötüyü her koşulda ayırt edebilir. Sevgisi, şefkati ve akılcı yönlendirmeleri ile Rodney’nin toparlanmasını sağlar. Çünkü yaralı kahraman adeta bir yaralı aslan kadar tehlikelidir ve onu ancak dışının sevgisi toparlayabilir. Dünyada iyi ve güzel şeyler de olduğuna dair inancını asla yitirmez. Burada romans geleneğine uygun olarak kadının artık önem taşımaya ve erkeğin eşiti olmaya başladığı son dönem örneklerinde dahi kadının bir adım geride kalmayı sürdürüp erkeğin sadece yardımcısı ya da desteği olarak kalabileceği fikrine uygun bir portre çizilmiş olur. Bununla birlikte Caroline yine romanslarda yaygın biçimde karşımıza çıkan doğaüstü azize ve koruyucu kadın prototipinin modern örneğidir.

Caroline, zor durumlarında kendilerine yardımcı olan Chalisgon köylüsünü kaçma fırsatı varken kolera zamanında terk etmez. Hatta bu yüzden kendisi de koleraya yakalanır, ancak iyi niyeti ve masumiyeti onun koruyucusu olur. Köyde bulunan ve kolerayı tedavi eden tek afyon köylülerden herhangi birine verilebilecekken ona verilir. Caroline’ın bu davranışı da bir nevi ‘beyaz adamın mesuliyeti’ durumuna örnek olarak değerlendirilebilir ve aynı zamanda kendi ulusunun yanlışları adına duyduğu utançtan arınma ve aklanma çabasının örneği olabilir.

Kendilerinin tüccar olmadıklarını belirterek Şirket yönetiminin duyarsızlığına gönderme yapar ve Hindistan’da kabul görmeyen yolunun sevgi ve özveriden geçtiğini

¹⁹⁷ A.g.e., s. 161.

ve bunun çözümünün “fetihler, barajlar, telgraf ya da doktorlar olmadığını”¹⁹⁸ ifade eder. Böylelikle yazar, İngiliz sömürge yönetiminin getirdiği yeniliklerin bir bakıma anlamsız, yetersiz ve sadece teknik seviyede kalan ilişki ve çabalarına gönderme yapmış olur .

Daha önce hiçbir erkekle yakınlık kurmamış olan kadının birlikte olduğu ilk ve tek erkek, İngiliz ve yerli birliklerin çarpışmasından az önce Rodney olur. Belki de hemen orada ölebilecek olan bir adama kendini teslim edecek kadar da aşık bir kadındır. Anlatılan tüm bu özellikler ile Caroline bir romansta bulunması gereken, erkeğin yardımcısı ve ödülü olan kadın kahraman profili çizmiş olmakla birlikte eserdeki gerilimi azaltma, umut vaat etme ve esere yer yer erotik bir hava verme gayesinin bir aracı olur.

Bir diğer önemli kadın karakter ise Kishanpur’lu Rani yani Kishanpur Kraliçesi Sumitra Devi’dir. Çocukluğundan beri sıra dışı olduğu vurgulanan ve tehlikeli bir kadın olan Sumitra İngiliz yönetimi ile uyum içerisinde yaşayan kocasını öldüren ve Ayaklanma’nın başını çeken üç kişiden biri olarak eserde yerini alır. Normal şartlarda eşinin ardından ölü sayılan ve hatta ‘sati’ denilen geleneğe uyup kendisini kocasıyla birlikte öldürmesi beklenen bu kadın bunların hiçbirini yapmaz ve tabii halk tarafından da istenmez. Katil ve zinâkâr olmakla suçlanan kadın Rodney’nin büyüüne kapıldığı amber, misk, yasemin ve sandal ağacı kokulu cüretkâr, dişi bir Hindistan kadını profili, hatta Hindistan’ın vücut bulmuş hali gibidir ve ülkenin karanlık, karmaşık ve tehlikeli yüzünü yansıtır. İlk yakın temaslarda bulunarak dişiliği ile Rodney’yi kendine bağlar, daha sonra kadife yastıklar üzerinde kendini ona teslim eder. Zeki, kurnaz ve tuzaklarla dolu olan bu kadın, Rodney’yi baştan çıkarması için çıplak bir dansöz göndermiştir. Rodney için bir deneme olan bu kadın, başarılı olması durumunda Rani’nin kıskançlığının kurbanı olup öldürülecektir. Rodney’yi ordusunun başında görmek isteyen Rani, Caroline’ı kendisine rakip görerek, onun zeki ve güzel olmadığını belirtmesiyle kıskançlığını ifade etmiş olur ki bu durum, daha öncede belirtildiği üzere emperyal romanslardaki bireysel gibi görünen çekişmelerin ideolojik ve ulus bazında olduğu hatırlanacak olursa asıl kıskançlık Hint ulusunun İngilizlere karşı hissettiği bir duygudur şeklinde ele alınabilir.

¹⁹⁸ A.g.e., s. 252.

Caroline'ın ise tehlikeli bulduğu ve kocasını öldürmekle suçladığı bu gizemli kadının gerçek yüzü, Holi festivalinde burkasının altında dansöz kıyafetleri ile Rodney tarafından görüldüğünde anlaşılır. Rodney'nin artık tiksintiyle baktığı bu kadın ona dair umutlarını tüketmez ve teklifinin her zaman geçerli olduğu yönünde sürekli mesajlar iletir. Buradan da Hintliler daima İngilizlere muhtaçtır fikri çıkarılabilir. Fedakar aşığı oynayan kadın, Rodney'nin Kishanpur'a ailesini de getirebileceğini ve tek istediğinin uzaktan da olsa onu görmek olduğunu söyler. Bu anlamda Hindistan'ın da İngiltere'ye daimi bir muhtaçlık duygusu barındırdığı imasını anlamak güç olmaz. İngiltere'nin ve İngilizlerin gücü ve varlığı aslında arzulanan ve aynı zamanda tahammül edilemeyen bir durumdur.

Eserde Rodney'yi gerçek anlamda anlamış birkaç kişiden biri olan kadının hayatı, kaplan avında onun tarafından kurtarılmıştır. Yerli prenslerin de çoğu orada mevcut iken kurtarıcının bir İngiliz oluşu manidardır. Bu nedenle Rani'nin Rodney'ye vermiş olduğu yakut yüzük önemli ve semboliktir. Bir nevi Doğunun söz ve vaadi olan bu değerli taşla onu kendine bağlamaya çalışacak, ancak bu fayda vermeyecektir. Çünkü Rodney satın alınamayacak onurlu İngilizler de olduğunun bir kanıtıdır.

Ayaklanma'dan kaçıp sarayına sığındıklarında Caroline ve Rodney'ye saldıran ve daha sonra bunları kendini korumak adına mecburen yaptığını öğrendiğimiz kadın, Caroline ile olan söz düellosunda "Ben Hindistan için kocamı öldürdüm. Fahişe taklidi yaptım ve yalan söyledim Hindistan için. Ben önce bir Hintli sonra bir kadını" ¹⁹⁹ der. Bu bir İngiliz kadının algılayamayacağı ve tecrübe etmeyeceği bir durumdur. İngilizler ve Hintlilerin yaklaşım farkı şarkiyatçı bir ima ile ortaya konulmuş olur. Batılı kadın daha makul ve yasal yollarla problemlerin üzerine giderken, Doğulu kadın gerekirse cinayet de işler, ruhunu ve bedenini de satar düşüncesi elbette açıkça ifade edilmese de algılanabilecek bir fikirdir. Onun gerçek yüzünü ve planlarını çoktan kavramış olsa da Rodney, tıpkı İngiltere'nin Hindistan'dan vazgeçemeyişi gibi ondan bir türlü tam anlamsıyla kopamaz ve son sahnede Sumitra'nın oğlunu yetiştirmek üzere ondan alır. Ordusunun yenilmesinden dolayı büyük hayal kırıklığı yaşayan Sumitra'nın hayali, yönetimin Hint halkına geçmesi ve üç yaşındaki oğlunun kral olmasıdır. Yüz yıl önce Plassey Savaşı'nda, yüz sene sonra İngiliz ordusunun savaş alanında yenileceği kehanetine bel bağlamış, birçok yerli askerin katline ve güvenin bozulmasına sebebiyet

¹⁹⁹ A.g.e., s. 228.

vermiştir. Doğulu insanın bel bağladığı şeylerin somut gerçekler değil kehanet ve mistik şartlanmalar olduğu gösterilir. Ancak yenilse de pes etmeyen Rani, güçlenip yeniden isyan edeceğini belirterek Rodney'ye meydan okur ve atına atlayarak uzaklaşırken, ağzından Rodney için çıkan son sözler oldukça manidardır ve aslında yine Hint-İngiliz ilişkilerine ışık tutar: “ Senden çok nefret ediyorum ve seni seviyorum.”²⁰⁰

Kishanpur Kraliçesi Sumitra'ya dair en önemli konu onun bazı yönlerden Ayaklanma sürecinde adı geçen Jhansi Kraliçesi ile benzerlikler sergilemesidir. Her ikisi de çocukluklarından beri sıra dışı, güçlü ve dul kadınlardır. Her ikisi de sati geleneğine uymayan ve isyana öncülük eden isimler olarak karşımıza çıkarlar. Jhansi Kraliçesine de tarihte Ayaklanma'dan kaçıp sığınan İngilizler olmuş ve eserdeki sığınmacı İngilizlerin öldürülmesi gibi onun sarayındaki İngilizler de sipahiler tarafından öldürülmüştür. Olayla ilgisi olmamasına ve bu duruma üzülerken İngilizlerin cenazeleriyle ilgilenmiş olmasına rağmen Kraliçe, yine de üst düzey yetkililerce muhatap alınmamış ve olaylardan sorumlu tutulmuştur. Kendisini aklama çabalarının sonuçsuz kalması üzerine isyanda yer almak zorunda kalmıştır. Ancak Jhansi Kraliçesi kocasını öldürmüş değildir. Evlat edindikleri oğullarının kocasının ölümünün ardından yasal varis olarak tanınmaması ve İngiliz hükümetince topraklarının ilhak edileceği gerçeği, ona haklı bir mücadele nedeni vermiştir. Jhansi kraliçesinin halk üzerinde olumlu etkisinin olması ve sevilmesi İngiliz hükümetinin onun adının anılmasını yasaklamasına neden olmuştur ve bu nedenle ona dair çok fazla yazılı bilgi yoktur. Eğer Masters, at üzerinde çarpışarak ölen ve oğlunu aşığına değil etrafındakilere emanet eden ve de halk kahramanına dönüşen bu kadından esinlenerek Sumitra karakterini oluşturmuşsa -ki, kanımızca bu açıkça ortadadır- onu pek çok aşığı olan ve kocasını öldüren bir katil olarak göstererek tam bir emperyal yazar örneği olmakta ve iddia ettiği tarafsız duruş anlamsızlaşmaktadır.

Rodney'nin Caroline ve Sumitra ile olan ilişkileri bir romansta bulunması gereken aşk ve erotizm temalarına örnek oluşturur. Caroline ile olan ilişkisi yapıcı, saf aşka; Sumitra ile olan ilişkisi ise yıkıcı, erotik aşka örnektir. Romansta kadınlar ya kötü kraliçe ya da bakire saf kızlar şeklindedir. Bu eserde her ikisinin de örneğini ilk kez Rodney ile birlikte olan Caroline ve birçok aşığı olan Sumitra karakterleri vasıtasıyla görmüş oluruz. Bir yanda iyi yürekli, anlayışlı, özverili ve bakire Caroline bir azize

²⁰⁰ A.g.e., s. 323.

yerine konulurken, diğ er yanda Sumitra her anlamda tehlikeli bir di sidir. Saf kadın İngilizken, tehlikeli olanın yerli olması durumuna da  arkiyat ı s y lem açısından dikkatle bakılmalıdır. Bununla birlikte daha önce de belirtildiğı üzere bu ikili ilişkiler ulusların  at  malarına ve gelgitli ilişkilerine de   ık tutmakta ve belirli ideolojileri sembolikle tirmektedir.

Romansta kadın, düzen getiren ve kontrol sağılayan erkeğ n eylemlerini ya destekleyen yahut da bozan ki sidir. Bu durumda yardımcı Caroline iken, cinselliğini kullanarak erkeğı amacından saptırmaya çalışan kadın ise Sumitra olmaktadır. Sumitra ile Rodney'nin a k duygusu olmadan yaşadıkları sadece arzu ve hayranlık içeren birleşme, Hindistan ve İngiltere birleşmesine bir göndermedir. Bu ilişki fethetme, ele geçirip yönetme arzusunu sembolize eder. Gelecek vaat etmeyen bu anlık birle mede olduğı gibi Hindistan ve İngiltere'nin hiçbir zaman b t nle emeyeceğı düşüncesi ima edilir. Narayanan'ın da belirttiğı üzere cinsel ilişki sosyo-politik ilişkilere bir gönderme olur. Narayanan, Masters'daki bu zina olgusunun, İngiltere'nin Hindistan'daki varlığının sorgulanması olduğunu da belirtir. Bu a k ilişkisinde kadın, Hindistan; açık, İngiltere ve utanç içerisindeki evlatlar da Hint halkıdır.²⁰¹

Caroline gibi bir kadın eserin sonunda kahramanın  d l  olurken, Sumitra ancak bir ceza olabilir. E i Joanna ise sadece bir mecburiyeti temsil eder. Emperyal romanslarda ırklar arası evlilikler olamaz. Olsa dahi beyaz erkek ile yüksek kastlı kadın arasında olabilir, ama asla beyaz erkek düşük kastlı kadın ya da beyaz kadın yerli erkek arasında olamaz.

 ki önemli kadın karakterin ardından Rodney ile uzun polemiklere giren ve bir Avrupalının 'yerle mi ' örneğı olan Silver Guru'dan ayrıntılı bir şekilde bahsetmek gerekir. Guru'ya dair ilkin her şey tam bir muammadır ve romans örneklerinde gördüğümüz 'ya lı bilge adam' karakteri gibi görünür, ancak ilerleyen sayfalarda çok farklı yönleri olduğı açığa çıkar. Bhowani'de Buda'yı Buda yapan incir ağıacı altında oturmakta, esrarengiz bir şekilde etrafına kargaları toplamakta, gizemli sözler sarf etmekte ve Hindistan'ın gizemli yüzünü temsil etmektedir. Ayaklanma'nın ba ını çeken    kişiden biri olan Guru kendini ilkin Hint halkına Hint, Rodney'ye ise İngiliz olarak tanıtır ve bir Hintli için bilge ve merhamet sahibi olarak değıerlendirilirken, bir İngiliz'e göre çılgın ve vatan hainidir. Zira açıkça görülen odur ki, İngiliz yönetiminin o

²⁰¹ Narayanan, *a.g.e.*, s. 57.

topraklardaki varlığının son bulmasını istemektedir. Böylelikle farklı ideolojilerin çatışmasının odağına yerleşir. Güneşe, rüzgâra maruz kalmaktan ve cüzzam hastalığı ile derisinin rengi değişmiştir. Esasen tüm inançları anlamsız bulan, birçok plana ve komploya karışmış olan Guru, İngiliz ırkını da ikiyüzlülükle eleştirir. Otuz yıl öncesinde İngiliz ordusuyla oraya er olarak gelen Guru, on dokuz yıl önce o ağacın altına oturmuştur. Kendisinin de Rodney gibi romantik serüven peşinde olduğunu belirten Guru, Rodney’de acıma duygusu da uyandırır. “Verimli sefalet, hatalıklı ve filizlenen toz, uçuşan akbabalar, gri parlak gökyüzü, sıcak yağmur, azgın şehvet ve gümüş deri”²⁰² sözcükleriyle betimlediği bu kişi hakkında aslında bilir ki, kendisi bile o kadar kısa zamanda yerlileşmiş olarak değerlendiriliyorsa uzun yıllar Hindistan’da kalan bir Avrupalının o hale gelmesi kaçınılmazdır. Doğunun tehlikeleri ve tuzaklarının sonuçlarını yansıtmaya görevini eserde bu şahıs üstlenmiştir. Guru da aslında Sumitra gibi Hindistan’ın bir başka yüzüdür. Hindistan’dan etkilenmemek kaçınılmazdır ve o toprakların sunduğu değişimi ya kabul etmeli, ya yok olmalı ya da ülkeyi terk etmelidir. Rodney orada görev yapmış diğer İngiliz askerlerin mezarlarını düşündüğünde, hepsinin ebediyen birer İngiliz olarak kalacağını ancak Guru için durumun farklı olduğunu şöyle ifade eder:

Fakat bu uzun adam değil, çünkü Hindistan ona dokundu ve onun beyazını gümüşe çevirdi. Onu seçerek onu damgaladı. Onu İngiliz odasından utanç içinde çıkararak karanlık ve parlaklığa sürükledi. O dakikadan sonra o, usta ya da hizmetçi ya da sevgiliye sahip olamaz. Sadece o [Hindistan] ve çünkü o [Hindistan] onu okşadı ve o [Guru] o işareti taşıdı, onun insanları [Hintliler] ona saygı gösterdi.”²⁰³

Bir yandan anlaşılmaya çalışılan diğer yandan da İngiltere’nin utancı olarak değerlendirilen Guru’nun son sayfalarda sürpriz bir şekilde İrlandalı çıkması Rodney’yi rahatlatır, çünkü düşman her yerde düşmandır. Bu noktada yazar İrlanda-İngiltere ilişkilerine de gönderme yapar. Batının gözünde sömürge olarak değerlendirilmeyen, ancak sömürge olmanın tüm özelliklerini Hindistan kadar tecrübe etmiş olan İrlanda’nın İngiltere ile bitmek bilmeyen mücadelesi bu karakterin şahsında anımsatılmış olur. Ancak Hindistan konusunda günah çıkarılması gerekenler varsa da İrlanda’ya olan olumsuz bakış açısı sabittir. Doğunun ihaneti kabul edilebilir ve anlaşılabilir bir durumken, bir Avrupa ülkesininki asla affedilemez.

²⁰² Masters, *Nightrunners of Bengal*, s. 146.

²⁰³ A.g.e., s. 147.

Guru orada bulunma amacının ülkesi adına uzak diyarlarda mücadele vermek olduğunu açıkça dile getirir ve kendi halkının gözünde kahraman olacaktır. “Şirket Hindistan’ı Gondwara’da kaybedecek ve etmeli de. Sen Hindistan’da yaşayan bir İngilizsin ve senin hayatın ile işin bu şirkete bağlı. Fakat sen aynı zamanda bir İngilizsin ve İngilizlerin kendileri adına özgürlük idealleri var. Sen kendi ülkende bir Hint tüccar-serüvenci şirketin seni yönetmesini ister miydin?”²⁰⁴ sözleriyle Rodney’de empati uyandırmaya çalışsa da işe yaramaz. Düşman dahi olsa ifadeleri düşündürücüdür ve bu ifadeler sömürgeciliğin ne denli haksız olduğunun anlaşılmasını sağlar. Ancak özeleştiri de yapan Guru, her ne kadar vatan ve din gibi olgular adına çarpışsalar dahi başka niyetler ve kompleksleri sebebiyle hareket ettiklerini de itiraf eder. Fakat İngilizler de kendileri kadar hatalıdır: “Sizin de hatanız vardı. Siz İngilizler kibirli ve uzaksınız. Gücü kendi ülkeniz için istiyorsunuz”²⁰⁵ ifadeleri dikkate alınmalıdır. İronik olan o ki, Guru’nun ölümü yine bir yerli, hatta eski bir Thug yani tanrı Shiva adına cinayet işleyen profesyonel bir katil, marangoz Piroo tarafından olur. Bu ironiden anlayabileceğimiz, herkesin her ne ise o kişi olarak kaldığı düşüncesidir. Eserdeki yerliler tam anlamıyla medenileştirilemez, düşman daima düşman olarak kalır ve tabii ki, İngilizler hata yapsalar dahi her zaman doğruyu bulurlar tarzında birtakım düşüncelerin emperyal söylemi desteklediği görülür.

Bir yandan romans geleneğinde sıklıkla karşılaştığımız kahramanın alt kişisi ya da gölgesi olarak değerlendirilen karakter olma özelliği gösteren Guru, diğer bir yandan da yazarın iyi-kötü karakterler yerine kendince haklı olan karşıt karakterler oluşturma çabasının bir ürünü olarak değerlendirilebilir. Sözlerindeki haklılık payı ile Guru da Rodney gibi kendi idealleri olan ancak bu ideallerin tuzağına düşen bir karakter örneği sergilemiştir.

Bu dört karakterden daha az önem taşımakla birlikte Hindistan’daki İngiliz halkının duyarsızlığına ve boş vermişliğine örnek olması bakımından Rodney’nin eşi Joanna’dan bahsetmek gerekmektedir. Dikkat edilirse Rodney’nin diğer iki kadınla ilişkisi yoğun ve çekişmeli iken, karısı ile ilişkisi kopma noktasındadır ve karı-koca ilişkisi olmaktan çıkmıştır. Eş olarak birbirlerinin beklentilerini karşılayamadıkları açıktır. Tek derdi balolar ve kıyafetler olan kadının Hindistan’a dair hiçbir şey umurunda değildir. Uzun yıllar orada olmasına rağmen sadece yirmi emir sözcüğü

²⁰⁴ A.g.e., s. 281.

²⁰⁵ A.g.e., s. 283.

öğrenmiştir. Oğlunun şapka takmayıp yerli çocuklara benzemesinden korkar ve Rodney onunla Guru'ya dair bir şeyler paylaştığında ise tek ilgilendiği Caroline'ın şapka ve eldiven takmamış olmasıdır. Raja'nın öldürüldüğünü duyduğunda kaplan avının ertelenip ertelenmediğini sorar. Caroline'ı kıskanır, ancak kocası Rani'nin teklifini kabul etmediğini söylediğinde kocasının evinden kilometrelerce uzakta olacağı gerçeğine rağmen onu kıskanmaz ve teklifi kabul etmediği için öfkelenir. Eserin sonunda bir anlamda Hindistan onu cezalandırır, bir sipahi tarafından yarı çıplak vaziyette süngülenerek öldürülür.

Eserde adı geçen diğer yan karakterlerden de kısaca bahsedilecek olursa Kishanpur Hükümet başkanının/Dewan'ın, Rani ve Guru'yla birlikte plan yaparak Ayaklanma'yı başlatan kişi olduğunu görürüz. Herhangi bir diyaloguna şahit olunmayan, yüzü çiçek bozuğu olan Dewan bir albay tarafından tavus kuşuna benzetilir. Süslü kıyafetlerden ve takılardan başka bir şeyden ibaret olmadığı ima edilerek oryantalist bir söylem ortaya konulur. İngilizlerin yılbaşı balosunda terlikleri çamurlu olduğu için hizmetçilerce içeri alınmayan, kendi ülkesinde hakarete uğrayan ve sonrasında çıplak ayakla içeri alınan Dewan Shivarao Bholkar, bir zamanlar o toprakları yönetmiş olan soylu bir ailenin mensubudur ve tek istediği eski düzenin geri gelmesidir. Açıkgözlü ve kurnaz bir kişiliğe sahip olan Dewan, Raja'nın ölümünün ardından kendilerine karşı patlak veren isyanı bastırma işini de İngilizlere yaptırır. Bu olay Hint halkının İngilizler olmadan kendi insanıyla bile baş edemeyeceğinin ve İngilizlerin desteğine muhtaç olduğunun ifadesidir. Bu ima yazarın emperyalist bir yaklaşım altında ülkedeki daimi bir İngiliz varlığının zorunluluğunu ifade etme çabasıdır.

Devlet temsilcisi Bay Dellamain ise bir diğer ilgisiz, kendi çıkarına çalışan, korkak ve kaçakçılığa göz yumarak rüşvet alan İngiliz örneğidir. Emekli olup İngiltere'de politikayla uğraşma niyetinde olan bu isim dileğini gerçekleştiremeyecek ve Rani'nin sarayında öldürülecektir. Ancak gerçekleştirmeye çalıştığı toprak reformu ve o bölgeye adalet, güven ve hizmet sağladığı düşüncesiyle yazar tarafından bir nevi aklanmaya çalışılsa da yerlilerin yaptığı kaçakçılığa göz yummuş olması ve 'komisyonunu' almış olması sebebiyle kendisine dair bakış açısında değişiklik olmaz.

Albay Bulstrode ise Bay Dellamain kadar problemlili bir karakter olmasa bile ilgisizliği, aşırıya kaçan gururu ve tedbirsizliği ile Şirket yönetiminin klişe askerlerinden biri olarak kalır.

Prithvi Chand, Rodney'ye sempati ile yaklaşp ona yardım etmeye çalışan ancak yine onun tarafından öldürülen Rani'nin başgardıyanıdır. Rodney'nin vahşileşmesinden ilk nasibini alan kişi olarak bu karakterin Hindistan'ın tarafında olduğunu belirtmesi ve ülkedeki İngilizlerin yaklaşımında problemler olduğunu, yine de Ayaklanma'nın yanlış olduğunu ifade ederek İngilizlerle dost ve eşit olunabileceğini belirten tarafsız ve mantıklı yaklaşımı onu alt kastlardaki diğer yerlilerden ayırır.

Sitapara ise Kishanpur'da genelev işleten ve tüm olaylardan bu yolla bilgi edinen, Caroline'a da bilgi aktaran, öldürülen Raja'nın gayri meşru kızı olmasıyla şok yaratan ve de Ayaklanma sonrası kaçışta gruba para verip, onları Chalisgon'a yönlendirerek hayatlarını kurtaran yerli yan karakterlerden biridir.

Marangoz Piroo ise köylülerle birlikte Sitapara'ya benzer bir biçimde bir romansta bulunması gereken ve kahramanın kaçışına yardımcı olan saf, iyi niyetli yerli karakterlerden biridir. Eski bir Thug olan Piroo, bir zamanlar Rodney'nin dedesi tarafından öldürölmek üzereyken, o gün onun oğlu için gözünü kırpmadan adam öldürebilecek kadar sadık ve itaatkâr yerli örneğidir.

Son olarak eserde sipahilerden de bir grup olarak bahsetmek gerekirse, İngilizlerin emri altında savaşıara giden, yeri geldiğinde kendi insanıyla da savaşmak zorunda bırakılan, haklarının birçoğunun ellerinden alındığı, inançlarına yönelik saldırıların olduğu, seslerini duyamadığımız ve kandırılıp, kullanılan kişilerdir. İçlerinden bazıları Brahmin olsalar yani kast sisteminin en üstünde, iki kez doğmuş olarak bilinseler bile herkesle aynı yasalara tabii tutulmaları rahatsızlık uyandırmakta, ancak şikâyetleri göz ardı edilmektedir. Ayaklanmanın nedeni ise İngilizleri öldürmedikleri takdirde kendilerinin öldüröleceğı düşüncesidir. Korku ve şaşkınlık içerisinde ne yaptıklarını bilmeden herkesi öldürörlö, ama Rodney gibi kendilerine sempati ile yaklaşan bir isme de zarar vermezler. En sonunda ise Ayaklanma'nın faturasını korkunç biçimlerde cezalandırılmak suretiyle onlar öderler.

Netice itibariyle hem emperyal kurgu hem de bir romans olan Ayaklanma yazınına örnek olarak John Masters'ın **Nightrunners**'ında özellikle **BinBir Gece Masalları**'nın bazı özellikleri olmak üzere Doğı yazınının izlerini görörlö. Emperyal romansın ve emperyal söylemin birbirini desteklediğini de göz önünde bulundurursak Ayaklanmanın yüz yıl sonrasında verilen bu eser yüz yıl sonra da değışen pek bir şey olmadığını ortaya koyar. Hughes'un belirttiğı üzere bu türdeki eserlerde yazar kendi

döneminde hoşnut olmadığı durumları geçmişi kullanarak yansıtıyor, çözümler sunuyor olabilir.²⁰⁶ Yazarı için bir anlamda yaşadığı ortamdan kaçış imkânı sunan bu eser problemin kökenine inip tekrar olduğu yere bakma fırsatı vermiştir. Ulusunun en büyük sömürgesi olan Hindistan'ı kaybettiği gerçeğini kabullenmekte zorlanan ve Pakistan kelimesini bir türlü benimseyemediğini ifade eden yazarın hesaplaştığı 1857 değil, onun vasıtası ile 1947 olmuştur.

Yazar, harmanladığı gerçek ve kurgusal karakterleri, detay ve tasvirleri ile gerçeklik-kurgu dengesini sağladığı **Nightrunners**'da, Rani'nin sarayında kapatıldıkları odadaki divanın altında gizli bir geçit bularak kaçan karakterler örneğinde olduğu gibi politik ve büyülü olanı bir arada vermeyi başarır.

Agon/çatışma, pathos/ölüm-kalım savaşı ve anagnorisis/kahramanın tanınması sıralamasını gerçekleştirmesiyle birlikte; tuzaklar, kandırılmalar ve sürprizler içeren bu romansı sembol, paradoks ve kinayelerle de bezeyerek ve aşkın iyileştirici gücü temasıyla kuvvetle muhtemel bir evlilik sözü vererek eserini bir anlamda mutlu sonla noktalandırır. Tam olarak bir mutluluk vaat edilmese bile iyileşme, yenilenme ve yeni düzen sözü verilir.

²⁰⁶ Hughes, a.g.e., s. 7.

SONUÇ

Ortaçağdan günümüze gelen ve türden üsluba değişimiyle romans, politik ve gizemli olanı bir arada vermeye çalışmış, insanlarla ve onların toplumsal yaşantılarıyla doğrudan ilintili olmuştur. Romansın geçmişte olduğu kadar günümüzde de yazarlar tarafından tercih edilmesinin nedenlerinden biri, ideolojik bir yazın olmasından kaynaklanır. Romans yazarı, yaşadığı toplumun sevmediği yönlerini eleştirerek okuruna eğlenceli ama bir o kadar da yol gösterici bir tutum içerisinde toplumun düzelmesi için kendi çözümlerini sunar. Yine günümüzde bütün dünyadaki düşünce ve çıkar çatışmalarının çokluğu romansın, yazarlar tarafından kendi amaç ve ideolojileri doğrultusunda kullanılabileceğine işaret eder. Kendini anlatmanın en iyi yolunun ötekini anlatmaktan geçtiği düşünülecek olursa romans, bu anlamda içerik bakımından belirli bir ideolojiye göre yazma eğiliminde olan yazarlara gereken olanağı sağlamış olur. Başka bir deyişle, ikili karşıtlıklar üzerine kurulu romans; iyi ve kötünün mücadelesi, mutlu son, idealler uğruna verilen mücadeleler, adanma ve alegorik anlatım gibi yöntemleri bakımından ideolojik mesajlar veren taraflı yazın için uygun bir üslup olur.

İnsanlığın gizemli ve sıra dışı olana merakı sürdükçe ve eski zamanlara duyulan özlem devam ettikçe romansın edebi türlerde varlığını sürdürmesi kaçınılmaz olacaktır. Buradan anlaşılabileceği üzere çoğunlukla geçmişe dair yazılan ve geçmişini idealize etme eğiliminde olan romans, bir anlamda tarihin yeniden yazımı ve mitleştirilmesi gibi bir görev de üstlenmiş olur. Hatta kimi dönemlerde tarihi belgelerin yerini tutma işlevi kazanmıştır. Bu anlamda romansın hem bütün anlatı öğeleriyle hem de ideolojik yönüyle sivrildiği dönem olan on dokuzuncu yüzyılda emperyal romans örneklerine rastlarız. Hatta yirminci yüzyılın başına dek ortaya çıkan emperyal romans örnekleri tarihin yeniden yazımı olduğu gibi o dönem tarihine ışık tutan yegâne kaynak olma özelliği de gösterirler. Bu eserlerin İngilizler tarafından yazılmış olması ve çoğunlukla sömürgelerde yaşananları konu alması ve sadece Batının bakış açısını vermesi bahsi geçen bu taraflı yazına örnek teşkil etmiş olur.

Özellikle 1880-1920 arasında örneklerine fazlasıyla rastlanan ve çoğunluğu 1857 Hindistan Ayaklanması'nı ele alan bu emperyal romans örneklerinde emperyal söylem ve romansın birbirini desteklediği ve emperyalizmin romansta savunusunu ve kendi değerlerine uygun bir zemin bulduğu görülür. Romans gibi karşıtlıklar üzerine

kurulu olan emperyal söylem ideolojik mesajlar veren ve tarihi kaynakların yerini tutan eserleri aracılığıyla, romans geleneğine uygun olarak alegorik karakterleri, ilişkileri, çatışma ve serüvenleri, erotik ilişkileri, kendini ulusuna ve misyonuna adan kahramanları, erkek egemen serüvenleri ile sömürgelerde yaşananları Batılı gözü ile tüm dünyaya duyurma ve anımsatma çabasında olmuştur. Bu anlamda emperyalist söylem ve romans birbirine gereken malzemeyi sunmaktadır. Romansın varolabilmesi için kargaşa, gizem, tehlike, serüven ve aşk temasına, bilinmeyene ihtiyacı vardır. Bu noktada sömürgeler romansa gereken uzam ve atmosferi sunarken, emperyal söylemin ihtiyaç duyduğu sansasyonel anlatı öğelerini de romans sağlamış olur.

Bu tez çalışmasında romansın genel özellikleri ve tarihi seyri, ardından da on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda örneklerine fazlasıyla rastlanan emperyal romansa açıklık getirilmiştir çünkü tez konusu olan John Masters'ın **Nightrunners of Bengal** adlı eseri bu bağlamda eleştirilmeye uygun bir metindir. 1857 Hindistan Ayaklanması'nı, neden ve sonuçlarını yaklaşık yüz yıl sonra Hindistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği ve İngiltere'nin ülkeden çekildiği süreçte ele alan yazarın İngiliz yönetimi ile Hint-İngiliz ilişkileri hakkında bir sorgulamaya girdiği görülür. Önemsizleştirilip ötekileştiren tüm sömürgeler içerisinde İngiltere için en vazgeçilmez olanın Hindistan olduğu göz önünde bulundurulduğunda, özellikle sömürge dönemi olmak üzere Hindistan tarihini, İngiltere tarihinin bir parçası olması sebebiyle yakından incelemek gerekir.

Hint halkının ilk Bağımsızlık Savaşı olarak anımsadığı, İngiliz yönetiminin ise bastırıp unutturmaya çalıştığı ve basit bir sipahi ayaklanması olarak geçiştirdiği bu olaya dair tarihi kaynaklardan daha çok emperyalist bakış açısıyla romans geleneğine uygun şekilde yazılan, yüze yakın sansasyonel eser mevcuttur. Masters da benzer bir şekilde emperyalist kültürün etkisinde kalmış olsa dahi diğer Ayaklanma yazını örneklerinden bir bakıma ayrıldığı görülür. Ayaklanma yazınının son dönem çözülme ve hesaplaşma içeren 'Melankoli Dönemi' örneklerine yakın olan yazar, başkışısının aracılığı ile her iki tarafın da yanlışları olduğunu, Ayaklanma'nın tüm bu problemleri çözmek yerine her şeyi daha kötü hale getirdiğini, ancak yaşananlardan ders alınarak durumun daha iyiye götürülebileceğine dair olan inancını dile getirir.

Eserdeki başkışı ile yazar arasında her ikisinin de Hindistan'da subay olması, birkaç kuşak atalarının Hindistan'da asker olarak bulunmuş olması, kimlik ve aidiyet

sorunları gibi noktalarda benzerlikler bulunması bakımından otobiyografik özellikler içerdiği ifade edebilecek olan eserde, yazar kendi açmazlarını bu karakter üzerinden aktarabilme şansına erişmiştir. Otobiyografik eseri olan **Pilgrim Son**'da, İngiltere'nin Hindistan'dan çekilmesinin ardından yaşadığı boşluk duygusunu, İmparatorluğun eski görkemli günlerine duyduğu özlemi ve İngiltere'den çok Hindistan'ı yurt olarak benimsediği belirten ifadeleri aynı şekilde **Nightrunners of Bengal**'de de başkışının şahsında dile getirilir. Eserin bu anlamda yazarın kimlik sorununu aktardığı bir metin olma özelliğini barındırdığı görülmüştür. Bununla beraber yazar, eserdeki diğer İngiliz karakterler vasıtasıyla İngiliz yönetimin hatalı yanlarını, zaaflarını; Ayaklanma'yı başlatan ve ona katılan Hintli karakterler vasıtasıyla da yerli halkın kusurlarını eleştirme fırsatı bulur. Ancak Ayaklanma'ya katılanlar özellikle askerlerdir ve hain olarak gösterilirler. Öte yandan köy halkı İngilizlere yardımcı olur ve sadık birer müttefik olarak sunulurlar. Bu anlamda bilinen emperyal söylemi devam ettiren yazarın kendi bakış açısıyla her iki tarafa da göndermelerde bulunduğu, herkesin payına düşeni alması gerektiğine inandığı söylenebilir. Gerek İngiliz gerekse Hint halkına mesaj vermeye çalışan yazar, her iki tarafın da kusurları olduğunu göstermeye çalışmış, 1857 Ayaklanması'ndan ders alınması gerektiğini dile getirmek istemiştir. Açıkça görülen o ki, bu tarihten ders çıkarması gerekenler o günkü Hint ve İngilizlerdir. Hint halkına ve İngilizlere barış içerisinde aynı topraklarda yaşamaları gerektiği ve İngilizlerin halen orada yapacak işleri olduğuna inanan yazar, bunu eserdeki yerli karakterlere açıkça ifade ettirmiştir. Bu anlamda yazarın halen Hint halkının İngilizlere muhtaç olduklarını düşünerek onları geri çağırma gibi saf bir umudu beslediği sonucunu çıkarmak mümkündür.

Otobiyografik özellikler sergileyen eserlerde olduğu üzere bir bakıma vicdani sorgulama ve geçmişle hesaplaşma özellikleri gösteren eser, İngiliz yönetiminin aksaklıkları adına bir özür olmakla birlikte aynı zamanda yönetim adına yapılan bir savunmadır. İyi niyetli İngilizlerin çabaları örneklendirilir ve her ne kadar vizyon eksikliği de olsa İngiliz yönetiminin o topraklarda düzeni sağladığı ifade edilir.

İngiltere'nin sömürgelerini tek tek kaybetmeye başladığı ve Hindistan'dan çekilmek zorunda kaldığı dönemde yazılan bu eser her ne kadar yüz yıl öncesinde yaşananları eleştiriyor görünse de yazarın asıl kaygısının yaşadığı sürece ait olduğu açıkça görülebilir. Romansın geçmişi kullanarak günü eleştirme fırsatı verdiği

hatırlanacak olursa içinde bulunduğu çözüme ve sahip olduklarını yitirme sürecinde bir İngiliz askerin kaçış duygusuyla yazdığı eser ona alegorik karakter ve ilişkilerle bu fırsatı sağlamıştır. Serüven sadece 1857'ye şahit olmuş bir askerin değil, üç yüz kırk yedi yıl orada bulunmuş tüm İngiliz askerlerin serüvenidir.

İngiltere'nin eski, görkemli zamanlarına duyulan özlemi yansıtan ve bu bağlamda emperyalist nostalji örneği olarak ele alınabilecek bu eser Hindistan'ın kaybedilmesinden dolayı duyulan üzüntüyü, ilişkinin nerede ve nasıl kopmaya başladığını ve yapılan yanlış uygulamaları, yapılması gerekip yapılmayanları, gerek Hint gerekse İngilizlerin birbirleriyle uyum içerisinde yaşayamamasından duyulan pişmanlıkları yansıtır.

Bir nevi tarihin yeniden yazımı olan bu eserde yazar, İngiltere'nin içinde bulunduğu çözüme sürecine göndermelerde bulunur. Geçmişle, yaşadığı dönemle ve gelecekle hesaplaşma yapan Masters, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yıldızı daha da yükselen ve giderek daha çok tehdit haline gelen ezeli rakipleri Amerika ve Rusya'nın karşısında İngiltere'nin geldiği noktadan duyduğu hoşnutsuzluğu otobiyografik eserinde dile getirdiği gibi, **Nightrunners**'ta da okura hissettirmiştir. Kinaye, sembol, paradoks, gizem, aşk, kaçış, kaos, çarpışma ve daha birçok romans ögesi ile bezediği eserinde kahramanın kişisel gelişimine odaklanarak, sansasyonel anlatım ve emperyalist söylemler kullanmış ve Doğu-Batı ilişkileri bağlamında umut vermeye çalışarak onu sonlandırmıştır. Sonuç olarak John Masters'ın yazım edimini yalnızca okur kitlesine ulaşmaya yönelik kullanmaktan çok, onun aracılığıyla aidiyet sorununu gidermeye, geçmişle hesaplaşarak suçluluk duygusundan kurtulmaya, tatmin edilememiş beklentilerini gerçekleştirmeye çalıştığı, bir tür arınma veya kendini gerçekleştirme aracı olarak kullandığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Abrams, M. H., **A Glossary of Literary Terms**, Harcourt Brace Collage, Orlando, 1993.
- Archibald, Elizabeth, "Ancient Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, 10-25.
- Barlow, Linda and Jayne Ann Krentz, "Beneath the Surface: The Hidden Codes of Romance", **Dangerous Men and Adventurous Women**, ed. Jayne Ann Krentz, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1992, 15-29.
- Beer, Gillian, **The Romance**, Methuen & Co Ltd, London, 1970.
- Beliappa, K.C., **The Image of India in English Fiction**, B.R. Publishing Corporation, Delhi, 1991.
- Bhabha, Homi K., **The Location of Culture**, Routledge, London, 1994.
- Bose, Sujit, **Attitudes to Imperialism: Kipling, Forster and Paul Scott**, Amar Prakashan, Delhi, 1990.
- Brantlinger, Patrick, **Rule of Darkness**, Cornell University Press, London, 1988.
- Booker, M. Keith, **Colonial Power, Colonial Texts**, University of Michigan, USA, 2000.
- Chrisman, Laura, **Rereading the Imperial Romance**, Clarendon Press, Oxford, 2000.
- Coupland, Sir Reginald, "Re-statement and Balance Sheet", **The British Rule in India: Imperialism or Trusteeship**, ed. Martin Deming Lewis, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, 26-40.
- Devi, Mahasweta, **The Queen of Jhansi**, çev: Sagaree and Mandira Sengupta, Seagull Books, Calcutta, 2000.
- Dickens, Charles, **A Christmas Carol**, Kessinger Publishing, Montana, 2004.
- _____, **The Great Expectations**, Saddleback Educational Publishing, Irvine, 1999.
- Duncan, Ian, **Modern Romance and the Transformation of the Novel**, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.
- Dutt, Romesh, "The Nationalist Critique", **The British Rule in India: Imperialism or Trusteeship**, ed. Martin Deming Lewis, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, 1-7.
- Elam, Diane, **Romancing the Postmodern**, Routledge, London, 1992.
- Faber, Richard, **The Vision and the Need**, Faber and Faber, London, 1966.
- Farrell, J. G. **The Siege of Krishnapur**, Penguin Books, Middlesex, 1973.
- Frye, Northrop, **Anatomy of Criticism: Four Essays**, Princeton University Press, New Jersey, 1973.

- Holden, Philip and Richard J. Ruppell, **Imperial Desire**, University of Minnesota Press, London, 2003.
- Hughes, Helen, **The Historical Romance**, Routledge, Kentucky, 1993, 12-18.
- Kaler, Anne K. , “Introduction: Conventions of the Romance Genre” **Romantic Conventions**, ed. Kaler, Anne K. and Rosemary E. Johnson-Kurek, Bowling Green State University Popular Press, Bowling Green, 1999, 1-9.
- Ker, W. P., **Epic and Romance: Essays on Medieval Literature**, The Macmillan Company, London, 1922.
- King, Andrew, “Sidney and Spencer”, **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, 140-55.
- Kulke, Herman ve Dietmar Rothermund, **Hindistan Tarihi**, çev: Müfit Günay, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2001.
- Lewis, Martin Deming, **The British Rule in India: Imperialism or Trusteeship**, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, vii-xii.
- Malleson G.B., **The Indian Mutiny of 1857**, Rupa&Co, New Delhi, 2005.
- Masters, John, **Nightrunners of Bengal**, Sphere Books Limited, London, 1951.
- _____, **Pilgrim Son**, Corgi Books, London, 1973.
- Mathews, Richard, “Romance in Fantasy through the Twentieth Century”, **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, Ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, 472-487.
- McClure, John A., **Late Imperial Romance**, Verso, London, 1994.
- Mitchell, Jerome, **Scott, Chaucer, and Medieval Romance**, The University Press of Kentucky, Kentucky, 1987, 244-245.
- Mitchell, Kate L., “The Mechanism of British Rule”, **The British in India: Imperialism or Trusteeship?**, ed. Martin Deming Lewis, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, 71-76.
- Morgan, Clare, “Between Worlds: Iris Murdoch, A.S. Byatt, and Romance”, **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, Ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, 502-20.
- Narayanan, Gomathi, **The Sahibs and The Natives**, Chanakya Publications, Delhi, 1986.
- Nehru, Jawaharlal, “British Rule in India”, **The British in India: Imperialism or Trusteeship?**, Ed. Martin Deming Lewis, D.C. Heath and Company, Massachusetts, 1962, 12-25.
- O’Gorman, Francis, “Romance and Victorian Autobiography: Margaret Oliphant, Edmund Gosse, and John Ruskin’s Needle to the North”, **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, 360-74.
- Parry, Benita, **Delusions and Discoveries**, University of California Press, California, 1972.

- Pearce, Lynne and Jackie Stacey, "Popular Romance and Its Readers", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, 521-38.
- Richards, Thomas, **The Imperial Archive**, Verso, London, 1993.
- Richardson, Samuel, **Pamela or Virtue Rewarded**, Cock and M'Gowan, London, 1816.
- Rosaldo, Renato, "Imperialist Nostalgia", **Representations: Memory and the Countermemory**, Spring 1989/26 pp. 107-122.
- Said, Edward, **Kültür ve Emperyalizm**, çev: Necmiye Alpay, Hil Yayın, İstanbul, 1995.
- Saunders, Corinne "Chaucer's Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, Ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, 1-9.
- _____, "Epilogue: Into the Twenty-first Century", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, Ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Australia, 2004, 85-103.
- Scheick, William J., **The Ethos of Romance at the Turn of the Century**, University of Texas Press, Texas, 1994.
- Simons, John, "Chapbooks and Penny Histories", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, Ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, 177-96.
- Thompson, Raymond H., "Twentieth Century Arthurian Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, Ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, 454-71.
- Thorner, Veena R., "The Literature of the Events of 1857: A Postcolonial Reading", **Writing in a Postcolonial Space**, ed. Surya Nath Pandey, Atlanti Publishers, New Delhi, 1999, 1-9.
- Tolkien, J. R. R., **Yüzüklerin Efendisi**, çev: Çiğdem Erkal, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.
- Webber, R. House, "Towards the Morphology of the Romance Epic", **Romance Epic**, Hans-Erich Keller, Medieval Institute Publishers, Michigan, 1987, 1-9.
- Weiss, Judith, "Insular Beginnings: Anglo-Norman Romance", **A Companion to Romance from Classical to Contemporary**, ed. Corinne Saunders, Blackwell Publishing, Carlton, 2004, 26-44.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Kayseri’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 2001 yılında Erciyes Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. 2005 yılında bu bölümden mezun olmasının ardından Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak İlköğretimde İngilizce öğretmenliği yapmaya başladı. Halen bu görevini sürdürmekte olan Lafçı, 2006 yılında Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde, İngiliz Kültür ve Edebiyatı dalında yüksek lisans öğrenimine başlamıştır.